

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DECCAL

Hıristiyanlığa Lanet

friedrich nietzsche



DÜŞÜNCENİN YAPI TAŞLARI

Çeviren: Murat Batmankaya
Önsöz: H. L. Mencken

Şule

friedrich nietzsche

DECCAL



FRIEDRICH WILHELM NIETZSCHE

1844 yılında doğan Alman düşünür, ölümünden sonra yayımlanan yazılarıyla filozof olarak tarihe geçse de aslında bir filologdur. 24 yaşında bu alanda profesör olan Nietzsche, sağlık sorunları nedeniyle üniversitedeki konumunu erken yaşta bırakmak zorunda kalmış ve sık sık seyahat etmiştir. Hayatının büyük bir bölümünü Arthur Schopenhauer ve onun karamsar felsefesinden etkilenerek geçirmiş ancak sonraki yıllarında bir kabullenme ve hayatı olumlama tavrı sergilemiştir. Ömrünün sonraki yıllarını ağır psikolojik rahatsızlıklarla geçirince bakımını önce annesi, o ölünce de kız kardeşi üstlenmiştir. Hayatının ilerleyen yıllarında aykırı düşünceleriyle şöhret bulan Nietzsche, hastalığı nedeniyle gün geçtikçe büyüyen ününü kavrayamamıştır. En büyük dikkati, özellikle Kilise'nin çarpıttığı Hristiyan inancına getirdiği eleştirilerle çekmiştir. Kendini ifade tarzında sıkça aforizmaya başvurursa da şiir yazmış ve beste de yapmıştır. 1900 yılında 55 yaşında ölmüştür.

MURAT BATMANKAYA

(d. 07.07.1968, Ankara -)

Ankara Üniversitesi, BYYO, Radyo-Televizyon Bölümü'nden 1992 yılında mezun oldu. Kısa bir süre TRT'de çalıştı. Yönetmenliğini Ertem Göreç'in, yapımcılığını Behlül Dal'ın üstlendiği *Birinci Meclis* belgeselinde oynadı. Attila İlhan'ın *Cinayet Saati* adlı şiirini kısa metraj formatında sinemaya uyarladı. Sonrasında, mesleki yaşamına Almanya'da devam etti. Pro7 ve RTL'de kameramanlıktan program yapımcılığına yükseldi. 1996-2000 arası Hürriyet ve Sabah'ta muhabirlik ve editörlük; 1 Numara Hearst grubu adına çıkardığı 3 dergide de yayın yönetmenliği yaptı. *Radikal Kitap*'a üç yıl boyunca "Geçmiş Zaman Tesellileri" başlığı altında makaleler yazdı. Şiir, öykü, deneme ve eleştirileri *Varlık*, *Ludingirra*, *Milliyet Sanat*, *Hürriyet Gösteri*, *Yazılı Günler*, *Kaşgar*, *Yeni Biçem*, *Akatalpa*, *Çağdaş Türk Dili*, *E*, *S' imge*, *Uç*, *Poetik'us*, *Yasak Meyve*, *Karabatak...* gibi dergilerde yayımlandı. Ödüller aldı ve jüri üyeliklerinde bulundu; türlü seminerlere katıldı. Fromm, Nietzsche, Jaspers ve Schopenhauer dâhil, pek çok düşünür ve yazarın eserini dilimize kazandırdı; takma adlarla yüzden fazla çocuk kitabı çevirdi, hatta yazdı. Halen bir yayınevinin yayın yönetmeliğini sürdürmekte...

Şule Yayınları 514
Düşüncenin Yapı Taşları Dizisi : 2

Editör:
Naime Erkövan

İç Düzen:
Fatma Betül Çifçi

Kapak:
Yasin Çetin

Baskı & Cilt:
Alioğlu Matbaacılık
Orta mah. Fatınrüştü sk.
No: 1-3 A Bayrampaşa
Tel: 0212. 612 95 59

Sertifika No: 12404
ISBN: 978-605-9087-44-5

Şule Yayın Dağıtım Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alayköşkü Cad. No: 2-4 K: 4 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 528 23 57 - 528 11 46 Faks: (0212) 528 25 89
e-mail: iletisim@suleyayinlari.com
www.suleyayinlari.com

FRIEDRICH NIETZSCHE

DECCAL

Çevirmen:
Murat Batmankaya

ŞULE YAYINLARI
Kasım 2015

İşbu çeviri, Alfred Kröner'in (Leipzig) 1990 tarihli baskısı (*Götzendämmerung - Der Antichrist - Ecce homo: Gedichte*, 8. baskı) baz alınarak Almanca aslından yapıp Nikol'un 2008 tarihli *Der Antichrist: Versuch einer Kritik des Christentums* ile karşılaştırılmıştır.

Hem mümkün mertebe kavramların yerli yerinde kullanılmasını sağlamak hem de dilden dile geçerken geçirdiği değişim yahut dönüşümü sergilemek amacıyla şu kaynaklardan yararlanılmıştır:

İngilizce:

H. L. Mencken; *The Antichrist*, Alfred A. Knopf, 1923, New York.

Thomas Wayne; *Ecce Homo-The Antichrist*, Algora Publishing, 2004, New York.

R. J. Hollingdale; Introduction Michael Tanner, *The Twilight of the Idols and the Anti-Christ: or How to Philosophize with a Hammer*, Penguin Classics, Reissue Edition, 1990.

Walter A. Kaufmann; *Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist*, Princeton University Press; 4 Edition, 1974, New Jersey.

Fransızca:

Henri Albert, *Traduction révisée par Jean Lacoste, L'ANTI-CHRIST*, Œuvre publiée, 1894.)

Önsöz'de tercihim H. L. Mencken'den yana kullandım. Mencken, malum, *Deccal*'i İngilizce'ye ilk çevirenlerden biri...

Sonsöz'de ise Travis J. Denneson'ın *Nietzsche's The AntiChrist* adlı makalesi toparlayıcı ve tamamlayıcı özelliği sebebiyle ilgimi çekti.

Her çeviri bir önermedir; bu çeviri gibi... Hiç kuşkusuz karanlıkta kalan kavram yahut cümleler, hatta paragraflar olacaktır. Dipnotlarla bunu gidermeye çalışsam da büsbütün gide-rebildiğimi söylemek hata olur.

GİRİŞ

Gürültücü, coşkulu otobiyografisi *Ecce Homo*'yu saymazsak *Deccal* Nietzsche'nin yazdığı son eserdir. Bu nedenle de en çarpıcı fikirlerinin son halleri olarak kabul edilebilir. Yıllardır notlarını biriktirdiği bu kitap aslında uzun zamandır planladığı başyapıtı *Güç İstenci*'nin ilk cildini oluşturacaktı. Bu çalışması ilk planladığı şekliyle şöyleydi:

I. Cilt *Deccal*: Hıristiyanlığın Eleştirisi

II. Cilt *Özgür Ruh*: Nihilistik Bir Hareket Olarak Felsefenin Eleştirisi

III. Cilt *Ahlaksız*: Cehaletin En Ölümcül Biçimi Olan Ahlakın Eleştirisi

IV. Cilt *Dionysos*: Bengidönüş Felsefesi

Nietzsche, *Güç İstenci*'nin ilk taslaklarını 1884'te *Böyle Buyurdu Zerdüşt*'ün ilk üç bölümünün yayımlanmasından kısa süre sonra yazmış ve bundan sonra dört yıl boyunca notlar almıştır. Bu notlar, sağlık arayışıyla gezdiği pek çok yerde; Nice'te, Venedik'te, uzun süre en sevdiği dinlenme yeri olan Engadine-Sils-Maria'da, Cannobio'da, Zürich'te, Cenevre'de, Chur'da, Leip-

zig’de yazılmıştır. Bu çalışmasına başka kitaplar için –ilk önce *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, daha sonra da yirmi günde yazdığı *Ahlakın Soykütüğü Üstüne* ve Wagner kitapları için– pek çok kez ara vermiştir. Neredeyse bir o kadar sık da plan değiştirmiştir. Önce *Güç İstenci*’ni “Dünyayı Yeniden Yorumlama Denemesi” genel başlığı altında on cilde çıkarmaya karar vermiş, daha sonra “Tüm Olanların Bir Yorumu” alt başlığını benimsemiştir. Son olarak, “Değerlerin Yeni Baştan Değerlendirilmesi”nde karar kılmış ve dizilişlerinde birtakım değişikliklerle birlikte dört cilt fikrine geri dönmüştür. 1888 Eylül’ünde ilk cilt üzerinde çalışmaya başlamış ve ayın sonundan önce birinci cildi tamamlamıştır. O yaz çılgınca denebilecek bir yaratım süreci yaşamıştır. Haziranın ortasından sonra iki küçük kitap daha yazmıştır: *Wagner Olayı* ve *Putların Alacakaranlığı*. Yıl bitmeden de *Ecce Homo*’yu yazacaktır. Aralık ayında sağlığı hızla kötüye gitmeye başlar; yeni yıldan kısa süre sonra yatağa düşer ve ondan sonra bir şey yazmaz.

Wagner eleştirisi ve *Putların Alacakaranlığı* hemen basılır ama *Deccal* 1895’e kadar yayımlanmaz. Sanıyorum gecikme, düşünürün zeki, ateşli ancak aynı oranda sağduyulu olmayan propagandacısı, kız kardeşi Elisabeth Förster-Nietzsche’nin etkisiyle olmuştur. İhmal edildiği ve yanlış anlaşıldığı, ailesinin ve dostlarının bile ondan uzaklaştığı o kara günlerde Bayan Förster-Nietzsche, hep onun yanında olsa da onun bile gitmekte tereddüt ettiği yerler olmuştur ve bu sınırların üzerinde haç işaretleri vardır. Nietzsche biyografisi, faydalı olmakla birlikte her zaman tam olarak gerçeği yansıtmayan bir çalışmadır; bunun, Nietzsche’yi kutsal şeylerle alay etme suçlamasından aklamaya arzusundan kaynaklandığı açıktır. Nietzsche’nin, “Hristiyanlığın(...) güçsüzleri ve hastaları yüceltici etkisi”ne karşı büyük hayranlık duyduğunu, “yürekten inanan, dindar Hristiyanlara karşı gerçek bir sempati beslediğini” ve “Hristiyanlığın kurucusuna karşı büyük bir sevgisi olduğunu” söyler. Sözlerine, Nietzsche’nin tüm öfkesi, İsa’nın alt sınıflar için söylediği sözleri saptırarak Hristiyanlığı aristokrat değerlere savaş açan evrensel bir din haline getiren “Aziz Pa-

ul ve benzerlerine” karşıydı, diyerek devam eder. Burada, belli ki Lüteryen bir papazın kızı ve iki Lüteryen papazın torunu olduğunu unutamayan; *Deccal*’i yorumlarken işin içine bir parça da inanç karıştıran bir yorumcuyla karşı karşıyayız. Elisabeth metnin, yazarın rahatsızlığından sonra kötü niyetli bir tanrıtanımaç tarafından değiştirilmiş olabileceğini bile ima eder. Metin üzerinde böyle bir oynamanın gerçekleştiğini düşünmemiz için ortada en ufak bir neden bile yoktur. Ayrıca ortak dindar geçmişlerinin Nietzsche üzerinde kız kardeşindeki kadar büyük bir etkisi olduğunu düşünmemizi gerektirecek bir kanıt da yoktur. Aksine, Nietzsche’nin bu kitapta Hristiyanlığa doğrudan ve var gücüyle saldırı yapmak istediği, hızla yazmasına rağmen son derece özenli çalıştığı ve kitabın aynen olduğu gibi basılmasını istediği açıkça görülmektedir. Kitaptaki düşünceler, onları yazdığı sırada Nietzsche için yeni değildi. Bunlar en başından beri geliştirdiği düşüncelerdi. Bunların bazıları, ilk kitabı *Tragedyanın Doğuşu*’nda açıkça fark edilir. Bu düşüncelerden en önemlisinin –Hristiyanlığı hınç olarak algılamasının– 1887’de kendi gözetiminde basılan *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*’nin ilk bölümünde uzun uzun anlatıldığını göreceksiniz. Geri kalanı ise bazen yalnızca sorgulamalar şeklinde olan ama çoğu zaman üzerinde büyük bir dikkatle çalışılmış notlarının tamamına yayılmış durumdadır. Dahası, Nietzsche’yi Wagner’in en büyük savunucusuyken en sert karşıtına dönüştürenin, Wagner’in *Parsifal*’de Hristiyan duygusallığına boyun eğişi olduğunu da unutmamak gerekir. Her tür şarlatanlığı affedebilirdi, ama bunu asla! Nietzsche bir keresinde şöyle der: “Atalarımın Hristiyanlığı bende mantıksal sonucuna ulaşıyor. Hristiyanlığın beslediği ve yücelttiği katı akli vicdan bende Hristiyanlığa düşman kesiliyor. Bende Hristiyanlık(...) kendi kendini yiyor.”

Gerçekte bu ağır eleştiri, Nietzsche’nin sisteminin tamamlanması için, mimaride kemerleri ayakta tutan kilit taşı kadar gereklidir. Spekülasyonunun tüm kıvrımları sonunda buraya varır. Başlangıcından sonuna kadar, tüm yazılarında var gücüyle saldırdığı şey, son tahlilde daima Hristiyanlığın bir şeklidir; pratik ah-

lak sistemi olarak Hıristiyanlık, siyasal görüş olarak Hıristiyanlık, metafizik olarak Hıristiyanlık, hakikat ölçütü olarak Hıristiyanlık. Uzun entelektüel girişimler listesinde, doğrudan ve açık bir biçimde bu ana girişimle bağlantılı olmayan bir girişim bulmak zordur. Atalarının inancından dönmesi, onu dönmelerin, özellikle de dine karşı gelenlerin ateşli coşkusuyla doldurarak, sanki uygar insanın o muazzam kendini kandırışındaki diğer tüm unsurlara karşı da gözlerini kör etmiştir. *Güç İstenci*, Nietzsche'nin Hıristiyanlık'taki alçakgönüllülüğe ve kendini kurban etme düşüncesine yanıtıdır; bengidönüş, Hıristiyanlık'taki iyimserliğin ve saadet dö-neminin geleceğine dair inancın alaycı eleştirisidir; üst insan, Hıristiyanlık'taki Tanrı'nın tahtı önünde saygıyla eğilen "iyi" insan idealinin yerini alır. Nietzsche'nin savunduğu başlıca her şey; salt ahlaki yaşam görüşünün terk edilmesi, içgüdünün ıslahı, güçsüzlük ve korkaklık ideallerinin tahttan indirilmesi, dogmatik dinlerin tüm göz boyamalarının terk edilmesi, (rahiplerin, politikacıların, plütokratların) sahte aristokrasilerin yok edilmesi, Greklere özgü sağlıklı, asil "masumiyetin" canlandırılması, Hıristiyanlığa aykırıydı. Nietzsche'yi tek bir sözcükle açıklamaya çalışacak olursak, onun iki bin yıl geç doğmuş bir Grek olduğunu söyleyebiliriz. Kurduğu düşler tamamen Helenistik'ti; düşünce tarzı tam anlamıyla Helenistik olduğu gibi kendine özgü hataları da Helenistik'ti. Ancak, söylememe bile gerek yok ki, onun Helenizm'i, Kilise Babaları zamanından bu yana Batı düşüncesinde etkili olan cansız neo-platonizm değildi. Platon'dan, hiç kuşkusuz hepimizin alması gerekenleri aldı ama onu asıl etkileyen Herakleitos'tu. Evreni, ahlaki bir olgu olarak değil, estetik bir ifade olarak gören, evrenle ilgili temel görüşünün ilk tohumları Herakleitos'tan alınmıştır. Nietzsche'nin hayal ettiği tanrı, Joseph Conrad gibi bir sanatçının hayal ettiği tanrıdan çok uzak değildi; daima deneyler yapan, sınırlarla güçlerin ideal dengesini bulmaya çok yaklaşan ama nihai uyuma gelince daima başarısız olan üstün bir zanaatkâr.

Batı uluslarının en ilkel ırkçı öfkelerini ve bununla birlikte dini tabulara ve yaptırımlara karşı eski düşkünlüklerini uyandıran

son savaş, son dönem amatör teologların en cüretkâr ve en kışkırtıcısı olması nedeniyle, dikkatleri doğal olarak Nietzsche'ye çekmiştir. Her hareketlerini mümkün olan en gerçekçi ve nahoş terimlerle açıklama eğilimleriyle Almanlar –sanırım hem Kayser'i hem de Nietzsche'nin hayaletini dehşet içinde bırakarak– Nietzsche'yi gecikmiş ve beklenmedik bir biçimde benimseyerek onu yaralamış görünüyorlar. Bütün girişimlerini romantik bir biçimde açıklama eğiliminde olan Anglosakson halkları ise aynı dönemde Nietzsche'yi *Deccal* olarak nitelendirdiler; kuşkusuz bu onun da gizliden gizliye istediği bir şeydi. Sonuç, onun büyük ölçüde yanlış tanıtılması ve yanlış anlaşılması oldu. İtilaf devletlerinde, özellikle İngiltere ve ABD'de birçok vatanperver papaz, abartılı sözlerle Nietzsche'yi dönemin en korkunç yazarı ilan ettiler; Kayser tek umacı seçilene kadar Nietzsche bu şerefli makamı gazetelerde von Hindenburg¹, Veliht Prens², Kaptan Boy-Ed³, von Bernstorff⁴ ve von Tirpitz⁵ ile paylaştı. Bu suçlamaların pek çoğu elbette aptalcaydı; banliyö Metodistlerinin nahif saçmalıkları, ün kazanmaya çalışan profesörlerin, neredeyse kara cahil denebilecek gazetecilerin ve buna benzer ahmakların suçlamaları. Nietzsche'ye nefret kusan sayıca azımsanamayacak resmi yazılar dahil bunların pek çoğunda, Nietzsche'nin, von Bernhardi, von Treitschke gibi aşırı milliyetçi Almanların hocası olduğu iddia ediliyordu; bu, George Bernard Shaw'u Lloyd-George'un akıl hocası ilan etmeye benzer bir şeydi. Nietzsche bazı bildirilerde, savaş tutsaklarının toplu halde katledilmesi, Kızıl Haç hastanelerinin kasıtlı olarak yakılıp yıkılması, cesetlerden sabun yapılması gibi düşman tarafından işlenen pek çok suçun felsefi anlamda sorumlusu ilan edildi. O günlerde bu çerçevede yayınlanan gazete

-
1. Paul von Hindenburg: Almanya'nın II. ve III. Reich'tan önceki son cumhurbaşkanı... (Çev.n.)
 2. Veliht Prens Wilhelm: Son Alman veliaht prensi... (Çev.n.)
 3. Kaptan Karl Boy-Ed: I. Dünya Savaşı'ndan önce ABD'deki ikinci en yüksek rütbeli Alman istihbarat subayı... (Çev.n.)
 4. Count von Bernstorff: 1917 yılına kadar Almanya'nın ABD büyükelçisi... (Çev.n.)
 5. Alfred von Tirpitz: 1897'den 1916 yılına kadar görev yapan Alman amiral... (Çev.n.)

yazılarını kesip biriktiriyordum; ileride, savaş histerisi üzerine yapılan çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla bunların bir kısmını yayınlamayayı düşünüyorum. Olay inanılmaz boyutlara vardı. Ölümünden altı yıl sonra, 1906'da, Nietzsche hakkında bir kitap yayımlayınca Adalet Bakanlığı görevlileri, "Alman canavarı *Nietzsky*"nin -öfkeli ama imla hatalarıyla dolu resmi tutanaktan alıntılardım- işbirlikçisi ve ajanı olduğum suçlamasıyla kapımı çaldı. Zavallı Nietzsche, Alman değil Polonyalı olduğunu kanıtlamak için onca uğraş verdikten sonra; anti-anti-Semitizm yoluyla, Polonyalı'ysa muhtemelen Yahudi'dir çıkarsamasıyla yüzleşmeye dahi kahramanca hazır olmasına rağmen!

Ancak bütün bu telaşlı, akıl almaz uydurmacaların altında, en azından sağlam bir sezi vardı. Nietzsche'yi, Almanya'ya karşı birleşen İtilaf Devletleri'nin bağlı oldukları, ABD'nin güç alarak savaşa girdiği felsefeyi eleştirenlerin en belagatlisi, kararlısı ve etkilisi kılan da bu seziydi. Gerçekte, görünür düşmanla ancak uzaktan ve gelip geçici bir bağlantısı vardı; Almanlar resmi olarak, savaş boyunca en ateşli Hıristiyanlar olarak kaldılar; savaşın bitimindeyse demokrat oldular. Nietzsche'nin demokrasinin her şekline -siyasal, dini, epistemolojik- düşman olduğu açıktı. Daha da kötüsü, karşıtlığını son derece keskin, yıkıcı ve alışılmadık biçimde saldırgan bir dille ortaya koyuyordu. Dolayısıyla kendilerini açıktan açığa demokratik platforma yerleştirmiş, üstelik bu platformun her an ayaklarının altından kayabileceğini hisseden iki ülkede patolojik denebilecek bir öfke uyandırmış olması son derece doğaldı. Nietzsche yaşıyor olsaydı, kibirli bir insan olduğu için, bu nefreti kendi eşsizliğine ve dolayısıyla üstünlüğüne karşı bir övgü olarak göreceğinden, daha da önemlisi, büyük bir psikolog olduğundan bu nefretin altında yatan endişe verici kuşku- ları da görerek, sanırım kendisine yöneltilen bu nefretten büyük bir zevk alırdı. Nietzsche'nin demokrasi eleştirisi, ortalama bir Protestan rahibin Darwin'in doğal seçim teorisini eleştirisi kadar cahilce ve boş olsaydı Darwincilerin, rahiplerin saçmalıklarını kulak ardı etmeleri gibi demokrasi savunucuları da elitist

bir tavırla onu dikkate almayabilirlerdi. Nietzsche'nin Hıristiyanlığa karşı saldırısı bir anlam ifade etmeyen kuru gürültüden ibaret olsaydı kutsal kürsüden lanet yağmazdı. Ama gerçekte bu saldırıların ardında müthiş bir birikim, anlam ve inandırıcılık vardı; kısacası silah dolu, kaplan dişliydi; dolayısıyla bu düşüncelerin kabulünün, uygarlığı yok edeceğine, güneşi karartacağına ve Yehova'yı tahtında gözyaşlarına boğacağına inanan insanların öfkesini uyandırması şaşırtıcı değildir.

Ancak elbette bütün bu mazur görülebilir korkuların, üzerine kurulu olduğu yanlış bir varsayım var. O da Nietzsche'nin, Hıristiyanlığın tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini savunduğu ve dolayısıyla yeryüzündeki sıradan insanları faziletten, manevi teselliden ve cennet umudundan yoksun bırakmayı istediği varsayımdır. Bundan daha yanlış bir düşünce olamaz. Nietzsche, doğası gereği sıradan insanların yanılsamalarıyla hiçbir şekilde ilgilenmez. Ona göre, tehlikesiz bir şekilde aptalca olduğu sürece onların neye inandıklarının bir önemi yoktur. Karşı olduğu, onların inançları değil, bu inançların demokratik süreçlerle bir devlet felsefesi seviyesine çıkarılmasıydı; en çok korktuğu şey, alttan gelen entelektüel hastalıklar yüzünden üstün azınlığın bozulması ve sakatlanmasıydı. *Deccal*'de açıkça görülen amacı, bir yandan Darwin ve diğer evrimci filozofların, diğer yandan Alman tarihçiler ve dilbilimcilerin başladığı işi bitirerek bu tehditle savaşmaktı. Bu ilk saldırının açık etkisi seksenlerde, Hıristiyan teolojisinin eğitilmiş insanlar için ciddi bir ilgi alanı olmaktan çıkması olmuştur. Yığınlar, elbette bundan pek etkilenmemiştir; bugün bile Hıristiyanlığın temel doktrinlerine olan inancını bir kenara bırakmamıştır. Ancak aydınlar 1885'te oldukça ikna olmuş durumdaydı. Nietzsche'nin *Deccal*'i yazmayı planladığı dönemde sağlam bir bilgi birikimine sahip hiç kimse, dünyanın yedi günde yaratıldığına ya da faunanın insanın günahlarının cezası olarak tufana maruz kaldığına ya da Nuh'un boa yılanını, çayır faresini ve pediculus capitis'i (kafa biti) gemisine alarak kurtardığına ya da Lût'un karısının tuz sütununa

çevrildiğine ve İsa'nın çarmıhından bir parçanın kuduz hastalığını iyileştirdiğine inanmıyordu. Hristiyanların dünyasında yüz yıl önce neredeyse evrensel olarak inanılan bu görüşlere artık yalnızca cahil ve saf kitleler inanıyordu; bu da Hristiyanların yüzde doksan beş veya doksan altısı idi. Üstün azınlıktan bir insanın toplum içinde bu görüşlerden birine katıldığını söylemesi acilen psikiyatrik tedavi görmesi gerektiğinin düşünülmesi için yeterliydi. Bunlara inanmak, şifalı taşlara, büyüye ve hayaletlere inanmak gibi bir sıradanlık göstergesi olmuştu.

Hristiyanlık teolojisi, sıradan halk arasında parazit ruhban sınıfının yaydığı bir yanılsama konumuna düşmüş olsa da Hristiyan etiği belki de eskisinden daha büyük bir kabul görmeye devam ediyordu. Bu yıkıntıdan kesinlikle kurtarılmak zorunda olduklarına, bu etiği destekleyen vahiylerin peşinden gidecek olurlarsa dünyanın bir kaosa sürükleneceğine genel olarak inanılıyor gibiydi. Bu korkuya pek çok akli başında kişi de katıldı ve bunun sonucunda, özünde tamamen yeni bir Hristiyanlık kültü ortaya çıktı; nesiller boyunca teologlar tarafından eski külte eklenen tüm doğaüstü öğelerden arındırılmış, İsa'nın saf etik doktrinini kabul eden doktrine geri dönen bir kült. Bu kült halen büyümeye devam ediyor; Protestanlık onunla bir olma eğiliminde; bu kült, Katolikliği modernizmle suçluyor; zekâsından ve samimiyetinden kuşku duyulamayacak pek çok kişi bu görüşü savunuyor. Nietzsche'nin, Aziz Paul'ü Hristiyan teolojisinin kötü adamı, İsa'yı ise masum bir seyirci gibi gösterme çabalarını incelediğinizde göreceğiniz gibi, Nietzsche bile zayıf anlarında ona yenik düşmüştür. Ancak bu duygusal yenilgi hiçbir zaman dikkatini uzun süre asıl düşüncesinden uzaklaştıracak kadar ileri gitmemiştir. Nietzsche'nin asıl düşüncesi şuydu: Hristiyan etiği, aslında Hristiyan teolojisi kadar belirsizdi; her ikisi de Yunus ile balina hikâyesi benzeri çocukça masallar gibi, alt tabakadan insanların tuhaf önyargıları, saf inançları, arzuları ve istekleri üzerine kuruluydu; her ikisi de şüphe götürmez bir şekilde, en abartılı batıl inançlar kadar insanlığın menfaatleri ile çatışıyordu. Kısacası, bütün o şiirselliğin, o ince diğer-

kâmlık gösterisinin ve tüm teorik faydasının altında, Nietzsche'nin Hristiyan etiğinde gördüğü şey, güçlünün egoizmini demokratik bir biçimde dizginleme çabasıydı; Chandal'a'nın⁶ üstlerinin özgürce hareket etmelerini, dahası, insanlığın özgürce gelişmesini engellemek için kurduğu bir komploymdu. Nietzsche'nin, inanılmaz renkli ve zorlayıcı belagatini doruk noktasına çıkardığı *Deccal*'de ortaya koyduğu teori budur. Kendine özgü italik, tire, alt tire ve ünlem kullanımıyla ortaya koyduğu "komplo" işte budur.

Fikir fikirdir. Bu fikir doğru da olabilir, yanlış da. Kesin olan bir şey var ki o da bu fikri ahlaksızlıkla suçlayarak ona karşı bir düşünce geliştirmenin mümkün olmayacağıdır. Bu düşünce çürütülecekse bu, kanıtlar ve mantık yoluyla yapılmalıdır. Bu fikrin aksine olan düşünce tamamen demokratiktir; yığınlar tiranların en gaddarıdır; sapkınlık ve suçun sürekli olarak birbirine karıştırılma eğilimi daima demokratik toplumlarda görülür. İnsan, Bismarck'ın sosyalizm yanılığı hakkında uysallıkla (en azından ilerleyen yıllarında) felsefe yapısını ya da Büyük Frederick'in kinizm hortumunu bir zamanlar kendisiyle neredeyse özdeşleşen mutlakçılığın üstünde tuttuğunu duyunca şaşırıyor. Ama halk kalabalığının içindeki kişiler, temel inançlarının yıkıcı bir tartışmaya açılmasına asla izin vermezler ve bu tahammülsüzlük doğal olarak en çok, kitlelerin en etkili olduğu toplumlarda belirgindir. Demokrasi ve ifade özgürlüğü bir madalyonun iki yüzü değildir; demokrasi ve ifade özgürlüğü birbirlerinin baş düşmanıdır. Ancak bir kurumla bir fikir arasındaki her savaştan, uzun vadede daima fikir galip çıkar. Burada, dünya döndükçe hakikat de ayakta kalacaktır düşüncesini tartışmanın anlamsızlığına girmiyorum.

-
6. Chandal: *Chandal*, Sanskrit kaynaklarında Hindistan'da, hor görülen ve esir edilmiş yerli halk için kullanılan aşağılayıcı bir sözdür. Günümüzde Hindistan'ın özellikle Hint-Avrupa dillerini konuşan bölgelerinde kullanılan bir kast adıdır. Terime genellikle Dravidian dil ailesinin konuşulduğu Güney Hindistan, Sri Lanka bölgesi antik ve ortaçağ kaynaklarında ve Çin-Hindi'nde de rastlanır. Nietzsche, *Deccal*'de, Musevilik ve Hristiyanlık için Chandal (Tschandal) terimini kullanır. Ona göre, kendilerini tanrıya, dine, sonsuza, yani bir hiçe bağlayanlar, güçlülerin yolunu kapatıp ışığını kesenlerdir. (Çev.n.)

Ben böyle bir şeye inanmıyorum. Aslına bakılırsa, bana öyle geliyor ki eğer bir fikir doğruysa; daha doğrusu, insan düşüncesi hakikate ne kadar yakın olabiliyorsa o kadar yakın; özel ve çoğu zaman ölümcül bir engeli de beraberinde getirir. İnsanların çoğu, yanılgıları hakikate tercih eder. Yanılgılar insanı yatıştırır. Yanılgıyı kavramak çok daha kolaydır. Her şeyden önemlisi yanılgı, yanlış anlaşılan kompleks ve akıl dışı fenomenlerden oluşan sahate görüngüler dünyasına hakikatten çok daha iyi oturur. Ancak doğru bir fikrin hüküm sürme olasılığı pek olmasa da saldırıya uğrayan bir fikir büyük üstünlük kazanır. Arkasındaki deliller anlayışla –sporcu güdüsü, duygusallık– desteklenir; duygusallık bir ordu kadar güçlüdür. Tarihte, bugün görüşlerinden ciddi anlamda şüphe edilen bir şehit yoktur. Unutulan görüşler, sözlerindeki hakikatin gücüyle insanları fethedeceklerini umarak fikirlerini budalaca, aklı başında ve sessiz bir şekilde öne sürenlere aittir; bugün yeniden keşfetmeye çabaladığımız fikirler bunlardır. Nietzsche, öfkesinden kudurmuş Mississippi Metodistlerince kazığa bağlanıp yakılacak kadar yaşasaydı doktrinleri için şanlı bir gün olurdu. Bu haliyle görüşleri, ahlak dışı ve Tanrı karşıtı olmakla suçlandıkça biraz daha unutuluyor. Savaş, doğru-düşünen insan sürülerinin lanetini doktrinlerinin üzerine taşıdı. Şimdi, eli yıllık bir ihmalin ardından *Deccal* yeniden basılıyor...

İnsan yazarı, bir parça hüznle bu duruma kıs kıs gülen alaycı bir hayalet olarak canlandırıyor kafasında. Her nerede acı çekiyorsa, gölgesi, bugünlerde bunun gibi –bazıları çok daha güçlü– pek çok teselliyle kayırılıyor. Bu son, nefes kesici yıllarda Bolşevizmin düşmanları tarafından bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde ondan ödünç alınan olguları, argümanları, hatta özünde fikirleri bulunan teori ve tutumları düşünün! Demokrasinin birden, korkunç biçimde yakından görünen yüzü, saltanat süren plütokrasinin gardiyanlarını ölesiye korkutmuş, onlar da yardım almak için şeytanın kapısını çalmıştır. Güneyli senatörler, karcakil denebilecek bu kişiler, Nietzsche'nin asitlerini kuyu suyuyla karıştırıp ne yaptıklarını bilmeden bir anda patlayan gay-

zerler gibi fişkırtmışlardır. Nietzsche'nin fikirlerini ödünç alanlar, ilk onlar değildi. Yıllar önce, *The Strenuous Life*'ta⁷ ve başka yerlerde, merhum Theodore Roosevelt'in sorumluluklarını yerine getirmek konusunda her zamanki unutkanlığına dikkat çekmiştim. Var olan düzenin tipik bir savunmacısı olan, herhangi bir tehdit unsuru gördüğünde dikkatleri ustaca başka yöne çeken Roosevelt, en azından son dönemlerine kadar yerli ahmakları kandırarak demokrasinin ateşli bir savunucusu olduğunu onlara kabul ettirmeyi başarmıştır. Belki de kendini bile kandırmıştı; şarlatanlar söylediklerine eninde sonunda kendileri de inanır. Nietzsche üzerine yapılan bir çalışma, onun dürüst yanlarının kaynaklarını ortaya koyduğu gibi düzmece yanlarının da boşluğunu ortaya çıkarır. Zorlu ve cesur bir entelektüel olan Nietzsche'de düşünce karışıklığına yer yoktur; Nietzsche duygusallığın onu, apaçık görünen gerçeklerden uzaklaştırmasına nadiren izin vermiştir. Bugün Bolşevizm adı verilen şeyin ne olduğunu bir nesil önce görmüş ve yazmıştır: Demokrasinin bir başka biçimi, alt sınıfların eski kininin bir kez daha serbest kalması. Sosyalizm, Püritanizm, Materyalizm, Hıristiyanlık; Nietzsche bütün bunları, demokrasinin eş değer biçimleri; niteliğin niceliğe, zayıf ve korkak olanın güçlü ve gırışkene, çürük olanın sağlama karşı sonsuz savaşının bir biçimi olarak görmüştür. Hakikatin yarısını bile görmek için dünyanın şaşırtıcı bir abartıya gereksinimi vardı. Bugün dünya, Fransız Devrimi sırasında sarsıldığı gibi titriyor. Canavarla daha temiz bir vicdanla ve teori-den ödün vermekten daha az korkarak savaşabilseydi; olanca gücünü, gelip geçici sefahat âlemlerine bekçilik etmeye değil de açıkça doktrinin özüne yöneltseydi belki de daha az titrerdi.

Nietzsche, uzun vadede dünyanın daha dürüst olmaya yönelmesine yardımcı olabilir. Nesilden nesle aktarılan fikirlerinin

7. “**The Strenuous Life**” (Yorucu/Ağır Hayat; “Zahmetli Hayat Doktrini” olarak da bilinir) Theodore Roosevelt'in (Amerika'nın 26. başkanı; tarihçi ve yazar) Chicago'da 10 Nisan 1899'da yaptığı konuşmadır. (Çev.n.)

daha sağlam, daha sağlıklı bir toplum ve devlet teorisinin yolunu açacağı ve böylece insanlığı, gelişmesini engelleyen aptallıklardan; doğru vizyona sahip insanları, onları hasta eden umutsuzluktan kurtarabileceği düşünülebilir. Düşünülebilir diyorum ama bunun mümkün olduğundan kuşkuluyum. İnsanlığın ruhu ve karnı fazlasıyla hassas bir dengede duruyor; karnının açlığını bir kenara bırakacağını ya da gücünü unutacağını sanmıyorum. Belki de burada, Nietzsche'nin karamsar anlarında düşünmeyi sevdiği bengidönüş fikrinin bir örneğini görüyoruz. Alt tabakaların çok uzun zamandır süren yükselişinin ortasındayız. Bu yükseliş, Bolşevik ifritlerin doğuşundan çok önce başlamıştı; uzun, güvenli yükselişini başlatan, plütokrasinin dayanılmaz zulmüydü; on sekizinci yüzyılda aristokrasiye karşı ayaklanmanın bir ürünüydü. Plütokrasinin iç savaşıyla birlikte direniş birden azaldı; ilahiler ve Tanrı'ya yakarışlar eşliğinde bir tüccar takımı diğeriyle savaşıyordu. Belki de zirvede olduğu zamanlar çoktan geride kalmıştı; kulağı çekilen plütokrasi yeni bir dayanışmanın işaretlerini veriyordu; çark dönmeye devam ediyordu. Proletarya ile plütokrasi arasındaki bu savaş neticede bir iç savaştı. İki aşağı tabaka dünyayı kirletme önceliği için mücadele ediyor. Çelik fabrikasında grev olduğunda işçinin mi fabrika sahiplerinin mi kazandığı, medeni bir insan için neyi değiştirir? Bonaparte'la Avrupa'nın eski düzeni arasındaki çatışma Goethe'yle Beethoven'i ilgilendirmediği gibi, bu çatışma da onun için ancak seyirlik olabilir. Zaferi kim kazanırsa kazansın, yalnızca kaosu biraz daha yaklaştıracak ve böylece daha sonra yaşanacak gerçek devrim için ortamı hazırlayacak, devrimin sonunda (öyle umalım ki) yeni bir feodalizm ya da daha iyi bir şey oluşacak ve yeni bir on üçüncü yüzyıl doğacak. Yaşanılır dünyaların en kötüsünün yavaş ve pahalıya mal olan yönetimi buymuş gibi görünüyor.

Ben şimdilik paramı plütokrasiye koyuyorum. Plütokrasi kazanacak çünkü uzun vadede üstün zekâları kendine çekmeyi başarabilecek. Yığınlar ve onların aşırı duygusal davaları, ancak duygusalları ve düzenbazları, özellikle de düzenbazları kendine

çeker. Demokraside siyaset, proletarya dalkavukları tarafından makam çekişmesine indirgenir; bu iğrenç oyunda galip gelen üstün bir insan bile, ancak öz saygısını yitirerek galip gelebilir. Üstün kişiler bu işe pek girişmezler. Yığınların ortalama kumandanı, onarılamaz yanlışlar karşısında gözyaşları dökmediği zaman ikiyüzlülüğünün farkına bile varamayacak kadar ikiyüzlülüğün içine batmış, alçak, çirkin biridir. Belki de yalnızca kişisel çıkarların, haysiyeti ayaklar altına alışıını gizlemeyi daha iyi başara-bildiği için, plütokrasinin topladığı yeniçeriler biraz daha saygı-değerdir. Eksik ve zayıf yanı, henüz haysiyet sahibi olamayacak kadar genç olmasıdır. Ama son zamanlarda, şimdi yağmaladığı yığınların içinden çıkmış olsa da hâlâ o yığının bazı alışkanlıklarını sergilemeye devam ediyor: kaba, aptal, cahil, tüm ince sezgilerden ve hükümet becerilerinden yoksun. Her şeyden önemlisi hâlâ biraz fazla ahlakçı. Tantanalı ahlaki bir neden sunmadan tipik aptallıklarından birine giriştiği pek görülmez; YMCA'ya,⁸ ahlaksızlıkla mücadeleye, yasaklara ve bu tür çocukluklara, parlamento üyelerine, grev bozuculara, tüfekçilere, kiralık vatanperverlere ve gazetelere ödediği kadar para öder. İngiltere'de durum daha da kötüdür. Orada saygın, uyumcu, dindar olmayan zengin bir fabrikatör bulmak neredeyse imkânsızdır. Yatırımcılar arasında bile dindarlar vardır. Kıta Avrupası'nda plütokrasinin gittikçe daha fazla Yahudileşmesi, kurtarıcıdır. Burada, Yahudilerin entelektüel kinizmi, tatsız toplumsal durumlarını neredeyse dengeler. Dünya plütokrasisini Little Bethel'den⁹ çıkarmak yazgılarıysa elbette onu bir aristokrasiye yani bir centilmenler sınıfına dönüştürmekte başarısız olacak ama en azından onları akıllandıracak, dolayısıyla düşünmeye değer kılacaklardır. Belki de Nietzsche'nin, İsrail'in çocukları-

8. YMCA: The Young Men's Christian Association (Genç Hristiyanlar Derneği). 1844'te Sir George Williams tarafından Londra'da Endüstri Devrimi'nin sonlarında ortaya çıkan, sağlıksız toplumsal koşullara karşı kurulmuş, ancak daha sonra tüm dünyaya yayılmış, büyük oranda herhangi bir mezhebe bağlı olmayan, gençlere odaklı, apolitik bir sosyal hareket. (Çev.n.)

9. Little Bethel Kilisesi. (Çev.n.)

nın aleyhinde konuştuğu kadar lehinde de konuşmasının nedeni budur. Nietzsche, onların kusurlarının farkındaydı ama onları Hristiyanlarla yan yana koyduğunda genel üstünlüklerini inkâr edemiyordu. Belki de Kıta Avrupası'nda olduğu gibi Amerika ve İngiltere'de de plütokrasinin gittikçe Yahudileşmesi, onun bir aristokrasiye dönüşme şansını ortadan kaldırırsa da onu öyle onurlu bir yere getirecektir ki, hasetle karışık bile olsa bir parça saygıyı hak edecektir.

Ama bu durumda dahi, yerin altıyla yıldızlar arasında bir tür ara-dünyada kalacaktır. Daimi aristokrasiyi oluşturan küçük grup, hayal gücü ve yüce bir amacı olan, gerçek ilerleme sağlayan, her tür küçük korkunun, tatminsizliğin, küçük umut ve idealin üstündeki cesur ve coşkulu ruhlar, onun üzerinde duracaktır. Agamemnon'dan önce de kahramanlar vardı; Johann Sebastian'dan sonra da Bach'lar olacaktır. Yahudileşmiş plütokrasinin, yüceltilmiş burjuvazinin altında, sanıyorum boş nefretlerinin ve kıskançlıklarının işkence ettiği, kadim batıl inançlarının ezip korkudan titrettiği, çıkarıcı ve alçaltıcı umutlarının kışkırtıp mutsuz ettiği eski proletarya kükremeye devam edecektir. Bana öyle geliyor ki Hristiyanlık bu proletaryada yaşamaya devam edecektir. Evet, belki saçma ama aynı zamanda tatlı. Nietzsche, Hristiyanlığın tehlikelerinin zehir olduğunu söylerken tatlı tarafını görmezden gelme hatasına düşer. Dünyanın en büyük şakacılarının yarattığı tüm dinler arasında, alt tabakaya en az para karşılığında en çok şey sunan Hristiyanlık'tır. İşe, gayet açık bir dille kimseden aşağı olmadığını söylemekle başlar: Tanrı'nın gözünde tüm insanlar eşittir. Aşağıda olmayı bir üstünlükmüş gibi göstererek bitirir; aptal, sefil ve ezilen olmak bir meziyettir; onlar Tanrı tarafından seçilmiş kişilerdir. Ne milyonlarca Nietzsche'nin belagati, ne de milyonlarca Darwin'in, Harnack'ın sunacağı deliller, onun o büyük tesellisinin çekiciliğini elinden alabilir. Başarabilecekleri en fazla, üstün insan kesimlerini, doğası konusunda bilgilendirerek bu bulaşıcı hastalığa karşı onları silahlandırmaktır. Bu sürüyor; bu yapıyor. Sanırım *Deccal*'in

bu girişimde faydalı bir yeri var. Pek çok duyarlı insana göre rahatsız edici ve çoğu yerde ölçüsüzdür, olabilecek en kötü üsluba sahiptir, ancak özünde son derece zekice ve etkilidir; yüzeydeyse hiç kuşkusuz iyi bir gösteridir. İnsan bazen insana özgü hainlikle, geri tepen lanetlemelere bakıp eğleniyor; zebanilerin yabasının, sayısız kabileleri cehenneme gönderen centilmenlere karşı kullanıldığını görmek insanın hoşuna gidiyor. Nietzsche'de, yıllar sonra kendilerine denk bir düşman; Voltaire gibi süslü bir silahşor, Tom Paine¹⁰ gibi bir provokatör ya da doktrinlere karşı çıkan kâfirler gibi bir bilgiç değil, bir ortaçağ piskoposunun acımasızlığını gösteren çelik zırh ve silahlar kuşanmış bir gladyatör buldular. Kutsal Kilise'nin ifritler için de bir tür azizlik mertebesi olmayışı ne acı. Lanetli Friedrich'in uzun bir kara mucizeler listesi olurdu: Vicdanları aklanan ve günahlarıyla mutlu olan günahkârlar, yeni ve daha güzel bir kutsal şehir hayalleriyle teolojileri sarsılan papazlar, bayram eden güçlüler, eski, hüznünlü romantizmleri ellerinden alınan güçsüzler. *Advocatus Diaboli*'nin (Şeytanın Avukatları) davacı masasından savunma masasına geçtiğini ve Naumburg ifritinin¹¹ lanetlenişi için tek sıra halinde yürüdüklerini görmek büyük bir zevk olurdu...

Nietzsche'nin tüm kitapları arasında biçimsel olarak geleneksele en çok yaklaşan *Deccal*'dir. *Deccal*, çok az ara bölümle bütünlüklü bir argüman sunar; giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır. Nietzsche'nin çalışmalarının çoğu, toplama özdeyişler şeklindedir ve bazılarında iki sayfada bir konu değişir. Onunla ilgili ortodoks ithamlara konu oluşturan durumlardan biri de budur: bu durum, ardışık düşünce kapasitesinin sınırlı oluşunun ve

-
10. Thomas Paine: Bağımsızlık Savaşı (Amerika) ve Fransız Devrimi'ni etkilemiş, 1784 yılında yayımladığı *The Age of Reason* (Akıl Çağı) ile Tevrat ve İncil'i eleştiren, *Common Sense* (Sağduyu) adlı eseriyle (1776) köleliğin kaldırılmasında ciddi rol oynayan Amerikalı aktivist, siyaset kuramcısı. Roosevelt kendisini, "pis küçük ateist" olarak eleştirmiştir. (Çev.n.)
 11. Naumburg ifriti: Nietzsche kastediliyor. Naumburg, Nietzsche'nin çocukluğunu geçirdiği kenttir. (Çev.n.)

zihinsel noksanlığının, hatta düpedüz moron olduğunun kanıtı olarak gösterilir. Bunun ipe sapa gelmez bir argüman olduğu çok açıktır. Profesörleri yanıltan şey, filozofların geleneksel olarak lafı dolandırmalarıdır. Ortalama bir felsefe yazarı düşüncelerini kâğıda dökerken lafı öyle uzatır ki neredeyse sözlükte kullanmadığı sözcük kalmaz; bu hatalı gözlemciler de laf ne kadar uzatılırsa ağırlığının o kadar fazla olduğunu sanırlar. Oysa çoğu zaman bu bir yanılgıdır. Felsefeyi laf kalabalığı haline getiren filozofların büyüklüğü değil, yeteneksizlikleridir; hafif bir mide asidini tedavi etmek için hastaya bir kamyon dolusu yanmış istiridye kabuğu yediren doktorlara benzerler. Tabii işin içinde bir de bitmek bilmeyen papağanlık var: her yeni filozof, kendinden önceki tüm filozofların görüşlerini tekrarlayarak ne kadar bilgili olduğunu kanıtlamalıdır. Nietzsche her iki hataya da düşmemiştir. Okurlarının kitapları bildiğini ve dolayısıyla onları tekrardan yazmanın gereksiz olduğunu varsaymıştır. Yeni ve orijinal görünen bir fikri olduğunda, bu fikri mümkün olduğunca az sözcükle ifade etmiş ve konuyu kapatmıştır. Bazen yüz kelimeye kadar çıktığı olmuştur; bazen bin kelime kullanmış; arada sırada da bu kitapta olduğu gibi birbiriyle bağlantılı bir dizi düşünceyi kitap haline getirmiştir. Ama hiçbir zaman gereksiz tek kelime bile yazmamıştır. Bir düşünceyi, olduğundan büyük göstermek için onu şişirmemiştir. Eğitimciler ne yazık ki ciddi alanlarda bu tür yazılara alışık değildir. Bu tür yazıları hiç sevmeyenler, hatta bazen düzeltmeye bile kalkışırlar. Amerikalı bir bilgenin Nietzsche üzerine yazılmış, Nietzsche'nin dâhice görüşlerinin boş seminer sözleri haline getirildiği dev bir kitabı bile vardır. Bu dev kitap son derece ağırdır ama meselenin özüne değinmez. Kitapta, Nietzsche'nin Hristiyanlıkla ilgili görüşlerinden hiç söz edilmemiştir. Nietzsche bilgiçlik taslayanların her zaman gözünü korkutmuştur. Onlara göre, çok az sözcükle çok fazla şey anlatmıştır.

H. L. MENCKEN

ÖNSÖZ

Bu kitap, insanların pek azına¹² hitap eder. Yaşamıyordur belki de onlardan hiçbiri. Bir ihtimal, Zerdüşt'ümü anlayan da onlar olacaklar: nasıl karıştırabilirdim ki kendimi, kulakları bugünden büyümüş olanlarla? – Ancak ertesi gün benimdir. Değil mi ki bazıları gömüldükten sonra¹³ doğar.

Birinin beni anlamasının, beni mecburen anlamasının koşulları <, -> bunları çok iyi bilirim. Coşkuma ve şiddetime katlanabilmesi için namuslu olmalı kişi, manevi hususlardan sertliğe varana kadar. Alışkın olmalı kişi, dağlarda yaşamaya – siyaset ve ulus çıkarıcılığının sefil çalçeneciliğini kendi altında görmeye. Pişkin olmalı kişi, sorgulamamalı asla doğruluğun yararını, bunun korkunç bir mukadderat olup olmadığını. Bugün kimşenin sorma cesaretini gösteremediği sorulara yönelik şiddetli eğilim, yasaklanana duyulan cesaret, dehlizlere¹⁴ meyilli ka-

-
12. “Wenigsten” sözcüğü Almanca’da “hiç olmazsa”, “bari”, “en az” ve “en aşağı” anlamlarında kullanılan bir edattır; her ne kadar kimi kaynaklarda lat. *saltem*, *minimum*’un karşılığı olarak önerilse de Nietzsche bu sözcüğü büyük yazarak, muhtemelen azınlıkta, ancak “seçilmiş”/“seçkin” kişileri imlemektedir. (Çev. n.)
 13. posth<m> (lat.): Post (-den sonra) ile hum’un (gömmek, toprakla örtmek) birleşimi bir sözcük. Genellikle yazarların ölümlerinden sonra yayımlanan eserlerine verilen ad. (Çev. n.)

der.¹⁵ Yedi inzivada ulaşılmış bir tecrübe. Yeni müzik için yeni kulaklar. En uzaklar için yeni gözler. Bugüne değin kayıtsız kalınmış doğrular adına yeni bir vicdan. Ve muazzam üslubun iktisat istenci: – gücünü ve coşkunu bir arada tutmak... Kendine saygı; kendine sevgi; kendine karşı mutlak özgürlük...

Pekâlâ! Bir tek bunlardır benim okurlarım, hakiki okurlarım, kısmetimdeki okurlarım: geri kalan ne ola ki? – Geri kalan insanlıktır yalnızca. – Kişi, kendini insanlığın üstünde tutmalıdır gücüyle, ruhunun yüceliğiyle – hor görüsüyle...

Friedrich Nietzsche

-
14. Özgün dilde *Labyrinth* olarak geçen sözcük, “entrikalı ve karışık işler” ve “dolaşık yollu bahçe yahut bina” olarak okunabildiği gibi, T. Eagleton’ın, kendi hayatını temsil edecek bir şema üzerinde düşünen Benjamin’den hareketle anlattığı şu öykü ekseninde de ele alınabilir: “Bir şema çizdi ve her zamanki kötü rastlantılardan biri sonunda, bir ya da iki yıl sonra bu şemayı kaybetti: Şema, hiç şaşmamak gereken, bir labirentti!...” Muğlaklığı katmerlendirme adına, sanırım burada iki düşünüre daha söz vermekte yarar var: a.) “Dil, yolların bir labirentidir. Bir taraftan yaklaşır ve yolunu aşağı yukarı bilirsin; aynı yere bir başka taraftan yaklaşır ve artık yolunu takriben bilemezsin.” *L. Wittgenstein* b.) “Labirent... bir uçurumdur; dolambaçtan dolambaca geçerken kendi kendini temsil eden saf bir yüzeyin yataylığına dalarız.” *J. Derrida* (Çev. n.)
15. Vorherbestimmung (İng. Predestination), “Bestimmung”ün teozofik ve teolojik muhtevası düşünülerek, pekâlâ “kaza ve kader”, “kısmet” yahut “takdiri ilahi” şeklinde de karşılanabilir... (Çev. n.)

1.

– Açık olalım. Bizler, Hyperboreios’larız,¹⁶ – biliriz fevkalade, ne kadar sıra dışı yaşadığımızı. “Ne karadan, ne de denizden bulabilirsin Hyperboreios’a giden yolu.” Bunu, bizden ötürü Pindaros¹⁷ dahi bilmekteydi. Kuzeyin ötesinde, buzun ve ölümün ötesinde – bizim hayatımız, bizim bahtımız... Bu mutluluğu biz keşfettik; yolu biliyoruz; binlerce yıllık labirentten çıkış yolunu bulduk. Başka kim buldu? – Modern insan mı? – “Fena halde çaresizim, fena halde çaresiz olan her şeyim,”¹⁸ – böyle inler modern insan. Bizi hasta eden, bu modernlikti, – kokuş-

-
16. Hyperboreios’lar, uzak kuzeyde, kuzey rüzgârının ötesinde oturan efsanevi millet. Apollon, her on dokuz yılda, bir yıldız değişiminde, Delphoi’ye gelmeden önce yaptığı seyahatin hatırası olarak onlara uğradı. Hyperboreioslar’ın bu sebeple bazı Apollon kültlerinin menşeyini meydana getirdikleri ve Delphoi kâhinaliğini kurdukları ileri sürülür. Klasik çağda bunların ülkesi iklim dengesinin örneği sayıldı. Burada topraktan yılda iki kere mahsul alınır, daima mavi gökyüzü altında uzun yıllar yaşanır, mutlu günler geçirilirdi. İyi halleri sayesinde “şifalı büyü” yapabilen Hyperboreioslar ölmez, sadece daha iyi bir dünyaya göç ederlerdi. (Çev. n.)
17. [“Hyperboreios’ların şenliğine giden o muhteşem yol ne karadan ne denizden keşfedilebilir.” Pindaros, *Pythia* 10, II. 29-30.] İ.Ö. 518-438 yılları arasında yaşamış Yunanlı şair. (Çev. n.)
18. “Ich weiss nicht aus, noch ein; ich bin Alles, was nicht aus noch ein weiss” gibi zorlu bir cümle, İngilizce’deki muteber çevirilerinden birinde [H.L. Mencken, 1895], “I don’t know either the way out or the way in; I am whatever doesn’t know either the way out or the way in” olarak, yani “Ne çıkış yolunu biliyorum ne de gi-

muş barışlar, ödlele taahhütler,¹⁹ modern Evet ve Hayır'ın tüm erdemli kirliliğiydi bizi hasta eden. Bu hoşgörölü ve yufka yürek,²⁰ her şeyi “bağışlar” çünkü o, her şeyin bizim için bir Sci-rocco²¹ olduğunu “anlar.” Buzun ortasında yaşamak, modern erdemlerin ve diğler güney rüzgârlarının arasında yaşamaktan iyidir!.. Yeterince gözü pektik; ne kendimizi, ne diğlerlerini esirgedik; ne ki cesaretimizi nereye yönelteceğimizi bulmak uzun zamanımızı aldı. Karamsarlaştık; bize kaderci [Fatalisten²²] dediler. Bizim kaderimiz – ki bunlar bolluktu, gerilimdi, güçlerimizin muhafaza edilmesiydi. Şimşege ve eyleme susadık; en çok da iradesizlerin mutluluğundan, “teslimiyet”ten uzak durduk... Göğümüzde kasırğa vardı; doğa, biz onu içselleştirdikçe bulutlarla kaplanıyordu – zira yolumuz yoktu. Mutluluğumuzun formölü: bir Evet, bir Hayır, samimi bir duruş, bir hedef...

riş yolunu; ben çıkışı ve girişi bilmeyenim,” şeklinde aktarılmış. Buradan hareketle denebilir ki, her çeviri bir önermedir; çevirmene, dilsel-kültürel ve disiplineli birikime, yeterliliğe bağılı bir önerme... (Çev. n.)

19. **compromisse** (lat.): Bir hakemin kararına uymak üzere karşılıklı taahhütte bulunmak... (Çev. n.)
20. “Largeur”u [Lorghetto > largo] müzikte “çok ağır ve yavaş” anlamına gelen bir terim olarak düşünmek mümkün elbette; ne ki değeriendirme yaparken sözcüğün Fransızca’daki mecazi karşılığı unutulmamalı: Bağnazlıktan uzak... (Çev. n.)
21. Akdeniz’den esen çok sıcak bir rüzgâr... (Çev. n.)
22. Fatal: Meşum, uğursuz, aksi, fena, nahoş, üzücü vb. (Çev. n.)

2.

İyi nedir? – İnsanda güç duygusunu, güç istencini, gücün kendisini arttıran her şey.

Kötü nedir? – Zayıflıktan doğan her şey.

Mutluluk nedir? – Gücün çoğalmakta olduğu duygusu – bir direnmeyi kırmanın duygusu.

Memnunluk değil, bilakis daha fazla güç; barış hiç değil, bilakis savaş; erdem değil, bilhassa beceri (Rönesans üslubuna uygun bir erdem, *virtù*,²³ ahlaktan mahrum erdem²⁴).

-
23. *virtù* (gre. ἀρετή; lat. virtus): Geleneksel Batı felsefesine göre “erdem.” Batılı erdem listesi (sağduyu, adalet, güç, ılımlılık vb.) Platon’a değin uzanır; *Devlet*’te bahsettiği gibi. Aristoteles’in *Etica Nicomachea*’sında ise tam bir liste bulmak mümkün. Erdemin nosyonu antik felsefede son derece köklüdür. Yaygınlaşıp Cicero’ya kadar ulaşması, Hristiyan filozoflar tarafından Katolik teolojinin esası haline gelmesinde ve yığınlar tarafından kabul görmesinde etkin bir rol oynar. “Erdem sözcüğünün Latincesi ‘*virtù*’dür ve anlamı ‘*cesaret*’ demektir. Erdemli bir kişi her yerde, her ortamda doğruyu söyleyecek, dürüst ve adil olacak, doğrunun, güzelin, iyinin yanında yer alacak, kötünün, haksızın ve zorbalığın karşısında olacaktır. Trogloditler Montesquieu’nün İran Mektupları’nda (11-14 mektup) ele aldığı ve Libya’da yaşadığı öne sürülen ilkel bir kavimdir. Bu ilkel kavim e.dem sayesinde barışa, huzura ve düzgün bir yönetime, yani Cumhuriyet’e kavuşacaktır. Çünkü demokratik cumhuriyetin temel direği erdemdir.” Duran Nemutlu, *Montaigne ve Montesquieu’de İnsan, Erdem ve Trogloditler*, CÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2003 Cilt: 27, No:1, s. 143-155.

Zayıflar ve iyi yetişmemişler helak olmalı: budur bizim insan sevgimizin birinci ilkesi. Ve yok olmaları için birileri onlara yardım etmeli.

Herhangi bir ahlaksız davranıştan daha zararlı ne olabilir?
– İyi yetişmemiş ve güçsüze gösterilen etkin acıma eylemi. – Hıristiyanlık...

“Tıpkı Hint-Avrupa kökenli dillerdeki *erdem* sözcüğünün (ing. *virtue*, it. *virtù*) erkek anlamına gelen *wir* ya da *vir* kökünden türetilmesi gibi Türkçe’de de *erdem* sözcüğü *er*’in damgasını taşımakta. Erkek egemenliği altındaki bir toplum düzende *namus*’un erkeklerce tanımlanmasına, *erdem*’in *er*’den üremesine şaşmak gerekir.” Prof. Dr. Aydın Köksal, *Dil ile Ekin* (Güncellenmiş İkinci Yayım), Toroslu Kitaplığı (Çev. n.)

24. Moralinfrei, *Moral* (a. Ahlak, b. Ders, c. Görev bilinci, disiplin, ruh hali), *Moralin* (Ahlaki bakımdan ikiyüzlülük, riyakârlık), *frei* (a. serbest; müsait; hür; müstakil; muaf; boş b. –sınız, –siz) sözcüklerinin birleşimi olsa da *Heroin*’le (eroin, beyaz, toz) sessel benzerliği ve Nietzsche’nin sözcük türetmeye ve oyunlarına meyli unutulmamalı. Bilhassa XVI. ve XVII. yüzyılda pek sevilen *philosophia moralis* bağlamında düşünmekte yarar var. (Çev. n.)

3.

Burada ele aldığım sorun, varlık [canlılar²⁵] sıralamasında insanın ardından ne gelmelidir sorunu değil (–insan bir nihayet–): tersine, hangi tür insanın, daha yüce değerli, yaşamaya daha layık, gelecekte daha güvenli bir varlık olarak yetiştirilmesi gerektiği, istenmesi gerektiği sorunudur.

Bu daha yüce değere sahip kişi, hayli sık biçimde var olmuştur: ama hep hoş bir tesadüf, bir istisna olarak, asla istenmiş olarak değil. Çoğu kere endişe duyulmuş kendisinden, bugüne değin dehşet saçanın ta kendisi olmuş neredeyse; – ve bu endişeden ötürüdür ki, onun karşıtı olan arzulanmış, yetiştirilmiş, buna da ulaşılmıştır: evcil hayvan, sürü hayvanı, hastalıklı hayvan olarak insan – Hristiyan...

25. Köşeli parantez içindeki sözcük, sözcük öbeği ya da cümleler, özgün metinde yer almamaktadır; bunlar, başka bir olasılığı imleme yahut bir seçenek daha sunma arzusıyla, belki de yetersizliğimden/çaresizliğimden ötürü –tarafımca– konulmuştur. (Çev. n.)

4.

İnsanlık, bugün inanıldığı gibi daha iyiye ya da daha güçlüye ya da daha üstün olana yönelik bir gelişme kaydetmiyor. “Gelişme”²⁶ modern bir düşüncedir sadece, yani, yanlış bir düşünce. Bugünün Avrupalısı, değerlilik bakımından Rönesans Avrupalısının çok gerisindedir; gelişim sürekliliği²⁷ için herhangi bir mecburiyetle yükselme, yücelme, güçlenme katiyen şart değildir.

Başka bir anlamda, dünyanın farklı yerlerinde ve farklı kültürlerde, istisnai başarı örnekleri görülebilir, bu başarıya ulaşanlar da hakikaten bir yüksek tip²⁸ oluştururlar: insanlığın çoğunluğuyla karşılaştırıldığında bir çeşit üstinsan. Böylesi hoş tesadüfler, önemli başarılar daima mümkündür ve muhtemelen de hep mümkün olacaktır. Ve hatta tüm nesiller, soylar ve uluslar, elverişli koşullarda böylesi bir isabet kaydedebilirler.

26. Fortschritt (Lat. *progressus*). (Çev. n.)

27. Fortentwicklung (Lat. *amplificatum, amplificationis, amplius explicare*)... (Çev.n)

28. höheres Typus (İng. *higher type*) (Çev.n)

5.

Kişi, Hıristiyanlığı süslememeli, allayıp pullamamalı: Hıristiyanlık, bu yüksek tip insana karşı ölümcül bir mücadeleye girişmiş, bu tipin tüm temel içgüdülerini baskı altına almış, bu içgüdülerden kötüyü, kötü kişiyi damıtmıştır, – suçlanabilirse örnek kişi, “menfûr²⁹ kimse” olarak güçlü insanı. Hıristiyanlık tüm mazlumların, düşkünlerin³⁰, kötü eğitilmişlerin tarafında yer almış; zor³¹ hayatın koruyucu içgüdülerine karşıtlıktan bir ideal çıkarmıştır; insanlara tinselliğin en üst değerlerinin günah-kârlık, sapkınlık ve ayartılma olduğunu öğreterek, tinsel bakımdan en güçlü tabiata sahip olanların bile akıllarını yozlaştırdı. En hazin örnek – **Pascal**’ın yozlaşması; aklının ilk günah³² yüzünden yozlaşmış olduğunu sanan Pascal’ın; halbuki onu yozlaştıran Hıristiyanlık’tan başka bir şey değildi! –

-
29. **menfur** (Alm. *verworfenener Mensch*, İng. *reprobate, outcast among men*): Nefret edilen, iğrenç. (Çev.n.)
30. Niedrigen (İng. *low, base*), bazı durumlarda “aşağılanan”, “onuru kırılan” (Alm. *demütiger*) olarak da okunabilir. İncil’e gönderme: a.) Canavara teslim etme kumrunun canını, asla unutma düşkün kullarının yaşamını. *Mez. 74:19 b.*) ...düşkünler boynu bükük geri çevrilmesin, mazlumlar, yoksullar adına övgüler dizsin. *Mez. 74:21* (Çev. n.)
31. *starken Lebens* (İng. *strong life*); buradaki tamlayan (*starken*) için, Grimm Kardeşler Latince şu sözcükleri önermişler: *durus* [katı; kaba; duygusuz, acımasız, küstah], *robustus* [güçlü, katı, sert; gürbüz, olgun], *fortis* [güçlü, dayanıklı; cesur, mert]... Mencken’in çevirisinde bu tamlama şu şekilde karşılanmış: *sound life*. (Çev. n.)
32. Günahın kaynağı: Âdem ile Havva’nın elma yemesi. (Çev. n.)

6.

Izdırap verici, berbat bir manzaraydı karşıma çıkan: insanın yozluğunun³³ önündeki perdeyi kaldırdım. Ağzımdaki bu söz, hiç değilse kuşkuya karşı korunmuştur: insana dair ahlaki itham içerdiği kuşkusuna. Bu sözcük, –tekrar altını çizmek istiyorum– ahlaktan mahrum bir içeriktedir: öyle ki, bu yozluğu tam da bugüne değin fevkalade bilinçli bir şekilde “erdem” ve “tanrısal-lık”ın³⁴ gaye edinildiği yerde görmüşümdür, en güçlü haliyle. Yozluktan, hemen kestirilebileceği gibi, *décadence*’tır anladığım: savım da insanlığın bugün en yüce arzulanabilir değerler olarak gördüğü değerlerin tümünün *décadence* değerler olduğudur.

Bir hayvana, bir türe, bir bireye, içgüdülerini kaybettiğinde, kendisine zararlı olanı seçtiğinde, onu yeğlediğinde yozlaşmış derim. “Yüce duygular”ın, “insanlık idealleri”nin tarihi, –muhtemelen, bunu da anlatmak bana düşecek– insanın neden böylesine yozlaştığının bir açıklamasıdır neredeyse.

Benim için gelişmenin,³⁵ sürekliliğin,³⁶ kuvvetlerin birikmesi, iktidarın içgüdü, hayatın ta kendisidir: güç istenci-

33. Verdorbenheit (Lat. *corrupta, corruptum, corruptus*)... *Décadence*’la karıştırmak gerek. (Çev. n.)

34. Göttlichkeit (Lat. *divinitas*)... (Çev. n.)

nin eksik olduğu yerde çöküş vardır. Savım, insanlığın en yüce değerlerinde bu istencin eksik olduğudur, – çöküş değerlerinin ve nihilistik değerlerin en kutsal isimler altında hüküm sürdüğüdür.

35. Wachstum (İng. *growth*)... (Çev. n.)

36. Dauer (İng. *durability* [W. Kaufmann], *survival* [H. L. Mencken])... (Çev. n.)

7.

Hıristiyanlığa, acımanın dini denir. – Acıma, yaşam duygusunun enerjisini arttıran güçlendirici³⁷ tutkuların karşısında durur: depresif bir etkiye sahiptir. Kişi, acıyı paylaştığında güç kaybeder. Hayatın acı çekme aracılığıyla uğradığı güç kaybı, acımayla birlikte artar ve çeşitlenir. Acı, acıma yoluyla bulaşıcı hale gelir; bazı durumlarda, nedenin büyüklüğüyle tamamen orantısız bir kayıp, yaşamın ve yaşam enerjisinin büsbütün yitirilmesine yol açabilir (– Nasıralı'nın ölümünde olduğu gibi). Bu, onun ilk bakış açısı; ancak ondan çok daha önemlisi var. Acımanın etkisi, doğurduğu tepkilere göre ölçüldüğünde hayati tehlike arz eden karakteri, daha aydınlık bir ışık altında ortaya çıkar. Acıma, bir bütün olarak ayıklama yasası olan evrim yasasına³⁸ engel olur. Batıp gitmek için olgunlaşmış olanı korur; yaşamın elediği ve ölüme mahkûm ettiklerinin tarafını tutup iyi yetişmemişlerin her çeşidini olanca bolluğuyla sürdürerek, yaşamın kendisine karamsar ve şüpheli bir görünüm verir. İnsanlık, acımayı erdem sayacak kadar ileri gitmiştir (– her soylu ahlakta

37. tonische Affekte (İng. *tonic emotions* [H. L. Mencken], *tonic passions* [W. Kaufmann])... (Çev. n.)

38. “Gesetz der Entwicklung” için Mencken *law of evolution*'u, Kaufmann ise *law of development*'ı (inkışaf yasası) önermekte... (Çev. n.)

bir zaaf olarak görülür halbuki –); hatta daha da ileri gidilmiş, acıma erdemin ta kendisi, tüm diğer erdemlerin özü ve kaynağı yapılmıştır, – lakin gözden kaçırılmaması gerekir ki bu, nihilistik bir felsefenin bakış açısından, kalkanına yaşamın inkârı kazılı bir felsefenin bakış açısından yapılmıştır. **Schopenhauer** bunda haklıydı: acıma aracılığıyla yaşam yadsınmıştır ve yadsınmaya layık³⁹ kılınmıştır – acıma, nihilizmin uygulayımıdır.⁴⁰ Tekrarlayalım: bu depresif ve bulaşıcı [çabuk yayılan] içgüdü, yaşamı koruyan ve onun değerini arttıran içgüdülerin tümünün önünde durur: o, hem sefaletin çoğaltıcısı hem de mahrumiyet yaratan her şeyin koruyucusu olarak *décadence*’ın yükselişinin temel gereçlerinden biridir – acıma, hiçliğe inandırır!.. “Hiçlik” demez kimse buna: kimileri “ahret” der ya da “tanrı” ya da “hakiki yaşam” ya da Nirvana, kurtuluş, uhrevi saadet... Dinsel-ahlakal idiosynkrasi’nin⁴¹ bağrından çıkan bu masum retorik, kişi hangi eğilimin burada derin sözcüklerin kılığına büründüğünü kavradığında, kendini çarçabuk pek saf gösterir: yaşama düşman eğilimdir bu. Schopenhauer yaşama düşmandı: bundandır ki erdeme dönüştü onda acıma... **Aristoteles**, iyi bilindiği üzere acımayı, zaman zaman bir arındırıcıyla⁴² giderilmesi gereken, hastalıklı ve tehlikeli bir anlık durum olarak gördü: ona göre tragedyada da bir arındırıcıydı.⁴³ Yaşam içgüdüğü, Schopenhauer’ın (ve ayrıca ne yazık ki St. Petersburg’dan Paris’e, **Tolstoy**’dan

39. Verneinung’u (Lat. *negatio*, *negantia*, *denegatio*, *recusatio*; İng. *negation* [W. Kaufmann], *denial* [H. L. Mencken] önerme edimi (Alm. *propositional Akt*) bağlamında okumak da mümkün elbet; ki değilleme, bir önermenin inkârıdır ve “doğru bir önermeden yanlış bir önermeyi, yanlış bir önermeden de doğru bir önermeyi elde eden birli ekleme *değilleme ekleme* adı verilmektedir.” **Kaynak:** Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, 4. baskı, 2000, s. 223 (Çev. n.)

40. Nietzsche’in tercih ettiği Grek-Latin kökenli *Praxis*, H. L. Mencken tarafından İngilizce’ye *technic*, W. Kaufmann tarafından ise *practice* olarak aktarılmış. *Praxis*’in kullanımında acaba anlam alanlarından birinin “muayenehane” oluşu rol oynamış mıdır? (Çev. n.)

41. Idiosynkrasie (İng. *idiosyncrasy*): Bir kişiye özgü davranış, tutum ya da düşünce... (Çev. n.)

42. Purgativ (Alm): Müshil, bağırsakları boşaltan. (Çev. n.)

43. Bkz. Aristoteles, *Poetics*, 1449 b, 27-28; 1453 b, 1 ff. (Çev. n.)

Wagner'e, tüm edebi ve sanatsal *décadence*'ımızın) temsil ettiği gibi, hastalıklı ve tehlikeli bir acıma birikimini patlatmanın bazı yollarını araştırmak için kişiyi devinime geçirmeli: ki patlasın, boşalsın... Hiçbir şey, sağlıksız çağdaşlığımız içinde Hristiyan acımasından daha sağlıksız değildir. Burada hekim olmak, burada acımasız olmak, burada neşteri vurmak – hepsi bize ait, hepsi bizim insanı sevmeye tarzımız, bundandır ki filozoflarımız biz, biz Hyperboreios'lar! – – –

8.

Kimi karşıtımız olarak gördüğümüzü söylemek gerek – teologlar ve damarlarında teolog kanı taşıyan herkes – tüm fel-sefemiz... Kişinin, bu mukadderatı yakından tanınması, daha da makbulü, bizzat tecrübe etmesi, bu sebeple haniyse helak olması gerekir, bunda sarakaya alınacak bir yanın olmadığını idrak edebilmesi için (– şu bizim Bay Doğabilimci ile Fizyologların hürfikirliliği⁴⁴, benim nazarımda bir istihzadır, – böylesi şeylere dair ihtiras eksiktir onlarda, bundan ötürü acı çekmemişlerdir –). Bu zehirlenme, sanılandan çok daha yaygındır: kendini “idealist” olarak gören herkeste, teologlara mahsus kibirlilik içgüdü-süne sık tesadüf ettim – kişinin, üstün bir soydan geldiğine inanarak, hakikate tepeden ve şüpheyile bakma hakkını kendinde bulduğu her yerde... İdealist, rahip misali tüm yüce tasavvurları elinde tutar (– üstelik yalnızca elinde de değil!), onları iyi niyetli bir horgörüyle “idrak”e, “bilinç”e,⁴⁵ “onur”a, “refah”a, “bi-

-
44. Freigeisterei (İng. *freethinking*; sıfat olarak: “freigeisterisch” > lat. *Impius* [tanrıya karşı saygısız, anne babaya karşı sorumsuz, ülkesine karşı hayırsız; vicdansız], *liberius* [özgür kişi]) kimi kaynaklarda “esas manasıyla belirli bir düstur aramama”, kimi kaynaklarda da “aydın insanlara mahsus hal ve tavır” olarak tanımlanır. (Çev. n.)
45. Sinn (İng. *senses*; Lat. *sensus* [duyumsama; düşünce, yargı; anlam, cümle], *animus* [zihin, ruh, bilinç; huy; istenç; gazap], *sententia* [görüş, zan; amaç, niyet; karar, hüküm]: a) Duyu; b) Bilinç, akıl; c) Anlam; d) Amaç, gaye; e) Ruh, düşünüş tarzı... (Çev. n.)

lim”e karşı kullanır; böyle şeyleri, üzerindeki arı kendi-içinli-ğindeki⁴⁶ “tin”in süzöldüğü, zararlı ve baştan çıkarıcı güçler olarak kendi altında görür – sanki alçakgönüllölük, iffet, züğürtlük, tek kelimeyle kutsallık, bugüne değin dehşet vericilerin ve ah-laksızlıkların tümünden daha çok zarar vermemiş gibi hayata... Arı tin, arı yalandır... Mesleki bakımdan hayatın yadsıyıcısı, ya-lanlayıcısı ve zehirleyicisi olan rahipler, yüksek bir insan türü olarak kabul edildikçe şu sorunun yanıtı asla bulunamaz: Haki-kat nedir? Hiçliğin ve yadsımanın bu bilinçli avukatı, “haki-kat”ın temsilcisi sayıldıkça hakikat çoktan tepe üstü çevrilmiş demektir...

46. Bu terim (*für-sich-heit*, İng. *thing-in-itself*), ilk kez Kant tarafından kullanılmıştır ve kişinin kendi tarafından belirlenen şeyleri imler. (Çev. n.)

9.

Savaş açtım bu teolog-içgüdüsüne: her yerde onun izlerini buldum. Damarlarında teolog kanı taşıyan herkes, her şeye karşı daha başından yanlış ve dürüst olmayan bir tavır sergiler. Bu durum sonucu oluşan tutku [Pathos], inanç adını alır: sağlamaz sahteliğin görünümünden azap duymamak için, gözlerini sımsıkı, büsbütün yummak. İnsanlar, her şey için, bu kusurlu [hatalı] optikten⁴⁷ [görünümünden] bir ahlak, bir erdem, bir kutsallık çıkarırlar; hatalı görme, iyi vicdan haline getirilir – “Tanrı”, “Kurtuluş” ve “Ebediyet” adlarıyla mukaddes [dokunulmaz] kıldıklarından başka hiçbir optiğin [görmenin] artık bir değer taşımasını talep ederler. Bu teolog içgüdüsünü her yerde eşleyip ortaya çıkardım: bu, yeryüzündeki sahteliğin⁴⁸ en yaygın ve esas itibarıyla yeraltı⁴⁹ [gizli] biçimidir. Bir teologun sahih kabul ettiği her şey düzmece olmaya mecburdur: neredey-

47. Optik (Fr. *optique*, yun. οπτική ya da τέχνη)... (Çev. n.)

48. Falschheit (Lat. *falsitas*, *fallacia*), pekâlâ “ikiyüzlülük”, “hainlik” olarak da okunabilir; metni İngilizce’ye çeviren her iki muteber çevirmenin de (Mencken-Kaufmann) *falsehood*’u [yalan] tercih etmeleri ise tesadüf olmasa gerek. (Çev. n.)

49. Eskiden sıklıkla kullanılan “untererdisch”, bugün unterirdisch (Lat. *subterraneus*, *subterraneus*, İng. *Subterranean*) olarak yaygınlık kazanmıştır; yani “toprakla ilgili” olan “dünyadaki yaşamla ilgili”ye, dahası “ölümlü”ye dönüşmüştür... (Çev.n.)

se bir doğruluk kriteri.⁵⁰ Bu, onun en alttaki, nefisini koruma iç-güdüsüdür,⁵¹ gerçekliğin herhangi bir şekilde saygıdeğer bulunmasını hatta dile getirilmesini dahi yasaklar. Teologların etkilerinin görüldüğü her yerde değer yargısı baş aşağı edilmiştir, “doğru” ile “yanlış” kavramları mecburen yer değiştirmiştir: burada, yaşama en çok zarar verene “doğru” denir, onu canlandıran, yücelten, onaylayan, haklı ve muzaffer kılana da “yanlış” Teologlar hükümdarların (ya da halkların –) “vicdan”ları aracılığıyla güce [iktidara] ellerini uzattıklarında, aslında neyin olup bittiğinden kuşku duymayız: son istenci, nihilistik istenci, gücü istemektedir...

50. Grimm Kardeşler Kriterium’u (Yun. Κριτήριον), farklılığı belli etmeye yarayan im, emare olarak görüyor. (Çev. n.)

51. Selbsterhaltungs-Instinkt (İng. *self-preservation*) psikolojide “kendini algılama” olarak geçer: Kendi benliğini oluşturan şeylerin yani kendi eşsiz duygularının, dürtülerinin, özlemlerinin, kişilik özelliklerinin vb. farkında olma. Bu terim çoğu kez *öz-kavram* (self-concept) ile eş anlamlı kullanılır. Kaynak: Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, 2000 (Çev. n.)

10.

Felsefenin teolog kanıyla bozulduğunu söylediğimde, Almanlar tarafından ne kastettiğim hemen anlaşılır. Protestan papaz, Alman felsefesinin büyükbabasıdır; Protestanlığın kendisi de onun peccatum originale'si.⁵² Protestanlığın tarifi: Hristiyanlığın kısmi felci – ve aklın... “Tubingen Vakfı”nın⁵³ adını ağza almak yeter Alman felsefesinin esasında ne olduğunu anlamaya – sinsi bir teoloji. Suebyalılar⁵⁴ Almanya'daki en iyi yalancılarıdır; masumca yalan söylerler... Dörtte üçü vaiz ve öğretmen oğullarından oluşan Alman öğrenim dünyasında Kant'ın ortaya çıkışı, neden sevinç çılgınlıklarıyla karşılandı –; bugün bile yankı bulan, Kant'la her şeyin daha iyi olacağına dair Alman inancının kaynağı nedir? Alman alimlerindeki teolog içgüdüğü, bun-

-
52. Günahın [günahkârlığın] kaynağı [özü]: İlk günah, Âdem'in Havva tarafından ikram edilen elmayı yemesiyle ilgili (*İncil*, Tekvin 3), Genellikle “peccatum actuale”ye (Alm. *Tatsünden*; yani Tanrı'nın buyruklarına karşı gelen bir eylemde bulunma) karşıt olarak kullanılır. Horst Georg Pöhlmann, *Abriss der Dogmatik* (Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh, 1973) adlı çalışmasında, bu iki kavramın hakikatin iki ayrı yüzü olarak görülmesi gerektiğini belirtir. (Çev.n.)
53. 1536'da Herzog Ulrich tarafından Württemberg'de kurulan ve Protestan eğitim veren ünlü bir okul. Johannes Kepler, G. W. F. Hegel, Friedrich Hölderlin, F. Schelling ve D. Strauss bu okulun yetiştirdiği düşünürlerdendir. Çok zengin bir kütüphanesi vardır. (Çev. n.)
54. Schwabe'nin bir karşılığı da “hamam böceği”dir. (Çev. n.)

dan böyle neyin tekrar mümkün kılındığını sezinledi... Eski ideale uzanan bir gizli yol açılmıştı; “hakiki dünya” kavramı, dünyanın özü olarak ahlak kavramı (–yanılgılar içindeki bu pek tehlikeli iki yanılgı!), muzip ve mahir bir skepsis⁵⁵ sayesinde, henüz yeniden kanıtlanabilir olmasa da artık çürütülemez kılınmıştı... Akıl, aklın hakkı o kadar uzağa gidemez... Gerçeklikten bir “zâhirîlik”⁵⁶ üretilmişti; tamamıyla yalan bir dünya, varolan’ın⁵⁷ dünyası, gerçekliğe dönüştürülmüştü... Kant’ın başarısı, besbelli bir teolog başarısıdır: Kant da **Luther** gibi, **Leibniz** gibi, tek başına ayakta duramayan Alman dürüstlüğü’nün yeni payandasıydı – –

-
55. Skepsis (İng. *skepticism*) Burada pekâlâ “kuşkucu” ya da “şüpheci” tercih edilebilirdi; ne ki Nietzsche’nin “argwöhnisch”, “mißtrauisch” yahut “stutzig”i tercih etmemesinden hareketle Yunanca’da “sorgulamak” anlamına gelen “skepsis”i kullanmayı uygun buldum. (Çev.n.)
56. Scheinbarkeit (Lat. *splendor, claritas, perspicuitas, speciositas*; İng. *appearance*)... (Çev.n.)
57. Seiende’yi (varolan; belki de “olmakta olan”) Sein’den (varlık, İng. *being*) ayrı düşünmek gerek. Nietzsche, varolan’la neyi kastettiğini tam olarak *Güç İstenci*’nde açıklamaktadır. Varolan, varlık’a oranla “daha az gerçek” olarak kabul edildiğinden, oluş üzere bilginin dışlandığı bir süreç söz konusudur. (Çev. n.)

11.

Ahlakçı Kant’a dair bir sözüm var: Erdem, bizim buluşumuz olmak zorunda; bizim en kişisel meşru müdafaamız ve zaruri ihtiyacımız:⁵⁸ tüm diğer durumlarda ise tehlikeden başka bir şey değildir. Hayatımızı koşullandırmayan şey, ona zarar verir: Kant’ın arzuladığı gibi, “erdem” kavramına dönük saygı duygusundan mürekkep bir erdem zararlıdır. “Erdem”, “ödev”, “kendinde iyi,”⁵⁹ gayri şahsi, genel geçer nitelikte iyi – ham hayaldir tüm bunlar; çöküşün, yaşamın son tükenişinin, Königsberg⁶⁰ Çinliliğinin⁶¹ dile getirdiği. Mahfuziyetin ve büyümenin en derin yasaları bunun tamamıyla tersini buyurur: herkesin kendi er-

-
58. Notdurft: (Alm.) Tabii ihtiyaç, dışkılamak, bağırsak boşaltmak, def-i hacet... Kitabın İngilizce çevirilerinde bu sözcük, “necessity”ye (W. Kaufmann) ya da *need*’e (H. L. Mencken) dönüşmüştür. (Çev.n.)
59. Gute an sich (ing. *good for its own sake* [H.L. Mencken], *good in itself* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)
60. Prusya’da bir kent; şimdiki Kaliningrad. (Çev.n.)
61. Königsberg Çinliliği: Kısa boylu Kant’a gönderme... Kant, Almanya’nın kuzeydoğusunda, eski bir yerleşim yerinde, Königsberg’de, karşısında bir katedralin bulunduğu daracık bir sokakta yaşırdı. Katedraldeki saat, makbul kabul edilen biyografilerinden birini yazan Arsenij Gulyga’ya göre Kant’ın hayatında azımsanmayacak önemdedir: Bir makine gibi yaşırdı Kant: Saate göre kalkar, kahvaltısını eder, yazısını yazar ve kendisinden ötürü “filozoflara mahsus yürüyüş” olarak kabul edilen yürüyüşlerini aksatmazdı. Bu karikatür hayatın sahibine, bundandır ki “der Mann nach der Uhr” lakabı yakıştırılmıştı. Ve ancak iyi düzenlenmiş makineler

demini, kendi kategorik buyruğunu bulmasını. Bir halk, kendi ödevini, genel ödev kavramıyla karıştırdığında mahvolur. Hiçbir şey, bu her “gayri şahsi” ödev, her soyutlama Moloch’u⁶² karşı-sındaki fedakârlık kadar derinden, içten yıkıcı değildir. – Kant’ın kategorik buyruğu,⁶³ hayati tehlike hissi yaratmaz!.. Ancak teolog içgüdüsu onu koruma altına aldı! – Hayatta kalma içgüdüsuyle yapılan bir eylem, yapılmasıyla edinilen hazdan ötürü, yerinde [haklı] bir eylem olduğunu kanıtlar: Hristiyan-dogmatik bağırsaklı şu nihilistin hazdan anladığı ise itirazdı...⁶⁴ İçsel bir mecburiyet, derin bir kişisel seçim olmaksızın, haz olmaksızın çalışmak, düşünmek, hissetmek? “Ödev” otomatik olarak? Bundan daha hızlı kırıp geçiren başka ne olabilir? İşte tam da budur *décadence*’ın reçetesi, hatta budalalığın... Kant budala oldu. – Ve o, **Goethe**’nin çağdaşıydı! Bu uğursuz örümcek, Alman filozofu olarak kabul edildi – hâlâ da ediliyor!.. Almanlar hakkında düşüncelerimi kendime saklıyorum... Kant değil miydi Fransız Devrimi’ni, devletin dönüşümünü inorganikten orga-

has bu hayat, Kant’ın hayatı, Gulyga’nın 1977’de tespit ettiği gibi öğretilerinin tarihidir. Ve yine bundan, Nietzsche’nin Kant’ı Königsberg Çinliliğiyle tanımlaması pek manidar ve büyük bir istihzadır. **Kaynak:** Ludger Lütkehaus, “*Begriffskrüppel*”? “*Alleszermalmer*”? Drei neue Biographien zum 200. Todestag Kants, www.literaturkritik.de (Çev.n.)

62. Adına çocuk kurban edilen Kenan [Ammoni, Asur, Kartaca ve/veya Fenike] tanrısı; bu ad sonradan, kudurgun, zalim, sayısız kurban isteyen bir iktidar anlamında kullanılmıştır. Kimi kaynaklarda “Molech” diye de geçer. Arkeologlar, İ.Ö. 300 yıllarında Kartacalıların bir keresinde iki yüz çocuğu kurban ettiklerini ortaya çıkarmışlardır. (Arnold Toynbee, *Tarihçi Açısından Din*, çev. İbrahim Canan, Kayıhan Yayınları, 1976, s. 59-61) **Şahsi öneri:** “Moloch! Yalnızlık! Pislik! Çirkinlik! Kalorifer külü varilleri ve elde edilemeyen dolarlar! Merdivenlerin altında haykıran çocuklar! Askerde ağlayan gençler! Parklarda gözü yaşlı ihtiyarlar! (...) Moloch insanın acımasız hâkimi! Moloch anlamsız hapisane! Moloch korsan bayrağında çapraz kemikli hücre! Moloch kederlerin meclisi!” Devamı için: “Howl”, Allen Ginsberg, Çev.: Gündüz Vassaf **Kaynak:** 19 Aralık 2004 tarihli *Radikal* gazetes-i. (Çev. n.)
63. kategorischer imperativ: “Davranış ilken, iraden aracılığıyla genel bir yasa haline gelecekmış gibi hareket et,” cümlesi, Kant’ın *Metaphysik der Sitten*’deki (Tölelerin Metafizigi) kategorik [kesin] buyruğuna ilişkin tanımlar(ın)dan biri sayılabilir. (Çev. n.)
64. Einwand (Lat. *objectio, opposition*)... (Çev. n.)

niğe geçiş olarak gören? Kant, insanın ahlaki yapısından başka bir yolla açıklanamayan ve böylece “insanın iyiye meyli”ni her seferinde kanıtlayan bir olay olup olmadığını kendine sormadı mı hiç? Kant’ın cevabı: “İşte, devrim budur.” Herkes ve her şeydeki prz kavrama içgüdüsü, doğa karşıtlığı olarak içgüdü, felsefe olarak Alman dcadence’ı – işte Kant budur! –

Bir çift septiği⁶⁵, felsefe tarihinin sütü temiz tipleri olarak bir kenara ayırıyorum: lakin geride kalanlar, entelektüel meşruluğun⁶⁶ temel gereklerinden bile bihaberler. Tüm bu büyük hayalperestler ve hilkat garibeleri⁶⁷ küçük-yaşlı kadınlar gibi davranırlar – “güzel duyguları” kanıt, “kabaran göğüsleri” tanrılığın körüğü sayarlar, inancı [iknayı] da doğruluğun ölçütü. Nihayetinde Kant, “Alman” masumiyeti içinde, bu yozluğun [çürümüşlük] formuna, bu entelektüel vicdan eksikliğine “pratik akıl” kavramı adıyla bilimselleştirmeyi uyguladı: yeni bir akıl türetti, aklın gözardı edildiği, yani ahlakın, “yapmalısın”lı⁶⁸ ulvi talebin dile geldiği durumlar için. Neredeyse halkların tümünde filozof,

65. Septik; bir galatımeşhur... Aslı “skeptik”tir; “skolastik” yahut “skala”da olduğu gibi. (Çev.n.)

66. intellektuelle Rechtschaffenheit (İng. *intellectual integrity* [H. L. Mencken], *intellectual honesty* [W. Kaufmann])... “Düşünsel dürüstlük” de denebilir. (Çev.n.)

67. Wunderthier (İng. *Prodigies*), hippogryph (uçan efsanevi bir kuş), onocentaurus (bir tür kentaur; eşek vücutlu, insan başlı mitolojik bir yaratık) ya da phönix (ölümsüzlüğün sembolü anka kuşu) gibi iri ve çirkin (*monströs*), doğal olmayan, alışılmadık (*abnorm*) hayvan ya da yarı hayvanlar için 13. y.y’den bu yana kullanılan bileşik bir sözcük; ancak özelliği olmayan (*unpersönlich*) kişi ya da kavramlar (*Begriffe*) için de kullanıyor: Tiranlar; zalimler, kana susamışlar (*wüterich*); canavarlar, devler (*Ungeheuer*); ve barbarlar. Lakin aykırı örnekleri de mevcuttur: *Mozart ein wunderthier! / schreit selbst der taube laut...* **Brentano** (1852) (Çev.n.)

68. Du sollst. (Çev.n.)

rahip tipinin daha gelişmiş halinden başka bir şey değilse, rahibin bu mirası, bu kendine yönelik kalpazanlık artık kimseyi şaşırtmaz. Eğer insanın kutsal görevleri varsa, söz gelimi insanları hizaya getirmek, tehlikeden uzaklaştırmak, kurtarmak gibi; eğer insan tanrılığı göğsünde taşıyorsa, öte taraftakilerin⁶⁹ emirlerini ifade eden bir sözcüyse, böylesi bir görev tüm akılcı değerlendirmeleri dışarıda bırakır zaten, – kişi kutsanmıştır hatta böyle bir görevlendirmeye, kişi mensubudur artık daha yüksek bir düzenin!..⁷⁰ Bilim rahibin neyine! O böylesi şeylerin çok üstünde! – Ve rahip, hükmetmiştir de bugüne değin! – O belirlemiştir “doğru” ve “doğru olmayan”⁷¹ kavramlarını!..

69. Jenseitiger. (Çev.n.)

70. “selbst schon der Typus einer höheren Ordnung!..”a [İng. *he himself is a type of a higher order!...*] ilişkin zorlayıcı bir betimleme. (Çev. n.)

71. Wahr-unwahr (İng. *true-not true* [H. L. Mencken], *true-untrue* [W. Kaufmann]) (Çev.n.)

13.

Küçümsemeyelim bunu: biz kendimiz, biz özgür tinler, eskinin tüm “doğru” ve “doğru olmayan” kavramları karşısında, hal-i hazırdaki bir “tüm değerlerin yeniden değerlendirilmesi”, hakiki⁷² bir savaş ve zafer ilanınız. En değerli irfan⁷³, en geç bulunandır; yine de en değerli irfan, yöntemlerdir. Günümüz bilimselliğinin tüm yöntemleri, tüm varsayımları binlerce yıl boyunca en derin horgörüyle karşılandı: eğer birisi onlara meyletse, “nezih”⁷⁴ insanlarla ilişki kurmaktan menedilirdi, – “tanrı düşmanı” olarak, hakikati horgören olarak, “cin çarpmış” olarak görülürdü. Bilimsel bir karakter olarak insan çandala’ydı.⁷⁵ İnsan-

72. leibhaft [bazı kaynaklarda *leibhaftig*], (İng. *incarnate* [W. Kaufmann], *visualized* [H. L. Mencken])... (Çev. n.)

73. Einsicht (Lat. *intelligentia*, *judicium*; ing. *intuition* [w. Kaufmann], *insight* [H. L. Mencken])... (Çev.n.)

74. honnetten (İng. *decent*)... (Çev.n.)

75. Tschandala (şandala da denir; İng. *chandala*): Hint toplumunda (yahut eski [I]Sparta’da) dilenerek geçinen, engelli yahut esir alınmış yerli halk, başka bir deyişle “insan artıkları”, paryalar için kullanılan aşağılayıcı söz. Hristiyan, rahibi reddeden çandaladır. Çandala, kendi kendisinin ruhunu kurtarandır. Nietzsche’ye göre çandala üstinsan’ın (Übermensch) zıddıdır. Çandala, ırklar ve sınıflardan mürekkep, denetimsiz bir kırmadır (*Mischling*). *Putların Alacakaranlığı*’nda (bkz. İnsanlığın Düzeltmenleri-Die Verbesserer der Menschheit, 4) Hristiyanlığın Yahudi kökenli olduğunu söyler mesela ve arya inancından dem vurur ki; aryanizm, rahip Arius’un, oğulun (İsa) babadan (Tanrı) çıktığı, ancak babanın kendisi olmadığı

lığın tüm pathos'u karşıydı bize – sonunda neyin doğru [hakikat] olması gerektiği, neyin doğrunun [hakikatin] hizmeti⁷⁶ olması gerektiği kavramı: her “sen yapmalısın” bugüne kadar bize karşı yöneltilmişti... Bizim objelerimiz,⁷⁷ bizim pratiğimiz⁷⁸ [teamülümüz], bizim huzurlu [suskun], ihtiyatlı, kuşkulu tarzımız – tümü insanlığa tamamıyla liyakatsiz ve aşağılık göründü. – Nihayetinde kişi, kısmen haklı olarak, kendi kendine sorabilir, acaba insanlığı bunca zaman körlük içinde tutan estetik beğeni değil miydi: doğruluktan pitoresk bir etki beklediler, benzer şekilde bilenden [hükmedenden], duyular üzerinde güçlü bir etki yaratmasını beklediler. Bizim alçakgönüllülüğümüzdü [kanaat-kârlığımızdı] onların beğenisine ters düşen... Ah, nasıl da keşfederirler bu hakikati, Tanrı'nın gurkları – –⁷⁹

ğı bir dünya görüşünü savunur. Uzmanlara göre Nietzsche, ırk (Rasse), sınıf (Klasse) ve yetiştirme (Züchtung) gibi kavramları geç dönemlerinde sıklıkla ağızına dolamakla nasyonal sosyalistlerin ekmeğine yağ sürmüştür. Heinrich Köselitz'e yazdığı 31 Mayıs 1888 tarihli mektupta Yahudiler'den çandala-ırkı (Tschandala-Rasse) olarak bahsetmesi, harareti artırmıştır. Çandala, Nietzsche'nin yaşadığı çağda, pek çok farklı görüş tarafından cömertçe ve belki de suiistimal edilerek kullanılmıştır. August Strindberg, Çandala kavramını edebi manada, 1889 tarihli romanında açıklamıştır: *Tschandala*. Nietzsche'nin bu sözü Fransız yazar Louis Jacolliot'un *Les législateurs religieux, Manou, Moïse, Mahomet* adlı çalışmasından etkilenerek kullandığı varsayılır. (Çev. n.)

76. Dienst'i (İng. *service*) gönül rahatlığıyla “ibadet”le ilişkilendirebiliriz. (Çev. n.)

77. Objekte >objekt (İng. *objectives* > *object*) Grimm Kardeşlere göre: Duyumsal (bedensel) ve/veya tinsel inceleme, tecrübe sonucu ulaşılan, mesele edilen şey... Tabii, “fiilin anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan cümle parçası” olarak görmek de mümkün, ne ki bunu bağlam dışında tutmakta yarar var. “Unsere Objekte” için pekâlâ “bizim meselemiz”, “bizim konumuz” denebilir ki, bir çeviride bu tercih söz konusu (Arzu Yarbaş, İlya); bir başka çeviride ise “amaç” tercih edilmiş (Oruç Aruoba, İthaki)... Mencken ve Kaufmann, “purpose”, “cause”, “intent” ya da “view” gibi sözcükler dururken, tercihlerini sözcüğü birebir aktarmaktan yana kullanmışlar: [Our] *objectives*...Bu bağlamda Kant'ın objeleri düşüncenin malzemesi [harcı] olarak (*objet, als materie des denkens*) görmesi bize bir ışık tutabilir mi? (Çev. n.)

78. Praktik (İtal. *prática, prattica*; Fr. *pratique*; Lat. *effectio, perfectio*; İng. *practice*) esas itibarıyla usul, yöntem ve icrayla ilgili bir sözcük. Ne hoş tesadüf ki, Yunanca'daki mecazi anlamı: yalan dolan. (Çev. n.)

79. *gurd*: Erkek hindi... “Kuluçka”yı dışarıda tutuyorum. (Çev. n.)

14.

Bir şeyi başka şekilde yapmayı öğrendik.⁸⁰ Her hususta daha alçakgönüllü olduk. Artık insanı, “tin”den, “tanrısallık”tan türetmiyoruz; onu tekrar hayvanların arasına yerleştirdik. Bizim için hayvanların en güçlüsü odur, en kurnazıdır zira; bunun sonuçlarından biri de tinselliğidir. Diğer yandan, burada bile kendini ortaya koymak isteyen kibirden koruyoruz: sanki insan, hayvansal evrimin ardındaki asıl maksatmış gibi. İnsan hiçbir suretle yaratımın tacı değildir, her varlık, aynı mükemmeliyet basamağında, yanında oturur... Ve bunu iddia ederken dahi, pek iddialı davranmış oluyoruz: insan, izafi olarak hayvanların en hamı, en hastalıklısı ve içgüdülerinden en tehlikeli şekilde sapmış olanıdır – şüphesiz tüm bunlarla, en ilginç de! – Hayvanlara gelince, onları saygı duyulacak bir cesaretle makine olarak ilk idrak eden kişi **Descartes** idi: tüm fizyolojimiz bu önermenin doğruluğunu kanıtlamaya çabalamaktadır. Ayrıca mantıklı davranarak insanları bir yana ayırmıyoruz, Descartes’ın dahi yaptığı gibi: bugün insan hakkında bildiklerimizin tümü, onun mekanik olarak kavrandığı kadardır. Vaktiyle insana, daha yüksek bir

80. Wir haben umgelernt (İng. *We have unlearned something*. [bir şeyi unutmuşuz; H. L. Mencken]; *We have learned differently*. [Biz farklı öğrendik; W. Kaufmann]... (Çev. n.)

düzenden çeyiz niyetine “özgür irade” verilmişti: bugün bir yeti olarak anlaşılmayabilir diye ondan bu istenci dahi geri aldık. Eski “irade” sözcüğü, artık yalnızca muvasalayı imlemeye yarıyor, kısmen çelişen, kısmen uyuşan bir sürü uyarıyı mecburen izleyen bireysel tepkiyi – irade, artık “etkilemiyor”, artık “harekete geçirmiyor” Eskiden insanın bilinci, “tin”i, onun yüksek soyluluğunun, tanrısallığının kanıtı olarak görülürdü; ona, kendini mükemmel kılmak için, kaplumbağa misali, duyularını içine çekmesi, dünyevi şeylerle alışverişini kesmesi ve fani bedenini⁸¹ bir kenara koyması tavsiye edildi: o vakit, geriye onun asıl önemli kısmı, “arı tin” kalacaktı. Bu noktada, biz de daha ihtiyatlı düşünmeye başladık: bilinçlenme, “tin”, bizim için organizmanın izafi bir eksikliğidir⁸² – bir deneme, el yordamıyla arama, yanlış seçim yapma [yanılma], bir sürü sinir gücünün gereksizce harcandığı bir çabalamadır, – inkâr ediyoruz, herhangi bir şeyin, bilinçlendirilebildiği müddetçe mükemmelleşeceğini. “Arı tin”, safi budalalıktır: sinir sistemini ve duyuları, “fani beden”i hesap dışı bırakırsak yanlış hesap yapmış oluruz – başka bir şey değil!..

81. sterbliche Hülle (İng. *mortal coil* [H. L. Mencken], *mortal shroud* [W. Kaufmann]; *mortal remains*)... Almanca’da anlam alanına giren kimi sözcükler: *Hingeschiedene*, *Verblichener*, *irdische Hülle*, *sterbliche Reste*, *sterbliche Überreste*, *Entschlafene*, *Entseelte*, *Gebeine*, *Heimgangene*, *toter Körper*, *Leichnam*... “Naaş”, “cenaze/ ceset”, “kadavra” olarak da çevirmek mümkün... (Çev. n.)

82. Unvollkommenheit (İng. *imperfection*, Lat. *Incompletus*) (Çev. n.)

Hıristiyanlıkta, ne ahlak ne de din, gerçeğin herhangi bir noktasıyla temas halindedir. Zibil gibi hayali sebep (“tanrı”, “ruh”, “ben”, “tin”, “özgür irade” – hatta “özgür olmayan” da); zibil gibi hayali etki (“günah”, “kurtuluş”, “inayet”, “ceza”, “günahların bağışlanması”). Hayali varlıklar (“tanrı”, “tinler”⁸³, “ruhlar”); hayali bir doğa bilimi (antroposentrik;⁸⁴ doğal sebepler kavramının tam anlamıyla noksanlığı); hayali bir psikoloji (bir sürü kendi kendini yanlış anlama, hoş ya da nahoş hislerin, örneğin *nervus sympathicus*⁸⁵ durumlarının dinsel-ahlaksal

-
83. **tin** (Alm. *Geist*; İng. *spirit*; Lat. *spiritus*): “... bazı metafizikçilerin ya da Hegel gibi nesnel idealistlerin, gerçekliği ve evreni açıklamak üzere, varolan her şeyin temeli, özü olarak kabul ettikleri cisimsel olmayan varlık, maddi olmayan gerçeklik”; “dinlerde, dini düşünce geleneklerinde dünyayı yarattığına inanılan varlık”; “insan varlığında bilincin temeli olduğuna inanılan ve büyük, gelişme ve duygu gibi hayati fonksiyonlara yol açan immateryel varlık”; “insan varlığında, zihnin yüksek düzeyden yetilerini oluşturan bilişsel güç, bilinçli öz.” Kaynak: Ahmet Cevizci, *Felsefe Ansiklopedisi*, Paradigma, 2000, s. 931-932 (Çev. n.)
84. antroposentrik (insan merkezli) inanç, öz itibarıyla “tanrı evreni insana göre düzenlemiştir”den öte bir şey değildir. Michael Denton, *Nature's Destiny* (Free Press, 1998) adlı eserinde, vaktiyle ateizmin ve kuşkuculuğun en büyük müttefiki sayılan bilimin, bugün, (...) antroposentrik inancın en büyük savunucusu haline geldiğinden dem vurur. (Çev. n.)
85. Sempatik sinirler; istem dışı çalışan, otonom sinir sisteminin parçalarıdır. Bu sinirlerin çalışmasıyla kan basıncı ve kandaki glikoz miktarı artar. Kızma, heyecan, hiddet gibi durumlar sempatik sinirlerin aşırı çalışmasıyla ortaya çıkar; öte yandan

sapkınlıkların simge diliyle yorumlanması, – “pişmanlık”, “vicdan azabı”, “şeytan ayartması”, “tanrının yakınlığı”); hayali bir teleoloji⁸⁶ (“tanrının krallığı”⁸⁷, “kıyamet”, “ebedi yaşam”) – bu arı palavralar âlemi [kurgu dünya], hayal dünyasından pek uygunsuz şekilde ayrılır; sonuncusu, gerçeği tersinden de olsa yansıtır, halbuki diğeri gerçeği sahteleştirir, değersizleştirir, inkâr eder. “Tanrı” kavramının karşıtı olarak “Doğa” kavramı bulununca, “doğal” sözcüğü de mecburen “mezmûm” [menfûr⁸⁸] anlamına geldi – tüm bu palavralar âlemi köklerini doğal olana (– gerçekliğe!–) karşı nefrette buluyordu, bu da gerçeğin varlığından duyulan derin hoşnutsuzluğun ifadesiydi... Ne ki bununla her şey aydınlandı. Gerçeklikten kaçmak adına yalan söylemeye kimin sebebi olur ki? Onun yüzünden acı çekenin. Ancak gerçeklikten dolayı acı çekmek demek, talihsiz bir gerçeklik an-

parasempatik sinirler ereksiyona yol açarken, sempatik sinirler ise boşalmayı sağlar ve genelde bu sinirler organizma zor durumda kaldığında devreye girer. (Çev.n.)

86. **teleoloji** (Alm. *teleologie*; İng. *teleology*): “... ereklere, hedeflere gözetme tavrı”; bütünü parçalarını karşılıklı etkileşiminin bir ürünü olarak gören mekanik görüş karşısında, organik bir doğa görüşüne, bütünü ideal olarak parçalardan önce geldiği ve parçaların mekanik eylemlerine, etki ve tepkilerine ilişkin açıklamanın bütünde olduğu anlayışına dayanan ve dolayısıyla doğada düzen ve amaçlılık arayan disiplin.” **Kaynak:** Ahmet Cevizci, *Felsefe Ansiklopedisi*, Paradigma, 2000, s. 918 (Çev. n.)

87. Tanrı'nın Krallığı, Yahudi ve Hristiyan düşüncesinde daha ziyade eskatolojik anlamda kullanılmıştır. Yahudi geleneğine göre Tanrı, ilahi âlemdeki ebedi kraldır. Rabbin gününde onun krallığı yeryüzünde de tam anlamıyla geçerli olacak ve buna karşı çıkanlar cezalandırılacaktır. Hristiyanlıkta ise insanlığın kurtuluşu için yeryüzüne gelen Mesih semaya yükselip orada krallığını başlatmıştır. İnsanlığın kurtuluşunu tamamlayacağı ikinci gelişinde ise bu krallığını yeryüzüne yayacak ve kötülüğe ve inançsızlığa son verecektir. **Kaynak:** Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi, 1999, s. 359.

Kimi kaynaklara göre Tanrı'nın Krallığı, gökte kurulmuştur, lakin yeryüzünde de hükmü sürmektedir. Böylelikle tanrının ismini takdis edecek, iradesinin gökte olduğu gibi yeryüzünde de yerine gelmesini sağlayacaktır (Matta 6:9, 10). Tanrı, krallığında tahta İsa'nın oturacağını buyurur (Luka 1:30-33); zira İsa yeryüzündeyken iyi ve adil bir hükümdar olacağını kanıtlamıştır. Ancak göğe çekildikten hemen sonra Tanrı'nın Krallığı'nda tahta oturtulmamıştır (İbraniler 10:12, 13). Yehova İsa'ya vadettiği yetkiyi 1914 yılında verir. O zamandan beri İsa gökte, Yehova'nın tayin ettiği kral olarak hüküm sürmektedir (Daniel 7:13, 14).

lamına gelir... Bıkkınlığa dair duyguların, memnuniyetsizliğe dair duygulara ağır basmasıydı bu palavra ahlakın ve dinin sebebi: böylesi bir üstünlük⁸⁹ ise *décadence*'ın formülünü teslim eder...

Kimi kaynaklara göre de erken Hristiyanlık döneminde Augustus (5. yy.) *Tanrı'nın Kenti* adlı eserinde siyaseti, bir şer unsur olarak gördüğü için lanetlemiştir; buradan hareketle de Tanrı'nın Krallığı'nın kurulması ile bu lanetin ortadan kalkacağını savunmuştur.

Bir başka örnek: "İsa 'Tanrı'nın Krallığı' derken ben onu 'nirvana' olarak tercüme edeceğim - o zaman Buda anlayacaktır. Buda, 'nirvana' dediği zaman, ben İsa'ya 'Tanrı'nın Krallığı' diyeceğim - o zaman İsa anlayacaktır." **Kaynak:** Osho, *Provokatör Mistik*, Çev. Niran Elçi, Omega, 2004, s. 300 (Çev.n.)

88. verwerflich (İng. *abominable* [H. L. Mencken], *reprehensible* [W. Kaufmann]); Grimm Kardeşlere göre: Dini ve ahlaki açıdan düşüklüktür; iğrenç, çirkin, sadakatsiz, uygun olmayandır; işe yaramaz, amaçsız ve aylak olandır; ne ki reddedilen, paylanmayı hak eden, ayıplı ve alçak anlamlarına da gelir. *Mezmûm*, kötüleşmiş; *menfûr* ise nefret edilen, tiksindirendir. (Çev. n.)

89. Übergewicht (İng. *preponderance*)... (Çev.n.)

16.

Hıristiyan tanrı kavramına yönelik eleştiri de aynı sonucu verir. – Kendisine hâlâ inanan bir halk, kendine has bir tanrıya da sahiptir. Onda, kendisini üste taşıyan şartları, kendi erdemlerini yüceltir – o, kendinden duyduğu memnuniyeti, güçlülük duygusunu, bunlar için şükranlarını sunabileceği bir varlığa yansıtır. Her kim zenginse dağıtmak ister; gururlu bir halk, uğrunda kurbanlar vereceği bir tanrıya ihtiyaç duyar... Din, bu varsayımların sınırları içinde bir şükran biçimidir. Kişi, kendisi için müteşekkirdir: bunun için de bir tanrıya ihtiyaç duyar. – Böyle- si bir tanrı yarar da zarar da verebilmeli, dost da düşman da olabilmelidir, – kişi, ona iyilikte de kötülükte de hayranlık duyar. Tanrıyı doğaya aykırı şekilde hadım etme, yalnızca bir iyilikler tanrısı kılma, burada her türlü arzu edilebilirliğin dışında kalırdı. Kişi, kötü tanrıya da en az iyi tanrı kadar ihtiyaç duyar: kendine has varoluşunu yalnızca hoşgörüyü ve insanseverliğe borçlu değildir... Ne değeri olabilir ki öfkeyi, intikamı, kıskançlığı, istihzayı, kurnazlığı, şiddeti tanımayan bir tanrının? Henüz zaferrin ve yıkımın baştan çıkarıcı ardeur'ünü⁹⁰ bile tanımayan bir tanrının? Böylesi bir tanrıyı kimse anlamazdı: kişi ona niye sa-

90. **ardeur** (Fr.): 1. Yüksek ısı, kızgınlık, 2. Erk, canlılık, dirilik, 3. Yamanlık, 4. Büyü-
yük istek. (Çev. n.)

hip olsun ki? – Ne şüphe: bir halk yerle bir olurken geleceğe olan inancı, özgürlük umutları elinden kayıp giderken boyun eğmeyi, öncelikle en yararlı şey olarak, boyun eğişin erdemleri, kendini korumanın koşulu sayarken mecburen tanrısını da değiştirir. Bu durumda riyakâr,⁹¹ pısrık, kanaatkâr olur; “ruh huzuru”nu;⁹² nefretten vazgeçmeyi, hoşgörüyü, dostu ve düşmanı “sevme”yi tavsiye eder. Daima ahlak üzerine düşünceler ileri sürer, sürüne sürüne iner her kişisel erdemin mahzenine, herkesin tanrısı haline gelir, resmi vazifesi olmayan kişi olur, bir kozmopolit... Eskiden bir halkı, bir halkın güçlülüğünü, bir halkın ruhundaki saldırganlığı ve güce susamış ne varsa, onu temsil ediyordu; bugün ise yalnızca iyi tanrı... Gerçek şu ki, tanrılar için başka seçenek yok: ya güç istencidirler – öyle oldukları müddetçe de halk tanrısı olacaklar – ya da iktidarsız [kudretsiz] bir güç – o vakit de zorunlu olarak iyi hale gelecekler...

-
91. Duckmäuser (İng. *hypocrite* [H. L. Mencken], *sneak* [W. Kaufmann])... “Münafık” da yerinde bir seçim olsa gerek. (Çev. n.)
92. Frieden der Seele (İng. *peace of soul*)... “İç huzur” ve hatta “sakiniyet”, sanki “ruh barışı” ve “ruh huzuru”na oranla daha “dolu”, yerinde bir ifade... Ancak burada doğruluk bilincini, ruh dinginliğini yahut iç huzuru temin ettiği anımsanmalı. Malum; Demokritos, bunun için üç koşul ileri sürer: a.) Doğru düşünme, b.) Doğru konuşma, c.) Doğru eyleme. Sonuç: Ruh huzura kavuşuran şey bilgeliktir. Ne ki Grekçe’deki anlamdaşı *Eudaimonia*’dan hareket edersek, karşımıza şöyle bir kapı da çıka(bili)r: Haz! Aristoteles de Stoacılar da mutluluğu (mutluluk, *Eudaimonia* mıdır sahiden?), insanın kendi kendine egemen olmasından geçtiğini söyleyerek, insanın kendini tam olarak gerçekleştirme gerektiğini savunurlar. Lakin Epiküros gibi düşünürler, hazzın yoğunluğunu değil, sürekliliğini baz alırlar. Bu da bir başka kapıyı aralar: *Ataraksia*! Kirene hazcılığı bağlamında, yaşamın biricik amacının “en yüksek haz”za ulaşmak olduğunu kabul edersek mutluluk, “en yoğun haz”da gizlidir, denebilir. Bir küçük nokta daha: *Eudaimonia*’da gizli olan yalnız haz değildir: Daimon. Demonlar, Tekvin 6:1-4’e göre dünyevi kadınlar ile gözden düşmüş meleklerin çocuklarıdır. *Kur’ân*’a göre ise, Allah’ın kati tasvibi ile insanı sınavacak varlıklardır ve her insanın kendine has bir iblisi vardır. Eski Yunan’da şeytanın, doğru yolu gösteren bir “iç ses” olması tesadüf müdür yoksa? Nietzsche, *Putların Alacakaranlığı*’nda da (Doğaya Aykırı Olarak Ahlak, III) bu tamlamayı kullanmıştır. (Çev. n.)

17.

Güç istenci, nerede herhangi bir biçimde alçalırsaorada, her seferinde fizyolojik bir gerileme, bir *décadence* da bulunur. Bu *décadence*'ın tanrılığı,⁹³ en erkekçe erdemleri ve dürtüleri budanınca, mecburen fizyolojik açıdan gelişmemişlerin, zayıfların tanrısı haline gelir. Onlar kendilerine zayıf demezler; “iyi” derler... Kişi, herhangi bir ima ya da zahmete girmeden, iyi tanrı ile kötü tanrı arasındaki dualistik uydurmanın⁹⁴ ilk kez tarihin hangi evresinde başladığını anlamakta artık. Boyunduruk altına alınanlar, tanrılarını hangi içgüdüyle “kendinde iyi”⁹⁵ durumuna indirgemişlerse benzer bir içgüdüyle, kendilerine hâkim olanla-

93. Die Gottheit der *décadence* (İng. *The divinity of this decadence* [H. L. Mencken], *The deity of decadence* [W. Kaufmann])... (Çev. n.)

94. dualistische Fiktion (İng. *dualistic fiction*)... “Düalist dünya anlayışı: Nietzsche bu iki yaklaşım [Platon ve Platoncu felsefe ile Hristiyan metafiziği] arasındaki benzerliğe vurgu yapmak amacıyla Platon'u önceden varolan (præexistent) Hristiyan olarak tanımlar, o, ‘iyi’ kavramını en üst değerde bir anlam yükleyen, gerçeklerden kaçıp ideale sığınan bir korkaktır. (...) Hristiyanlığın ve Platonculuğun ilk ve en önemli ortak özelliği düalist bir dünya anlayışına dayanıyor olmalarıdır. Bu dünyalardan bir tanesi gerçek, zamana ve mekâna bağlı olmayıp sonsuz ve kusursuzken, diğeri –somut olarak içerisinde yaşanılan dünya– geçici ve kusurudur. Bu Platon metafiziğinde gerçek dünya ve idealar dünyası, Hristiyanlıkta ise ‘doğal dünya ve doğaüstü dünya’ olarak ortaya çıkan bu düaliste Nietzsche tarafından dünya gerçekliğiyle bağdaşmayan, insan tininin basit bir buluşu olarak değerlendirilir. Ve yanlışının tarihi de bundan sonra başlar. Bu nedenle gerçek dünyayı yeniden

rın tanrılarının da iyi niteliklerini silip atarlar; efendilerinden, onların tanrısını şeytanlaştırarak intikam alırlar. – İyi tanrı, bir anlamda şeytandır da: ikisi de *décadence*’ın gulyabanileridir. – Nasıl olup da bugün hâlâ, tanrı kavramının “İsrail’in tanrısı”ndan,⁹⁶ halkın tanrısından, Hristiyan tanrıya, tüm iyinin toplamı olmaya geçişin, bir gelişme olduğu hükmüne katılarak, Hristiyan teologların basitliklerine bu kadar riayet edebiliyoruz? Halbuki **Renan**⁹⁷ dahi yapıyor bunu. Sanki Renan’ın basit⁹⁸ olmaya hakkı varmış gibi! Tam da karşıtı aslında insanın gözüne batan. Yüceltilmiş yaşamın varsayımları, tüm güçlü, cesur, zorba, mağrur yanları tanrı kavramından çıkarıldığında, yavaş yavaş yorgunlar için bir asa, boğulanlar için bir can simidi seviyesine indiğinde, fakir fukaranın tanrısı, günahkârların tanrısı, hastaların tanrısı par excellence⁹⁹ olduğunda, ve tanrısallığın tek temel niteliği olarak “sağaltıcı”¹⁰⁰ [halaskâr], “kurtarıcı”¹⁰¹ nite-

oluşturabilmek için bu düalist dünya çelişkisinin ortadan kaldırılması gerekir.” (Metin Toprak, *Nietzsche’nin “Décadence” Düşüncesi*) “Düalist karakterdeki bir metafiziğe ne tür bir insan modeli ihtiyaç duymaktadır? Nietzsche’nin böyle bir soruya verdiği cevap, antropolojik bir temelde olmak üzere aktif ve reaktif güç kavramlaştırmaları, ya da efendi ve köle ahlâkları çerçevesinde açığa çıkar. Buna göre ancak, reaktif karakterdeki güçlerle donanımlı, yani köle ahlâkına sahip insanlar böyle bir metafiziğe ihtiyaç içerisinde dirler.” (Kasım Küçükalkp, *Nietzsche’nin Modernizm Eleştirisi*) (Çev.n.)

95. Guten an sich (İng. *goodness-in-itself* [H. L. Mencken], *good-in- itself* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)

96. Gott Israels (İng. *the god of Israel*) (Çev. n.)

97. Ünlü Fransız sosyolog ve tarihçi (1832–1892)... Metafiziğin pek çok formunu olduğu gibi doğaüstü olayları reddeder. Onun için evrimin nihai halkası, İdeal’in ya da Tanrı’nın gerçekleşmesidir. Böylece neredeyse panteistik biçimde, tanrının evreni kendini gerçekleştirmesine doğru çektiği görülebilir. Renan, Hristiyanlıktaki pek çok uygulamayı bu görüş ışığında gerçek bilim dininin öncülleri olarak değerlendirebilir. Sıradan insanlara, toplumsal düzeni garanti altına alacak ahlaki ve dini bir çerçeve sunulmasının önemli olduğunu savunur. (Michael Kelly’nin “Ernest Renan” adlı makalesi, Kaynak: French Literature Companion Oxford Press) Bir parantez: Sübjektif millet anlayışı, ilk defa Renan’ın 11 Mart 1882’de Sorbonne Üniversitesi’nde verdiği *Qu’est-ce qu’une nation?* (Millet Nedir?) isimli konferansta ortaya atılmıştır. Rivayet odur ki, Atatürk, Renan tarafından savunulan sübjektif millet anlayışını benimsemiştir. Öte yandan Namık Kemal, *Renan Müdafanamesi* (The Defense against Renan, 1962) adlı risalesiyle, Renan’ın İslamiyet’e dair ileri sürdüğü kimi düşünceleri çürütmeyi denemiştir. (Çev. n.)

likleri kaldığında: nedir böylesi bir dönüşümün [başkalaşımın] mânâsı? Böylesi bir tanrısallık indirgemesinin? – Şüphesiz: “tanrının krallığı” bu yolla genişledi. Vaktiyle yalnızca kendi halkına sahipti, kendi “seçilmiş” halkına. Sonra halkı gibi o da seyyah olup gurbete gitti; o günden bu yana da hiçbir yerde durup dinelmedi: ta ki her yer yuvası olana dek, bu koca kozmopolit – ta ki, “büyük çoğunluğu” [yığınları] ve dünyanın yarısını kendi tarafına çekinceye kadar. Lakin bu “büyük çoğunluğun” tanrısı, tanrıların demokrat olanı, yine de gururlu bir pagan tanrısı olamadı: daima Yahudi kaldı, inzivanın tanrısı, her karanlık köşe bucağın tanrısı, dünyanın bütün hastalıklı mahallelerinin tanrısı olarak kaldı!.. Onun yeryüzü krallığı, vaktiyle olduğu gibi, bir yeraltı krallığı, bir darülaceze, bir souterrain¹⁰² krallığı, bir getto krallığıdır... Ve bizzat kendi de öylesine solgun, öylesine zayıf, öylesine *décadent*... Beti benzi uçuklar içinde en saz

-
98. Einfalt, (Lat. *simplex*, Gre. *Ἀπλοος*, İng. *naïve* [H. L. Mencken], *simple-minded* [W. Kaufmann])... Tanrı merkezli tefekkürde, dikkat edilirse, bir aşırı “samimiyet” söz konusudur. Belki de bundan ötürü, Avialalı Teresa, büyük bir cesaretle “basit düşünmenin iptali”ni dile getirmekten çekinmemiştir. Bu bağlamda Prof. Dr. Nadim Macit’e kulak vermekte yarar var sanki: “İlahi iradenin tezahürü olan vahyin mükemmeliğine inananlar ve bunu anlamın yeterli şartı görenler, sözü edilen mükemmeliğin anlaşılmasız olduğunu düşünürler. Oysa dini ifadeler, çok çeşitliliğin dış görünüşü altında insan yaşamının basitliği ve gizliliği olarak ortaya çıkıyor. Diğer taraftan, dini ifadelerin sessiz olduğunu, dolayısıyla anlamın insan tarafından yüklendiğini söyleyerek bu sadeliği açıklamaya çalışırlar. Bunun tam aksine, basitliğin beşeri bir durum olduğu da ileri sürülebilir. Anlamın metinde olduğunu savunanlar ise, insan zihninin empoze ettiği anlama ölçütlerinin etkili olmadığını söylerler, çünkü böyle bir yaklaşım kutsal metinleri sıradan görmeyi gerektirir.” (Teolojik Dilin İmkânı Üzerine –Fonksiyonel Analiz Mantiğı-, Gazi Üniversitesi, Çorum İlahiyet Fakültesi Dergisi, 2002/1, s. 1-36) (Çev. n.)
99. *par excellence* (Fr.): Her şeyden önce, özellikle; aşırı derecede. (Çev.n.)
100. Heiland (Lat. *Salvator*, Gre. *σπαστήριον*, İng. *saviour* [H. L. Mencken], *savior* [W. Kaufmann])... Eski Ahit’te, bilhassa Luther çevirisinde, -neredeyse- “tanrı”nın yerine kullanılır: *gott ist mein hort... mein heiland der du mir hilfst vom frevel* (II. Samuel 22, 3). Benzer şey Yeni Ahit için de söz konusudur: *mein geist frewet sich gottes meines heilandes* (Luka 1, 47). Dönem dönem, imdat dileyenler: yardım edenler (Gre. *σωτήρα, σωτηρίαν*) için de kullanılmış. “*Sambucus ebulus*” adlı bitki için de... (Çev. n.)
101. Erlöser (İng. *redeemer*) Genelde üç tür Kurtarıcı’dan söz edilir: a.) Kişileri talih-sizlikten kurtaran (liberator) ya da ölümsüzlük getiren; hayvan, insan ya da tanrı

benizlisi bile ona efendi kesilir, metafizikçi efendiler, kavram albino'ları. Bunlar etrafını öylesine sarıp sarmalar ki, sonunda o da bu sarıp sarmalamalardan ötürü hipnoza girer, bizzat örümcek, bizzat metaphysicus¹⁰³ olur. Bundan böyle kendinden bir dünya örmeye başlar – sub specie Spinozae¹⁰⁴ – derken hep daha ince, hep daha solgun biçimlere dönüştürür kendini, “ideal” olur, “saf tin” olur, “absolutum”¹⁰⁵ olur, “kendinde şey” olur... Bir tanrının çöküşü: tanrının bir “kendinde şey” oluşu...

olarak Kurtarıcı. Tlingit yerlilerinin Yelch'i, Algonkin'lerin Michabozho'su gibi. b) Bilhassa yakınoğu dinlerinden görülen “kurtarılmış bir Kurtarıcı”. Mısırlıların Osiris'i, Babillilerin Marduk ve Temmuz'u; Vişnu ve Şiva figürleri gibi. c.) Bir kurtuluş mesajıyla gelen yahut hemen hemen arzusu hilafına veya öldükten sonra taraftarlarınca Kurtarıcı olarak paye verilen tarihi şahsiyetlerdir. Tyana'lı Apollonius, Abonoteichos'lu Alexander, Simon, Magus vb. birçok mistik ve kurtuluş öğreticisi ile kendi cemaatleri tarafından peygamberlikten kurtarıcılığa dönüştürülen Mani, Zerdüşt ve (Hz.) Muhammed [(s.a.v.)] gibi. Aslında takipçileri tarafından bir Kurtarıcı olarak kabul edilen (Hz.) İsa da tarihî bir şahsiyettir. St. Paul ve özellikle Luka gibi evangelistler onu tarihî terimlerle tasvir etmişlerdir. Kurtarıcının hem (Elijah, Yusuf ve Davud soyundan gelen Mesihler gibi) seleflere, hem de (Ahriman, Deccal ve Sahte Mesih gibi) muhaliflere ve hasımlara sahip olması mümkündür. Aydınlanma çağı, sonunda insanlığın ahlakî bozulması, günahkârlığı ve suçluluğu inancına karşı çıkmak kadar kurtuluş düşüncesine de karşı çıkmış ve peşinden (Feuerbach ve Nietzsche'de olduğu gibi) bir insanlık kültü (insanmerkezcilik) bırakan dinî değişime de yol açmıştır. **Kaynak:** MÜ İlahiyat Fak. Dergisi, sayı 15, 1996.

Mary Grey, “kurtarmak” sözcüğünün, “bir batış durumunu atlatma”, “boşunalık-tan, anlamsızlıktan kurtulma, geri kazanma, özgürleştirme, gerçekleştirme” anlamlarına da gelebileceğini söyler. Bakınız, *Redeeming the Dream, Feminism, Redemption and Christian Tradition*, Londra, SPCK 1989 (Çev.n.)

102. **souterrain** (Fr.): 1. Yeraltı, yeraltında bulunan; 2. Yeraltında yapılan, yeraltında olup biten; 3. *mec.* Karanlık, gizli, kötü, ne idüğü belirsiz; 4. Yeraltı geçidi, yeraltı yolu. **Kaynak:** Tahsin Saraç, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, Adam Yayınları, 5. baskı, 1994 (Çev.n.)

103. **metaphysicus** (Lat.): Metafizikçi; filozof. (Çev.n.)

104. **sub specie Spinozae** (Lat.): Spiniza'nın gözüyle... Nietzsche, muhtemelen, Spinoza'nın “sub specie aeternitatis” (ebedi açıdan, ebedi olanın gözüyle) sözüne gönderme yapıyor. (Çev. n.)

105. **absolutum** (Lat.): Mutlak, saltık; tam, yetkin; suçsuz çıkarmak; sona erdirmek... (Çev. n.)

18.

Hıristiyan tanrı kavramı –hasta tanrısı olarak tanrı, örümcek olarak tanrı, tin olarak tanrı– yeryüzünde ulaşılabilecek en yoz tanrı kavramlarından biridir; muhtemelen tanrı tipinin batış sürecinde ulaştığı en dip noktadır. Tanrı, yaşamın aydınlanması ve sonsuza değin onanması olacağına, yaşamın muhalefetine dönüştürüldü! Tanrıda yaşama, doğaya ve yaşam istencine karşı bir düşmanlık! Tanrı, “bu taraf”la [yeryüzü] ilgili bütün kara çalmanın, “ötedünya” [ahret] hakkındaki her yalanın formülü! Tanrıda hiçbir tanrılaştırılması, hiçlik istencinin kutsallaştırılması!..

Kuzey Avrupa'nın kudretli ırklarının, Hıristiyan tanrısını yadsımamış olmaları, şüphesiz dinsel yetenekleri için pek de onurlandırıcı sayılmaz; beğenileri hakkında konuşmaya bile lüzum yok. Böylesine marazî ve takattan düşmüş bir *décadence* mezar kaçkınının üstesinden gelmeleri gerekirdi. Lakin bunu yapamadıkları için lanetlendiler: hastalığı, yaşlılığı, çelişkiyi tüm içgüdülerinin içine aldılar – o zamandan bu yana da tanrı yaratamadılar! Neredeyse iki bin yıl geçti aradan ve bir tek yeni tanrı dahi yok! Bilakis boyuna ve sanki hakkıymış gibi, insandaki tanrıyı oluşturan gücün, *creator spiritus*'un¹⁰⁶ *ultimatum*'u¹⁰⁷ ve *maximum*'uycasına, Hıristiyan monoton tek tanrıçılığının¹⁰⁸ bu acınası tanrısı hâlâ var! Bu, sıfırdan kurulmuş melez düşkünlük abidesi, kavram ve çelişkiden kurulmuş tüm *decádence* içgüdülerin, ruhun tüm yüreksizlik ve bitkinliğinin kutsandığı bir abide! – –

106. *creator* (dünyaya getiren kimse, baba, anne; kurucu, müessis) ile *spiritus* (soluk; meltem, hava; esin; karakter; cesaret; kibir) birleşimi bir tamlama: Yaratıcı tin. (Çev. n.)

107. *ultimatum*... En yüksek, diye düşünmeli... (Çev.n.)

108. Nietzsche, türettiği “monotono-theist” kavramı ile tektanrıcılık anlamına gelen *monotheist* arasında bağ kurup, bu sözcük oyunuyla muhtemelen tek tanrıçılığın monoton bir tanrıçılık olduğunu imlemekte. (Çev. n.)

20.

Hıristiyanlığı mahkûm etmekle, ona akraba, hatta daha çok inananı olan bir dine, Budizm'e haksızlık etmek istemem. Her ikisi de nihilist dinler olarak kabul edilir – d cadence dinleridir bunlar– ama tuhaf bir şekilde birbirlerinden ayrılırlar. Şimdi kar ıla tırılabilir olmalarını, Hıristiyanlığı eleştiren Hint bilgelerine borçludurlar. – Budizm, Hıristiyanlıktan yüz kez daha gerçekçidir, – objektif ve serinkanlı soru sorma mirasını taşır, yüzlerce yıl süren felsefi bir hareketin akıbetinde gelmiştir, “tanrı” kavramı da henüz o ortaya çıkmadan açılmıştır. Budizm, aslında tarihin bize sunduğu sahici pozitivist dindir, bilgi kuramında dahi (katı bir fenomenalizm¹⁰⁹ –), bundan böyle “günahla mücadele”den değil, gerçekliğin hakkını vererek, “acıyla mücadele”den bahseder. O, –Hıristiyanlık’tan derin bir şekilde ayrılır– ahlaksal kavramların kendi kendilerini kandırmalarını ar-

109. **fenomenalizm**: Bilginin fenomenlerin bilgisiyle sınırlı olduğunu; fenomenlerin, nesnelere ilişkin duyu verilerinden hareketle kurulan mantıksal yapılardan başka hiçbir şey olmadıklarını; yalnızca bilinçte ortaya çıktığı şekliyle duyu-deneylerinin, bilince göründükleri şekliyle fenomenlerin bilinebilece ini; gerçekliğin kendisinin, bilinçten bağımsız olan varlığın, kendinde şeylerin hiçbir şekilde bilinemeyece ini; dış dünya hakkında bilebilece imiz her şeyin bize duyu-deneyi ile aktarılan verilerden ibaret olduğunu öne süren emprist bilgi g r   . **Kaynak**: Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, 2000, 4. basım, s. 368 ( ev. n.)

dından bırakmıştır, – Budizm, benim dilimle söylemek gerekirse iyinin ve kötünün ötesinde durur. – Dikkate ve göz önüne aldığı iki fizyolojik olgu vardır: ilki, hassasiyetin, rafine edilmiş acı çekme mahareti olarak dile gelen aşırı uyarılabilirliği, peşi sıra da aşırı bir tinselleşme, kavramlarla ve mantıksal yollarla hayat boyu meşgul olup kişisel içgüdünün “gayri şahsi”nin karşısında zarara uğraması (– her iki olguyu da okuyucularımdan hiç değilse bir kısmı, benim gibi “nesnel” olanları, kendi tecrübelerinden bileceklerdir). Bu fizyolojik temel üzerinde bir depresyon oluşmuştur: Buddha, bu duruma karşı hijyenik önlemler alır. Ona karşı, açık havada yaşamı, seyahate dayalı bir yaşamı; yemede içmede ölçülülüğü ve seçiciliği; tüm alkollü içkilerden kaçınmayı; benzer şekilde kanı kızıştıran, safra yapan bütün tutkulardan da kaçınmayı önerir; kaygı yaratmayacak, ne kendi için, ne de bir başkası için. Tasarımlar geliştirir, huzur ya da keyif veren – başkalarını da huylarından vazgeçirmek için türlü araçlar bulur. İyiliği, sağlığı koruyan bir hayırseverlik olarak görür. Dua kabil değildir, benzer şekilde, münzevilik¹¹⁰ de; yoktur herhangi bir kategorik emir, yoktur herhangi bir zorlama keşishane camiasında dahi (– arzu eden ayrılabilir –). Bütün bunlar, sözü edilen aşırı uyarılabilirliği güçlendirmenin araçlarıydı. Tam da bu nedenle farklı düşünenlerle mücadeleyi öğütlemeyiz; öğretisi, öç, tikslenme, ressentiment¹¹¹ duygularından başka hiçbir şeye böylesine karşı değildir (– “düşmanlık, düşmanlıkla nihayet bulmaz”: tüm Budizm’in en dokunaklı nakaratı...). Ve

110. Askese’yi (İng. *asceticism*), burada “çilecilik” yani tensel ve fiziksel hazlardan, yaşamın maddi zevklerinden gönüllü olarak vazgeçmeye, basitliği, öz-disiplini öne çıkarmaya dayanan yaşam tarzı olarak görmek gerekir... (Çev. n.)

111. **ressentiment**: Aşğılık/başarısızlık kompleksi nedeniyle duyulan acının sebebinin bir günah geçisine yüklenmesi: Ego, bir düşman illüzyonu yaratır ve onu suçlar. Başarısızlığın sebebi kişinin kendisi değil, dışarıdan gelen bir kötülük olarak görülür. Bu suçu başkasına atma, intikam arzusu doğurur. Bu intikam arzusu da pek çok biçime bürünür. Ressentiment, Nietzsche’nin pek çok düşüncesinin altında yatar. Bilhassa Yahudilik ve Hristiyanlıkla ilgili durumlarda. Nietzsche, bu dinlerin dünyanın doğal düzenini tersine çevirme arzusundan doğduğuna inanır. Güçsüzlüğün güç üzerinde hâkimiyet kurma arzusundan... Yahudilerin Roma İmparatorlu-

haklıydı da: tam da bu tutkular, ana diyetik amaç bakımından sağlıksızdı. Karşısındaki bu fevkalade büyük “nesnellik”le (yani bireysel çıkar duygularının zayıflamasında, ağırlık merkezinin, “bencillik”in kaybında) ifade edilen tinsel bitkinlikle savaşmanın yolunu, en tinsel ilgi ve çıkarları bile sıkı bir indirgemeyele kişiye geri yönlendirmede buldu. Buddha’nın öğretisinde bencillik ödevdir: bu “tek acil şey”, bu “acılarından nasıl kurtulacaksın sen” düsturu, tüm tinsel perhizi düzenler ve sınırlandırır (– belki de burada o Atinalıyı anımsayabiliriz, benzer şekilde saf “bilimsellik”e savaş açan Sokrates’i; ki o, kişisel bencilliği bereketli sorunlar içinde ahlak seviyesine yükseltendir).

ğu’ndaki güçsüz konumu, ressentimentin, acımayı yücelten ahlaki sistemin kökenidir. Roma İmparatorluğu’nun devasa gücünü fiziksel olarak yıkamadıklarından Yahudiler, Roma İmparatorluğu’nun gücünü kötü, güçsüz olarak tanımlamış ve intikam alacak kindar bir Tanrı hayal etmişlerdir. **Kaynak:** Nicholas Birns, *Ressentiment & Counter-Ressentiment: Nietzsche, Scheler, and the Reaction Against Equality* Ayrıca bkz. Max Scheler, *Hınç*, Çev. Abdullah Yılmaz, 2004 (Çev. n.)

21.

Budizm için şart koşulanlar, fevkalade ılıman bir iklim, örfte yüce bir rikkat¹¹² ve sahavet,¹¹³ militarizm yokluğudur; ve daha yüksek, daha eğitimli sınıflar da hareketi oluşturan sürüye dahildir. Kişi ister ki ferahlık, dinginlik, arzusuzluk en yüksek hedefi olsun ve kişi ulaşır da bu amaca. Budizm, mükemmelliğe ulaşmaya çabalayan bir din değildir: mükemmellik normal bir durumdur. –

Hristiyanlık'ta boyunduruk altına alınmış ve ezilmişlerin içgüdülerini öne çıkar: en dipteki sınıftır kurtuluşu onda arayan. Burada can sıkıntısı için en gözde ilaç günah kasuistiği,¹¹⁴ özelleştirir, vicdan engizisyonu uygulanır meşgale olarak; burada tüm tutkular, “tanrı” diye anılan bir kudretli karşısında (dua yoluyla) uyanık tutulur; burada en yüce olan, ulaşılmaz kabul edilir, ihsan adına, “rahmet” adına. Burada aleniyet de eksik sayılır, her pusu, karanlık hücre Hristiyanca'dır. Burada beden hor görülür, hijyen kösnüllük diye reddedilir; kilise, bizzat kendisi, temizlenmeye karşı çıkar (– Mağribiler İspanya'dan sürüldükten sonra halka verilen ilk Hristiyan buyruğu, açık hamamların ka-

112. Sanftmuth (İng. *gentleness*)... (Çev.n.)

113. Liberalitât (İng. *liberality*)... (Çev.n.)

114. Casuistik der Sünde (İng. *casuistry of sin*)... (Çev.n.)

patılması oldu, bu hamamlardan yalnızca Cordova'da [Kurtuba'da] 270 tane vardı). Hıristiyanca, kişinin hem kendine hem de diğerine beslenen gaddarca duygu; başka türlü düşünenlere karşı öç; takip etme istenci. Kasvetli ve ayartıcı tasarımlar ön plandadır; en çok arzulanan, en yüce adlar, epilepsoid'lerdir;¹¹⁵ perhiz öyle ayarlanmıştır ki, hastalıklı görünüşleri himaye eder ve sinirleri aşırı ölçüde uyarır. Hıristiyanca'dır, yeryüzünün efendilerine, "soylular"a karşı ölümüne düşmanlık – ve de gizli rekabet (– "beden" onlara bırakılır – istenilen yalnızca "ruh"tur). Hıristiyanca'dır, tinden, gururdan, cesaretten, özgürlükten, zihnin libertinaj'ından¹¹⁶ nefret etmek; Hıristiyanca'dır, duyuların yol açtığı sevinçten, neşeye sebep olan her şeyden nefret etmek...

115. **epilepsoid**: Sara (epilepsi) hastalığıyla ilgili; epilepsiye benzeyen... (Çev. n.)

116. **libertinage** (İng. *libertinage*)... 1. (Eskiden) Dinsizlik, inançsızlık, inansızlık; 2. Çapkınlık, hovardalık; 3. Açık saçıklık. **Kaynak**: Tahsin Saraç, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, Adam Yayınları, 5. baskı, 1994. (Çev.n.)

Hıristiyanlık, ilk toprağını, en aşağı zümreleri, antik dünyanın yer altını terk edip barbar halklar arasında güç peşine düş-tüğünde, artık ele alması gereken yorgun insan değil, içsel olarak yabancı ve ruhsal dengesini kaybetmiş insandı – güçlü, ama iyi yetişmemiş. Kendinden hoşnutsuzluk, kendinden ötürü acı çekmek, burada Budistlerdeki gibi aşırı duyarlılık ve acıya tahammül değildi, bilakis başkalarına aşırı eziyet etme, içsel gerilimi düşmanca eylemler ve tasarımlarla boşaltma arzusu-ydu. Hıristiyanlık, barbarların efendisi olabilmek için barbarca kavramlar ve değerlere ihtiyaç duyuyordu: mesela ilk doğanın kurban edilmesi, akşam yemeğinde kan içme, tin ve kültürü hor görme; her türlü işkence, bedensel ya da bedensel olmayan; tapınmanın büyük tantanası. Budizm, müstakbel insanlara¹¹⁷ uygun bir dindir, müşfik, mülayim, üst tinselleşmiş,¹¹⁸ acıya duyarlı ırklara göre bir dindir (–Avrupa onun için yeterince olgunlaşmış sayıl-

117. späte Menschen (İng. *late men*)... Farklı kazanımlar için W. Lehmann'ın *Dichtung als Dasein*'ı (Poetologische und kritische Schriften, Luchterhand, 1960) ile Gottfried Benn'in *Der späte Mensch* adlı, fütürist manifesto olarak da görülen şiirini okumakta yarar var. (Çev. n.)

118. übergeistig (İng. *overspiritual*)... Descartes'a göre tin (Geist, *nous*) ile beden öz-dür, cevherdir. Tin denilen şey, basit, kırılmaz, bozulmazdır. Tesirleri dönüşümlüdür. Spinoza ise tinde bir öz görmez (substantia, cui inest immediate cogitatio, vo-

maz henüz–): Budizm, bu ırklara barış ve şen şakraklık, tinsel olana perhiz uygulamaya, bedenın sertliklerini azaltmaya yöneliktir. Hristiyanlık ise yırtıcı hayvanların efendisi olmayı amaçlar; yöntemi de onları hasta yapmaktır, – güçten düşürme, evcilleştirme adına, “uygarlaştırma” adına sunulan Hristiyan reçetesidir. Budizm, uygarlığın bitişinin ve bitkinliğinin dinidir, Hristiyanlık ise uygarlaşmayı henüz bulmuş bile değildir, – onu belirli koşullarda kuracaktır.

catur mens), özün sembolü, sıfatı, karakteristik niteliğidir (Attribut) tin. İlahi dünyanın temeli hem tinsel hem de üstinseldir. Bundan ötürü de Münsterberg, tinsel olanla fiziksel olanı birbirinden ayırır; ona göre sonuncusu, ilkinin soyut olarak işlenmiş halidir. (Çev. n.)

Budizm, yeniden söylemek gerekirse yüz kez daha soğuk,¹¹⁹ samimi [hakiki], nesneldir. Acılarını, acı çekme duyarlılığını, günah yorumlarıyla münasip kılmak zorunda değildir artık, – ne düşünüyorsa açıkça söyler, “acı çekiyorum.” Barbarlar içinse tam tersine, acı çekmek namünasip bir şeydir: acı çektiğini kendine kabul ettirebilmek için her şeyden önce yoruma ihtiyaç duyar (içgüdü, onu daha çok acıyı inkâr etmeye, ona sessizce katlanmaya yöneliktir). Burada, “şeytan” sözcüğü bir hoşluktur: kişinin karşı konulmaz güçte ve korkunç bir düşmanı vardır, – utanması gerekmez, böylesi bir düşmandan ötürü çektiği acıdan. –

Hristiyanlığın temelinde, bir iki incelik vardır Doğu’ya ait. Her şeyden evvel bilir ki, bir şeyin bir başına doğru olup olmaması pek mühim değildir, buna mukabil yüksek önem arz eden, bunun ne derece doğru olduğuna inanıldığıdır. Doğruluk ve bir şeyin doğru olduğu inancı: birbirinden ayrı düşmüş iki ayrı ilgi dünyası, neredeyse taban tabana zıt iki dünyadır, – kişi, birine ayrı, diğerine ayrı, temelden farklı yoldan ulaşır. Bu konuda bilgili olmak – ki bu, Doğu’da birisini bilge yapmak için ne-

119. kälter (İng. *austere* [H. L. Mencken], *colder* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)

redeyse yeterlidir: Brahmanlar¹²⁰ bunu anlamıştı, **Platon** bunu anlamıştı, ezoterik bilginin¹²¹ bütün öğrencileri bunu anlamıştı. Mesela eğer kişi, günahtan kurtulduğunu sanarak mutlu oluyorsa demek ki, mutlu olması için gerçekten günahkâr olması değil, yalnızca kendisini günahkâr hissetmesi gereklidir. Lakin inanç, her şeyden önce ihtiyaç duyuluyorsa, o vakit akıl, bilgi ve araştırmaların saygınlığı [güvenirliği] kalmaz: doğruluğa giden yol, yasak yola dönüşür. – Güçlü bir umut, herhangi bir gerçek mutluluğun, yaşam için olabileceğinden çok daha büyük bir uyarıcıdır. Acı çekenlere öyle bir umut sağlamalı ki, bu umut, gerçekliklerle uyuşmasa bile kırılmasın – herhangi bir doyum ile de giderilemesin: bir öte–umut. (Tam da bu niteliklerinden, mutsuzları aynı durumda tutmasından ötürü umut, Greklerce kötülüklerin en beteri sayılırdı, asıl sinsî kötülük: kötülük fıçısından geriye kaldı o.)–¹²² Sevginin mümkün olabilmesi için, tanrı-

120. Brahman, Sanskrit dilinde “yayılma” anlamına gelir ve tanrısal varlığın bir yönüdür; evrenin kişisel olmayan ve tanınamayan ilkesi de denilebilir ve evrende sıkça rastlanan erkeksi Brahman’dan ayrı tutulmalıdır. (Helmut Werner, *Ezoterik Sözlük*, Omega, 2005) Evrenin en yüce gücünü belirtir. Bu güç, kendi kendine oluşmuş, öncesiz ve sonsuz, bütün ve her şeyi içine olan Güç’tür. Madde ötesi, görünmez ve her şeyi yaratandır. (...) Sözcük eril kullanılırsa, o zaman diğer iki üyeliğini Vişnu ve Şiva’nın yaptığı tanrı üçlemesinin bir diğer üyesini anlarız. Bu tanrı, tüm evrenin yaratıcısıdır ve ona Pracapati denir. O, sadece dünyadaki canlıların değil, tanrıların da yaratıcısıdır. (...) Brahma kırmızı renkli, dört başlı bir tanrıdır. Aslında beş başı vardır, ama beşinci baş, saygısız konuştuğu için Tanrı Şiva’nın üçüncü gözü tarafından yakılmıştır. (...) Brahma balık, kaplumbağa ve domuz biçimlerinde diğer kalpalarda yaratıcı olmuştur. Bu biçimler daha sonra Vişnu’ya atfedilmiştir. (Korhan Kaya, *Hint Mitolojisi Sözlüğü*, İmge, 2003) Brahmanlar, kast içinde en yüksek rütbeye sahiptirler. Zira Varna Öğretisi’ne göre insanlar doğuştan dört kasta ayrılırlar ki, dua eden Brahmanlar bunlardan biridir. Brahmanlar, Veda törenlerini ve sungularını korumakla mükelleftirler. (Çev.n.)
121. **ezoterizm**: “Yunan felsefesi iki *Logoi* (öğreti), yani *esoterikoi* ile *exoterikoi* arasında ayrım yapmaktaydı. Örneğin ünlü Platon diyalogları, toplum için yazılmıştır. Fakat Platon’un sadece yakın öğrenci çevresine öğrettiği, gizli ve yazılmamış öğretisi, günümüzde kısmen bilinir. Ezoterizm ile ekzoterizm arasındaki bu ayrım, geçmişte ve günümüzde, ilkel kavimlerden yüksek kültürlerle kadar bulunur. Yani ezoterizm, yetkin olmayanlara kapalı olan gizli bir bilgiyi şart koşmaktadır.” **Kaynak**: Helmut Werner, *Ezoterik Sözlük*, Çev. B. Atatanır, M. Batmankaya, D. Demirbaş, U. Önver, Omega, 2005 (Çev.n.)
122. H. L. Mencken’e göre: Pandora’nın kutusundan geriye kalan. (Çev. n.)

nın kişi olması gerekir; en aşağı içgüdülerin söz sahibi olabilmesi için, tanrının genç olması gerekir. Kadınların hararetini söndürmek için yakışıklı bir azizin, erkekler için de Meryem'in ön planda olması gerekir. Bu koşullar altında denebilir ki Hristiyanlık, Afrodit ya da Adonis kültlerinin cultus¹²³ kavramının zaten belirlemiş olduğu topraklar üzerinde efendi olmak istiyordu. İffet talebi de dinsel içgüdünün şiddetini ve deruniliğini güçlendiriyordu – cultus'u daha sıcak, daha melankolik, daha içten kılıyordu. – Sevgi, kişinin şeyleri çoğu kere olmadıkları gibi görmesi durumudur. Aldatıcı güç, doruk noktasına ulaşır, benzer şekilde şirinlik ve nurani güç de. Kişi severken diğer tüm zamanlara göre, acılara çok daha rahat göğüs gerebilir; her şeye tahammül eder. Mesele, kişinin sevmesine müsaade eden bir din bulmaktı: böylelikle kişi, yaşamın sunabileceği en kötü şeyin bile ötesine geçebilirdi – artık gerisini görmezdi bile. – Üç Hristiyan erdemi, inanç, sevgi¹²⁴ ve umut üzerine söylenebilecekler bu kadar: onlara ben üç Hristiyanca basiret¹²⁵ adını veriyorum. – Budizm, böylesine uyanık olmak için geç kalmıştır, fazlasıyla pozitivisttir. –

-
123. Cultus, dahası “colere”, tarımdan tapınmaya, pek çok anlamı kucaklayan “kültür”ün Latince karşılığıdır; zamanla dini bir terim olan kült'e dönüşmüştür. Bkz: “Hristiyan teologları, modern Hristiyan peygamberlerinin radikal inançlarını yakalayabilecek bir teoloji dili formüle etmek zorundaydılar. Nasıl İsrail sürgün yoluyla, bu kadim halk için anlam ve düzen kaynağı olan her şeyi kaybettiye, Hristiyanlık da bugün Hristiyan aleminden sürölme evresinden geçiyor. Bu sürgün, en az sürgün sonrasında Yahudiliğin geçirdiği kadar esaslı bir yeniden doğuşu ve yeniden yapılanmayı talep ediyor. Günümüz teologları yalnızca kadim bir inancın ve kültürün hizmetkârları olduklarını düşünmemelidirler, zira o inanç ve kült [cultus] neredeyse görünmez olmuştur ve teolojiyi geçmişe dönmekle özdeşleştirmek, mevcut söz hareketine karşılık olarak gerçek bir Hristiyan teolojisi yapma olasılığını engellemektir.” Thomas J. J. Altizer, *The Gospel of Christian Atheism*, Westminster Press, 1966 (Çev.n.)
124. H. L. Mencken çevirisinde “Liebe”, hayırsever anlamına gelen “charity” ile karşılanmış... R. J. Hollingdale'e göre de bunun nedeni, Luther İncili'nde “hayırseverlik”in “sevgi” sözcüğüyle karşılanmasıdır. **Kaynak:** *The Anti-Christ*, Penguin Books, 1990 (Çev.n.)
125. **basiret** (Alm. Klugheit): Doğru görüş, uzağı görüş, sezış, uyanıklık, anlayış, kavrayış, dikkat, sağgörü, önsezi... (Çev. n.)

24.

Burada, yalnızca Hıristiyanlığın ortaya çıkış sorununa değiniyorum. Bunun çözümüne yönelik ilk önerme şudur: Hıristiyanlık, ancak doğduğu topraktan hareketle anlaşılabilir, – o, Yahudi içgüdülerine karşı bir tepki değildir; o, bu içgüdünün tutarlılığının ta kendisidir, bu ızbandut mantığının¹²⁶ bir adım ötesidir. Kurtarıcı'nın düsturuyula: “Mesih, Yahudiler'den gelecektir.”¹²⁷ – İkinci önerme de şudur: Galile'cilerin psikolojik tipi hâlâ tanımlanabilecek haldedir, ancak en soysuzlaşmış¹²⁸ biçimiyle (bu, en tahrif edilmiş, aşırı yüklenmiş demektir –) hizmet edebilirdi, ihtiyaç duyulduğu yerde, insanlığın Kurtarıcı tipi olarak. –

Yahudiler, dünya tarihinin en tuhaf halkıdır, zira ne vakit olmak ya da olmamak sorusuyla karşılaşsalar kusursuz, endişe verici bir bilinçle, ne pahasına olursa olsun, olmayı seçmişlerdir: bu paha, tüm doğanın, tüm doğallığın, tüm gerçekliğin, dış dünya kadar iyi, tüm iç dünyanın da radikal bir şekilde tahrif edilmesi idi. O vakte değin bir halkın yaşayabilmesine, yaşamasına

126. furchteinflössende Logik (İng. *awe-inspiring logic*)... Korku (Furcht) salan (einflössen) da demek mümkün tabii... Kaldı ki ızbandut, görünüşü ve davranışı ile korku verendir. (Çev.n.)

127. Bkz. “Siz bilmediğinize tapıyorsunuz, biz bildiğimize tapıyoruz. Çünkü kurtuluş Yahudilerdendir.” *İncil*, Yuhanna IV: 22

128. Entartung (İng. *degenerate*)... (Çev. n.)

olanak sağlayan tüm koşullara karşı engeller kurmuşlar, doğal koşullara karşıt bir kavrama biçimi geliştirerek, ağır ve zahmetli bir iş görmüşlerdir, – onlar, sırasıyla din, kült, ahlak, tarih ve psikoloji kavramlarını, onulmaz bir biçimde doğal değerleriyle çelişene dek ters çevirdiler. Aynı fenomenle, bir kez daha son derece abartılı oranlarda, buna rağmen, yalnızca bir kopya olarak karşılaşıyoruz: – Hristiyan Kilisesi, “azizler ulusu”yla karşılaştırıldığında, her türlü özgünlük hakkından mahrumdur. Yahudiler, tam da bu yüzden dünya tarihindeki en yazgıcı ulustur: sonraki etkileriyle insanlığı öylesine sahteletştirmişlerdir ki, bugün dahi Hristiyan, kendini Yahudi karşıtı hissedebilir, kendisinin Yahudiliğin son consequenz’i¹²⁹ olduğunu anlamaz.

Ahlakın Soykütüğü’nde ilk kez, soylu bir ahlakın, ressentiment bir ahlakın karşıtlığı kavramını psikolojik olarak ileri sürdüm; bunlardan ikincisi, birinciye yadsımadan¹³⁰ kaynaklanır: ancak bu, ne eksik ne fazla, Yahudi-Hristiyan ahlakıdır. Her şeyden evvel bu toprağın oluşturduğu, yaşamın yükselen devimini, iyi huyluluğu, gücü, güzelliği, kendini onamayayı yadsıyabilmek için, burada tamamen deha haline gelmiş ressentiment içgüdüler, başka bir dünya yaratmak zorundaydı; öyle ki her hayatı onama, kendi başına en fena, en rüsva şey olarak belirsin. Psikolojik olarak yeniden hesaplandığında Yahudi halkı, en dayanıklı yaşama gücüyle donatılmış bir halktır, öyle ki imkânsız koşullarda dahi, gönüllü olarak ve kendini koruma konusunda derin bir yetenekle, her türlü décadence içgüdülerinin tarafını tutar, – onlar tarafından boyunduruk altına alındığından değil, bilakis, onlarda “dünya”ya karşı kullanmakla hükmedebileceği bir güç bulduğundan. Yahudiler, tüm décadent’lerin karşılığıdır: onlar, yanılısamaya varan ölçüde décadent’liği temsil etmek zorundaydılar, oyunculuk dehasının non plus ultra¹³¹ yeteneğine

129. *Consequens*: (Lat.) Akla yatkın, mantıksal bir sonuç (Çev. n.)

130. aus dem Nein (İng. *of the No* [H. L. Mencken])... Yani: Hayır’dan... (Çev. n.)

131. (Lat.) en üstün. (Çev. n.)

yakın bir dereceyle, kendilerini her türlü *décadence* hareketin doruk noktasına koydular (– Paulus’un Hıristiyanlığı olarak –), bunlardan da hayatı onaylayan¹³² herhangi bir gruptan daha güçlü bir şey yaratmayı bildiler. *Décadence*, Yahudilik ve Hıristiyanlık sayesinde güce ulaşmaya çalışan insan türü, bu rahipçe tarz için sadece bir araçtır: bu tür insanların yaşamsal ilgileri [menfaatleri], insanlığı hasta kılmak ve “iyi” ile “kötü”, “doğru” ile “yanlış” kavramlarını, hayati tehlike arz eden ve dünyaya çamur çalarcasına ters yüz etmekte yatar. –

132. Ja-sagende (İng. *Yes-saying*)...(Çev.n)

İsrail'in tarihi, tüm doğal değerlerin doğallıklarını yitirmesinin tipik bir tarihi olarak paha biçilmez değerdedir: bu tarihin beş olgusunu izah ediyorum. Başlangıçta, bilhassa Krallık döneminde İsrail, tüm şeylere karşı doğru, yani doğal ilişkiler içindeydi. Yehova'sı,¹³³ iktidar bilincinin,¹³⁴ kendinden hoşnutluğun, kendinden umutlu oluşun dile geliyordu: ondan zafer ve selamet [şifa¹³⁵] beklenir, ondan ötürü doğaya güvenir, halkın her ne ihtiyacı varsa karşılanacağı umulurdu – her şeyden evvel de yağmur. Yehova, İsrail'in tanrısıydı, bundandır ki adaletin de tanrısıydı: gücü olan ve bunun kullanımında vicdanı rahat olan her halkın mantığıydı. Şenlik cultus'unda,¹³⁶ bir halkın kendini

133. Javeh (İng. *Jahveh* [H. L. Mencken], *Yahweh* [W. Kaufmann])... YHVH tetragramı İbranca “tanrı”yı imler. İsim kutsal sayıldığından ve telaffuz edilemez olduğundan, doğru telaffuz Yahudi geleneğinde kaybolmuştur. En çok kullanılan telaffuz şekli olan Yehova, bu dört İbranca sessiz harfin telaffuz şeklini anlamayan Rönesans dönemindeki Hristiyanların hatası sonucu ortaya çıkmıştır. Yehova şeklini oluşturacak olan sessiz harfler “adonai”dan türer. Ancak, ilk hecede “a” harfi bulunacağından, ve bu da tabu olduğundan Yehova yazılmıştır. Doğru telaffuzu ise Yahve'dir. **Kaynak:** Helmut Werner, *Ezoterik Sözlük*, Çev. B. Atatanır, M. Batmankaya, D. Demirbaş, U. Önver, Omega, 2005, s. 870 (Çev.n.)

134. Macht-Bewusstsein (İng. *consciousness of power*)... (Çev.n.)

135. Heil (İng. *salvation* [H. L. Mencken], *welfare* [W. Kaufmann]; Lat. *salus, sanus, sanatus, salvus, invenit servum, sanum*)... (Çev.n.)

136. Fest-cultus (İng. *festival cult*)... (Çev.n.)

onaylamasında iki yan açığa çıkar: yükselmesini sağlayan büyük kader için müteşekkirdir, mevsimlerin döngüsü ve hayvan yetiştiriciliği ile ziraattaki bereket adına müteşekkirdir. – Bu durumda şey(ler), trajik bir şekilde geçerliliğini yitirdikten sonra bile, uzun süre, bir ideal olarak kaldı: içeride anarşi, dışarıda Asurlular vardı. Ancak halk, her türlü vizyon için, iyi bir asker ve sıkı bir yargıç olan Kral’a temennide bulunmak durumunda kaldı: her şeyden evvel tipik bir peygamber (yani şimdinin eleştirmeni ve hicivcisi) İşaya. – Lakin tüm umutlar boşa çıktı. Yaşlı tanrı, vaktiyle yaptıklarını yapamıyordu artık. Kişinin onu yolda bırakması gerekirdi. Ne oldu? Kavramın içi boşaltıldı – kavram doğallığını yitirdi: bu bedel karşılığında kalması sağlandı. – Yehova, “adalet” tanrısı, – artık İsrail’le birlik içinde değil, halkın özgüveninden uzak: koşullara bağlı bir tanrı sadece... Yehova kavramı, rahip ajitatörler elinde bir araç haline geldi, her türlü talihi yalnızca bir ödül, talihsizliği ise tanrıya itaat etmemenin bedeli, “günah” olarak yorumlayan ajitatörlerin: yorumlama düşkünlüğü aracılığıyla bir “ahlaki dünya düzeni” kuruldu ve bu suretle doğal “neden” ve “sonuç” kavramı baş aşağı edildi. Kişi, ilkin ödül ve ceza vasıtasıyla doğal nedensellik dünyasının dışına itildiğinde, doğal olmayan nedenselliklere ihtiyaç duydu: tüm doğal olmayan şeyler’bunu izledi. Talep eden bir tanrı – yardım eden, öğüt veren, özünde cesaret ve özgüvenin kutlu ilhamının adı olan tanrı yerine... Ahlak, artık halk(lar)ın yaşam ve gelişim koşullarının bir ifadesi değil; en ilkel yaşam içgüdüleri değil; artık soyutlaştı, yaşamın karşıtı oldu – imgelemde köklü bir yozlaşma, her şey üzerinde bir “kem göz” olarak ahlak. Nedir Yahudi ahlakı; Hristiyan ahlakı ne? Tesadüf suçsuzlukla bozuldu; talihsizlik, “günah” kavramı ile kirletildi; refah bir tehlike, bir “şeytana uyma” sayıldı; fizyolojik rahatsızlık vicdan kurdunca zehirlendi...

Tanrı kavramı tahrif edildi; ahlak kavramı tahrif edildi: – Yahudi rahipliği bununla yetinmedi. İsrail’in tüm tarihi, ihtiyaç duyulmaz hale getirildi: defet gitsin! – Bu rahipler, *İncil*’in büyük bir bölümüne vesikalarla tanıklık ettiği harikulade sahteliği meydana getirdiler: kendi halklarının geçmişini, her ananeyle, her tarihsel realiteyle kıyaslayıp onları itikata çevirdiler, yani tarihi ebleh selamet [şifa] düzeneğine dönüştürdüler, Yehova’ya karşı işlenen tüm suç ve ceza, Yehova’ya karşı ödül şekline bü-ründürüldü. Eğer *historicus*¹³⁷ konusundaki dürüstlük eğilimlerimiz, binlerce yıldır iç içe olduğumuz kilisenin dini yorumlarınca körleştirilmeseydi bu tarihsel tahribat çok daha yüz karası bir şey olabilirdi. Ve filozoflar da kiliseyi destekledi: “ahlaki dünya düzeni” yalanı, yeni felsefelerde bile at koşturur. “Ahlaki dünya düzeni”nin anlamı ne? İnsanın neyi yapması, neyi yapmaması gerektiğine karar veren, tek bir defada ortaya konmuş, genel geçer bir tanrı istenci olduğu; bir halkın, bir bireyin değerinin, tanrı iradesine ne oranda boyun eğdiği ile ölçüldüğü; bir halkın, bir bireyin kaderinde, tanrı iradesinin egemen, yani bo-

137. Prof. Hubertus Mynarek, “Friedrich Nietzsche über Kirche, Priester, Theologen adlı makalesinde, tarihsel anlamına gelen *historicus*’u (Lat.) “tarihi vakalara ilgi” ya da bu ilgiye ilişkin şeyler olarak görmenin doğru olacağından bahseder... (Çev. n.)

yun eğme derecelerine göre ödüllendirici, cezalandırıcı olacağı... – Bu acınası yalanın ardındaki hakikat şudur: bir asalak insan türü, yaşamın sağlıklı oluşumları pahasına serpilten bir tür, rahip, tanrının adını kötüye kullanmaktadır: şeylerin değerlerini din adamlarının belirlediği bir toplum biçimine “tanrının krallığı”, böyle bir duruma ulaşılmasını veya bu durumun sürdürülmesini sağlayan araca “tanrının istenci” der; soğukkanlı bir kinizmle¹³⁸ halkları, çağları, bireyleri, rahiplerin üstgücüne¹³⁹ yaramaları ya da karşı çıkmaları açısından ölçüp biçer. Onları iş başında görmeli: Yahudi rahiplerinin ellerinde, İsrail’in görkemli çağı, yıkılma çağı haline gelir; sürgün, uzun süreli mutsuzluk, görkemli çağ adına ebedi bir cezaya dönüşür – bir çağ ki rahiplerin henüz bir hiç olduğu... İsrail tarihinin kudretli, aşırı özgür karakterlerini, ihtiyaçları yönünde sefil, yobaz ve riyakâr ya da “tanrısız!” adamlara çevirdiler, her büyük olayın psikolojisini, ahmak formülünü¹⁴⁰ “tanrıya itaat ya da itaatsizlik”e indirgediler. – Bir adım daha attılar: “tanrı istenci” yani rahiplerin güçlerini korumaları için gerekli koşullar tanınmak zorundaydı – bu amaç için de bir “vahy-i ilahi”ye ihtiyaç vardı. Açıkçası: fevkalade bir edebi sahtekârlık şart oldu, “kutsal kitap” icat edildi, – böylece, olabilecek en hiyerarşik debdebe, uzun “günahkârlık” yılları için günlerce süren pişmanlık ve feryat figanla kamuya mal edildi. “Tanrı istenci” epeydir bellidir aslında: tüm talihsizlik [zarar ziyan¹⁴¹], insanlığın “Kutsal Kitabı” boşlamış olmasındaydı... “Tanrı istenci”, Musa’ya dahi çoktan vahyedilmişti.... Ne olmuştu? Rahip, kılı kırk yararak, kendisine ödenecek irili ufaklı vergilere varana kadar (– unutmadan etin en lezizi ye-

138. İnsan için en büyük mutluluğun yalnızca her türlü tutku ve gereksinimlerden uzak bulunmakla mümkün olduğunu söyleyen ve toplum törelerini de hor gören, Antisthenes’le Diogenes’in oluşturdukları Sokratesçi öğretisi... (Çev. n.)

139. Übermacht (İng. *overlordship*)... Pekâlâ “üstgüç” de üstinsan gibi değerlendirilebilir; ne ki, kimi kaynaklar bu kavramın içini “himaye” yahut “hamilik”le doldurmayı tercih etmekte... (Çev.n.)

140. Idioten-Formen (İng. *idiotic formula*)... (Çev.n.)

141. Unheil (İng. *misfortune*, Grek. *απρωστος, κακως εχων*)... (Çev.n.)

rini: zira rahipler pisboğazdır¹⁴²), ne istiyorsa onu genel geçer bir formüle dönüştürdü, “tanrı istenci her ne ise...” O vakitten bu yana, yaşamla ilgili her şey öyle tertip edildi ki rahipler artık her yerde vazgeçilmez [onsuz olunmaz] oldu; yaşamın her doğal hadisesinde, doğumda, evlilikte, hastalıkta, ölümdede; kurban törenlerini saymıyorum bile (“yemek vakitleri”), kutsal asalaklar belirdi, onları doğallığından çıkarma uğruna: kendi dilleriyle “kutlamak” için... Zira kişi, şunu kavramalı: her doğal örf, her doğal kurum (devlet, yargı düzeni, evlilik, hasta ve yoksulların bakımı), yaşam içgüdüsünün talep ettiği her şey, kısacası kendi içinde değer taşıyan her şey, tamamıyla değersizleştirildi hatta rahibin asalaklığıyla (ya da “ahlaki dünya düzeni”yle) özünden değersiz, değerlinin karşıtı haline getirildi: bir kutsama gerekli peşi sıra – bir değer bahşetme gücü gerekli, doğayı bu yolla değilleyen, bu sayede öncelikle değer yaratan bir güç... Rahip doğayı değersizleştirir: bu bedel karşılığında sürdürebilir varlığını. – Tanrıya itaatsizlik, rahibe itaatsizlik sayılır, “kanun” a itaatsizlik sayılır, artık “günah” adını alır; “tanrıyla barışmak” için önerilen, ne ucuz, rahibe boyun eğmenin temelden sağlanmasıdır: bir tek rahip “kurtarabilir...” Psikolojik olarak düşününce, “günahlar” rahipler çevresinde örgütlenmiş her toplumda vazgeçilmezdir: onlar, kudretin tek güvenilir tutamaklarıdır; rahip, günahlar sayesinde yaşar; onun için “günah işlenmesi” bir ihtiyaçtır.... Temel ilke: “Tanrı tövbe edeni bağışlar” – meali: rahibe boyun eğeni.–

142. Beefsteak–Fresser (İng. *steak eater*) için zorlayıcı bir betimleme... (Çev.n.)

27.

Hıristiyanlık, bu tefessüh etmiş¹⁴³ toprak üzerinde, her türlü doğanın, her doğal değer, her realitenin, egemen sınıfların en derindeki içgüdülerine cephe aldığı yerde büyüdü; realiteye karşı açılan ölümcül düşmanlık biçiminde, bugüne değin aşılardan. “Kutsal Halk”, her şey için yalnızca rahip değerleri, yalnızca rahip sözleri kalmış halde ve dehşet verici bir sonuç çıkarma tutarlılığıyla, yeryüzündeki her şeyi “kutsal olmayan”, “dünyevi”, “günah” diye kendinden uzaklaştıran – bu halk, içgüdüleri için son bir formül, kendini değilleme noktasında mantıklı olan bir formül çıkardı içinden: Hıristiyanlık olarak, realitenin son biçimini de değilledi; “kutsal halk”ı, “seçilmiş halk”ı, Yahudi gerçekliğinin ta kendisini. Birincil önemde bir vaka: Nasıralı İsa adıyla vaftiz edilen küçük ayaklanma, Yahudi içgüdüsiydi, bir kez daha – başka bir deyişle, artık rahibe bir realite olarak tahammül edemeyen rahipler içgüdüsi, Kilise’nin örgütlenmesinin belirlediğinden daha da soyutlanmış bir varoluş biçimini, daha da realite dışı¹⁴⁴ bir dünya vizyonunu keşfetti. Hıristiyanlık kiliseyi inkâr etti...

143. falsch (İng. *corrupt* [H. L. Mencken], *false* [W. Kaufmann]; Lat. *falsitas, falsarius, vitiare, corrumpere*)... Tefessüh, malum “çürüme”, “bozulma” ya da “kokuşma” anlamına gelen Arapça bir isim; sanırım mecazi anlamı daha uygun: niteliğini yitirme. (Çev.n.)

Görmezlikten gelemiyorum isyanın neye yönelik olduğunu; İsa, isyanın müellifi olarak doğru ya da yanlış anlaşılrsa da bu, Yahudi Kilisesi'ne yönelik bir başkaldırı değildi de neydi, ki Kilise burada, tam da bugün kullandığımız manadadır. Bu, “iyiler ve haklılara” karşı, “İsrail'in azizlerine” karşı, toplumun hiyerarşisine karşı bir isyandı – yalnız bozulmaya karşı değil, aynı zamanda kast sistemine, imtiyaz sahiplerine, düzene, düsturlara da karşıydı; bu, “yüksek insanlar”a duyulan inançsızlıktı, rahiplere ve teologlara dair her şeye karşı söylenmiş bir Hayır'dı. Lakin hiyerarşi, bir anlığına dahi sorgulansa da “sular”ın ortasındaki Yahudi halkının üzerinde varlığını sürdürdüğü kazıklı yapıydı; ayakta kalabilmeleri için güçlülükle elde edilmiş son imkân, siyasal varoluşlarının nihai tortusuydu: ona yöneltilmiş bir saldırı, dünyada görülmüş en derin halk içgüdüsüne, en inatçı yaşam istencine yöneltilmiş bir saldırıydı. Bu muteber anarşist, halkın en düşmüşlerini, dışlanmışlarını ve “günahkârlar”ını, Yahudiliğin çandala'sını, kurulu düzene karşı ayaklanmaya – hem de Evangelium'a¹⁴⁵ güvenilecek olursak bugün dahi kişiyi Sibirya'ya sürececek bir dille – çağıran bu kişi, siyasal bir suçluydu, absürt-şekilde-apolitize bir toplulukta ne denli siyasal suçlu olunabiliyorsa. Bu, onu çarmıha götürdü: kanıtı çarmının üzerine kazınmış yazıdadır. O, kendi suçundan ötürü öldü – defalarca iddia edildiği gibi, başkalarının suçları yüzünden öldüğüne dair hiçbir sebep yok. –

144. unreal (İng. *unreal*)... (Çev.n.)

145. Evangelien (Alm. Evangelium'un çoğulu; İng. *Gospels*, Grek. ta euaggeleia, Lat. *evangelia*)... İsa'nın hayat hikâyesi; Yeni Ahit... Müjde, sevinçli haber [*gute Botschaft, frohe* ^K olarak da geçer. (Çev. n.)

28.

Bambaşka bir sorudur, onun böylesine karşıtlığın bilincinde olup olmadığı – böylesi bir karşıtlığın duyumsanmış olup olmadığından. Ve ilk kez burada değiniyorum, kurtarıcının psikolojisi sorununa. – İtiraf ediyorum, pek az kitap, okumada Evangelium kadar zorluk çıkarmakta bana. Bu müşkülât bir başka Alman anlığının¹⁴⁶ imkân tanıdığı bilgince merakın o unutulmaz zafer kutlamalarından farklı. Üzerinden çok zaman geçti, benim de diğer genç bilim adamları misali müşkülpe-sent¹⁴⁷ bir filologun kurnaz yavaşlığıyla, eşsiz **Strauss**'la¹⁴⁸ keyiflendiğim günlerin. O vakitler yirmi yaşındaydım: şimdi böyle şeyler için fazla ciddiyim. “Aktarım”daki çelişkilerden bana ne? Nasıl olur da azizlerin efsaneleri “aktarım” kabul edilir? Azizlerin öyküleri, var olan en müphem¹⁴⁹ edebiyattır: baş-

146. deutscher Geist (İng. *German mind* [H. L. Mencken], *German spirit* [W. Kaufmann])... Burada, “Duyu ve iradede ayrı olarak düşünülen ‘bilme melekesi’, ‘anlama gücü’, ‘usa vurma’, ‘yargılama’, ‘müdrake’” karşılığı olarak anlık’ı tercih ettim. (Çev.n.)

147. raffiniert (İng. *fastidious* [H. L. Mencken], *refined* [W. Kaufmann])... Mecazen: Şeytana pabucunu ters giydiren... (Çev.n.)

148. Nietzsche, Çağa Aykırı Düşünceler’in ilkinde, Alman teolog ve *Das Leben Jesu*’nun (1835-6) yazarı David Friedrich Strauss’a (1808-1874), söz konusu eserde İsa’nın İncil’le ilgili öyküsünün bir dizi mitlere/efsanelere dayandığını kanıtlamaya çalıştığı için sert karşılık vermişti. (Çev.n.)

ka türden belgelerin yokluğunda, bunlara bilimsel yöntemler uygulamak, benim için daha başından mahkûmiyettir – salt al-lâme avareliği.

149. zweideutig (İng. *dubious variety* [H. L. Mencken], *ambiguous* [W. Kaufmann])...
Uzak bir ihtimal: “müstehcen”, “edepsiz”... (Çev.n.)

29.

Beni ilgilendiren, kurtarıcının psikolojik tipidir. Aynı şey, Evangelium’a rağmen Evangelium’da bulunabilir, nasıl pek çok defa çarpıtılıyor ya da yabancı kalemlerce aşırı yükleniyorsa: Assisili Aziz Francesco’nun¹⁵⁰ kendisini efsanelerinde, efsanelerine rağmen göstermesi gibi. Ne yaptığı, ne söylediği, aslında nasıl öldüğü konusundaki hakikat değil: tipinin hâlâ tasarımılabiliyor ya da “aktarılmış” olup olmadığı sorundur. – Evangelium’dan, hatta bir “ruh”un tarihini okuyup çıkarma çabalarından bildiğim kadarıyla bu bâna, yürekler acısı bir psikolojik ciddi-

-
150. Assisili Aziz Francesco (1181-1226) hakkında türlü rivayet mevcuttur: Gençliğinde zevki sefa içinde yüzmüştür, pencere altlarında sevgilisine serenat okumuştur, meyhanelerde vakit geçirmiş, nam uğruna savaflara katılmış küstah biridir; derken ciddi bir hastalık süreci sonunda kendini dine adar, tanrıyı aramaya başlar, aile mirasını reddeder, bedeni ihtiraslardan sıyrılır, yoksullara yardım elini uzatır, fedakârlığın, sevginin, hoşgörünün örneği olur, basit yaşar, azla yetinir. Ölçülü düzyazıyla Umbria lehçesinde kaleme aldığı *Cantico di frate sole*, İtalyan şiirinin en eski örneklerinden biri kabul edilir. Yaşam öyküsü muğlaklıklarla örülüdür. Francesco’nun ülküsü, bütünüyle İncil’den esinlenilmiş bir ülküdür; tam bir ruh arılığı, kayıtsız bir istigna, barış içinde sevinç. “Kendisinin izindeki Fransiskanlar, misyonerliğin hızlı propagandacısı olup, çalışma anlayışları, zanaat ve toprak dışı olanlara yönelmiş, yüksek öğrenim kurumlarını etkinlik alanlarına almışlardır.” (Sema Doğan, Ortaçağ Manastır Sistemi: Doğu ve Batı Manastırları, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2003, cilt 20, sayı 2, s. 73-89) Kazancakis, *Allah’ın Garibi*’nde (İz Yayınları, Çev. Ender Gürol, 2003) bu efsanevi hayatı kurgular. (Çev.n.)

yetsizliğin kanıtı gibi geliyor. **Renan** Efendi, şu psychologics şarlatanı, İsa tipini açıklama işinde en uygunsuz iki kavramı devreye soktu: deha ve kahraman (“héros”) kavramlarını. Ancak Evangelium’un dışında olan bir şey varsa, o da kahraman kavramıdır. Burada içgüdü haline gelen, tüm savaşımın, tüm kahramanca mücadelenin içinde olma duygusunun karşıtıdır: direnme yeteneğinin noksanlığı, burada ahlaka dönüştürülmüştür (“kötüye karşı direnmem” Evangelium’daki en derin söz, bir dereceye kadar onun anahtarındır), barış içinde, müsamahakârlık içinde, düşman-olamama-kifayetsizliği¹⁵¹ içinde bir merhamet eden. “Müjde” nedir? – Hakiki yaşam, ebedi yaşam bulundu – bu burada, sizin içinizde anlamına gelmemeli: aşkın içinde hayat, aşkın içinde tenzil¹⁵² ve ihraç, mesafe olmaksızın. Herkes tanrının çocuğudur – İsa yalnız kendisi için bir şey talep ediyor değil – tanrının çocuğu olarak herkes herkesle eşittir... İsa’dan bir kahraman yaratmak! – Ve ne kadar yanlış anlaşılmış bir söz şu “deha!” Bizim bütün kavramımız, kültür kavramımız “deha”, İsa’nın yaşadığı dünyada hiçbir anlam taşımazdı. Bir fizyolog kesinliğiyle söylersek burada bambaşka bir sözcük kullanılmalıdır: budala sözcüğü. Hepimiz biliyoruz ki lâmise,¹⁵³ hastalıklı bir duyarlılıktır; kişiyi, her türlü temastan, katı bir nesneyi tutmaktan caydıran bir durum. Böyle bir fizyolojik habitus’u¹⁵⁴ en nihai mantığına çevirirsek – her realiteye karşı içgüdüsel bir nefret, “akıl almaz”a, “kavranılamaz”a kaçış, her biçimlenmeye, her zaman ve mekân kavramına, hepsine, töreye, kuruma, Kilise’ye karşıtlık, hiçbir realite türünün dokunamadığı bir dünyada, kendini evde hissetme duygusu, yalnızca “içsel” olan bir dünyada, bir “hakiki” dünya, bir “ebedi” dünya... “Tanrının Krallığı sizin içinizedir...”

151. Nicht-feind-sein-können (İng. in *not being able* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)

152. Abzug (İng. *retreats* [H. L. Mencken], *subtraction* [W. Kaufmann], Lat. *detractio, deductio, discessus*)... Sanırım “ayrılış” da aykırı durmayacaktır burada, bilhassa Latince karşılıkları düşünüldüğünde... (Çev.n.)

153. *Lâmise*: Dokunmakla olan duyma duygusu. (Çev. n.)

154. (Lat.) durum. (Çev. n.)

30.

Hakikate (realiteye) karşı içgüdüsel nefret: artık hiçbir şekilde “dokunulma”yı arzulamamak, müfrit bir acı ve tahrik yetisinin sonucudur; her dokunuş, derin bir duyuştur zira.

Her türlü tiksintinin, her türlü düşmanlığın, duygulardaki tüm sınırların ve mesafenin içgüdüsel dışlanması: Müfrit bir acı ve tahrik yetisinin sonucudur, her direnmeyi, direnmek zorunda kalmayı, tahammül edilmez bir bıkkınlık¹⁵⁵ (bu, zararlı, kendini koruma içgüdüsünün tavsiye etmediği bir şey demektir) olarak duyumsayan, iyilik duygusu (hazzı), artık hiç, hiç kimsëye, ne berbat olana [keyifsize], ne de kötü olana direnmemekte bulan bir duyarlık – yegâne, nihai yaşam olanağı olarak aşk...

Bunlar, içinde yetiştiği iki fizyolojik realitedir, kurtuluş öğretisinin üstünde. Bunlara ben, hazcılığın¹⁵⁶ tamamıyla hasta-

155. Unlust (İng. unpleasur, dullness, inappetency)... (Çev.n.)

156. hazcılık (Hedonizm): “Yaşamda gerçekten ve bizzat kendisi için istenen tek şeyin, ahlak alanındaki en yüksek değer, nihai ve en yüksek iynin haz olduğunu savunan öğreti. Hazcılık, ahlaki hazcılık ve psikolojik hazcılık olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlardan, olması gerekeni değil de, olanı betimleme iddiasında olan *psikolojik hazcılık*, tüm insan eylemlerinin haz elde etme arzusuyla güdülendiğini, insanların doğal olarak acıdan kaçıp hazzı yöneldiklerini belirterek, her insanın yalnızca kendi hazzı ya da mutluluğunu gözettiğini, herkesin elde ettiği haz miktarını en yüksek düzeye çıkarmak istediğini savunur. Aristippos, Epiküros, Locke, Hobbes, Hu-

lıklı bir temelde, içten içe gelişmesidir diyorum. Bunların en yakın akrabası, her ne kadar Grek diriliği ve sinir gücünden aldığı payla da olsa, paganizm öncesi kurtuluş öğretisi Epikurosçuluk'tur. **Epikuros** tipik bir *décadent*: ilk kez tarafımca bu haliyle tanındı. – Acıdan korkmak, sonsuz-küçük acıdan bile – bu, aşk dininden başka bir şeyle sonuçlandırılmazdı...

me, Bentham ve Mill gibi düşünürler tarafından savunulmuş *ahlaki hazcılık* ise, mutluluğu yaşamın ve ahlakın nihai ve en yüksek amacı yaptığı için, empirik bir ahlak görüşü olarak ortaya çıkar. Ahlaki hazcılık, söz konusu mutluluk amacına acıdan kaçınıp haz elde etmekle ulaşabileceğimizi, bundan dolayı hazzın yaşamdaki en yüksek iyi olduğunu, her eylemin hazza yönelmesi gerektiğini, insan eylemlerinin ahlaki değerinin hazza yol açıp açmamalarıyla belirlendiğini savunur. **Kaynak:** Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma, 2000, 4. Basım, s. 431 (Çev.n.)

31.

Vaktinden önce açıkladı sorunun çözümünü. Bunun var-sayımı, kurtarıcı tipinin bize fevkalade çarpık bir biçimde aktarılmasıdır. Bu çarpıtma için pek çok olasılık mümkün: böyle bir tip, birçok nedenden ötürü arı, yekpare, katıksız kalamaz. Bu yabancı biçimlenme, üzerinde yaşadığı muhitte belli bir iz, belki daha da fazlasını, tarih bırakmış olmalı, erken Hıristiyan topluluklarının kaderi olarak: bu kaderi, tersine tesirle, ancak savaş ve propaganda amaçlarına hizmet etmekten anlayan karakterlerle bezemek zorundaydı. Evangelium'un bizi içine soktuğu bu hastalıklı ve nevi şahsına münhasır dünya – bir Rus romanından çıkmış, toplumun ayaktakımının nevropati ve “çocuksu” budalalıklarının buluşma yeri gibi görünen bir dünya – tüm bu ahval, tipi kabalaştırmış olmalı: bilhassa ilk havariler¹⁵⁷, yalnızca semboller ve kavranamazlıklar içinde yüzen bu varlığı anlayabilmek için, önce kendi ilkel anlama biçimlerine çevirmişlerdir, – onların gözünde bu tip, ancak daha tanıdık bir kalıba dökülerek var olabilirdi... Peygamber, Mesih, geleceğin yargıcı, ahlak hocası, keramet sahibi, Vaftizci Yuhanna – tüm bunlar o tipi yan-

157. Özgün dildeki “Jünger” sözcüğünü, R. J. Hollingdale, “disciples” sözcüğüyle karşılamıştır ki bu da öğrenci, müritlik anlamlarının yanı sıra, İsa'nın 12 yardımcısından biri anlamına da gelmektedir. (Çev.n.)

lış anlamak için sunulmuş fırsatlar... Sonuçta, tüm yücelerin proprium'una,¹⁵⁸ tarikat hürmetine değerinin altında bir kıymet takdir etmeyelim: bu, saygı gören varlığın özgün, çoğu kere kişiyi mahcup eden yabancı hevesleri¹⁵⁹ ve hususi tuhaflıkları¹⁶⁰ silip yok eder – onun kendisini görmez. Kişi, bu çok ilginç *décadent*'lerin yakınlarında bir **Dostoyevski** yaşamadığı için esef duymalı; demek istediğim, böylesine bir ulviyet, hastalıklı hal ve çocuksuluk karışımının en trajik cazibesini fark edebilecek biri. Son bir nokta-i nazar: bu tip, bir *décadence* tipi olarak, sahiden de kendine özgü bir çokluk ve çelişkiden oluşmuş olabilir: böyle bir olasılık da tamamıyla göz ardı edilmemeli. Buna rağmen, her şey bu olasılığa karşı: tam da burada aktarım [gelecek], tuhaf bir şekilde sadık ve nesnel olması gerekirdi: halbuki aksini varsaymak için nedenlerimiz var. Şimdilik karşımıza dağdaki, denizdeki ve çayırdaki vaazları verenin çelişkisi çıkıyor; Hindistan topraklarını pek az andıran bir toprak üzerinde **Buddha** gibi beliren ve taarruz fanatikleri ile Renan'ın kötü niyetiyle “le grand maître en ironie”¹⁶¹ olarak yüceltilen rahiplerin, teologların, amansız düşmanın görünüşü arasında. Benim dahi, bu safranın [hıncın] (ve bizzat *esprit*'nin)¹⁶² büyük bölümünün, Hristiyan propagandası doruk noktasına vardığında, Usta tipine kasdı mahsusla aktarıldığından hiç kuşku yok: kişi, yeterince bilmekte, tarikatçıların, kendi *Apologie*'lerini¹⁶³

158. *proprius* (Lat.): Kendine özgü, kendinin, kişisel, karakteristik, tipik, kelimesi kelimesine, kurallı... (Çev. n.)

159. *peinlich-fremde Züge* (İng. *painfully strange features* [W. Kaufmann])... Seçenek: Acı veren yabancı eşkal... (Çev.n.)

160. *Idiosynkrasien* (İng. *idiosyncrasies*)... a) Bazı kişi veya nesnelere karşı beslenen nefret, b) Olağandışı alışkanlık veya davranış biçimi, c) Aşırı merak, d) Kişisel aşırı duyarlılık, e) Mizaç... (Çev.n.)

161. Büyük ironi ustası... Renan'ın *Vie de Jésus* adlı eserine gönderme... (Çev.n.)

162. *esprit* : (Fr.) 1. Tin, ruh, özdek dışı varlık, 2. Düşünüş, 3. Kafa, 4. Anlık, zihin, 5. Bellek, 6. Ira, karakter, 7. Öz, hava, 8. Nükte, espri, 9. Öz erek, asıl amaç, 10. Halk, kalabalık, 11. İspirtolu içkiler vs. (Çev. n.)

163. *Apologie*: Resmi savunma veya açıklama, özellikle belirli bir inancı, bir inanışı ciddi bir biçimde açıklayıp savunma. (Çev. n.)

haklı çıkarmak için ustalarını büyük bir umursamazlıkla nasıl kullandıklarını. Teologlara karşı, yargılayan, nifak eken, gazap saçan, şirret, safsatalı bir teolog lazım geldiğinde, ilk komün [cemaat], bu ihtiyaçlarını karşılayan bir “tanrı” yarattı: şimdi onların, olmadan edemeyeceği, “avdet”, “mahşer günü”, her türlü zamansal beklenti ve vaat [müjde] benzeri, tamamıyla Evangelium’un dışındaki kavramları, tereddüt dahi etmeden ağzına yakıştırdığı gibi. –

Tekrar belirtmeliyim ki karşı çıkmaktayım, kurtarıcı tipine fanatiğin sokuşturulmasına: Renan'ın kullandığı “impérieux”¹⁶⁴ sözcüğü bile, tek başına bu tipi hükümsüz kılar. Dediğim gibi “müjde”, artık hiçbir karşıtlığın olmamasıdır; gökyüzü krallığı çocuklara aittir; inanç, burada yüksek sesle söylenen inanç, uğruna savaşılmış bir inanç değildir, – inanç burada, başlangıçtan beri var; tinselliğe doğru gerileyen çocukluk sanki. Fizyologlar, dejenerasans'ın sonucu olarak, gelişmiş ve organizma içinde henüz tamamlanmamış ergenlik çağına hiç de yabancı değiller. – Böyle bir inanç, öfkelenmez, yasaklamaz, kendini savunmaz: “kılıç” getirmez – farkında değildir hiç, ne ölçüde ayırabileceğinin. Kendisini ne mucizelerle ne ödül ve vaatlerle ne de “yazı yoluyla” kanıtlar: kendisi, her halükârda, her dem kendi mucizesi, kendi ödülü, kendi kanıtı, kendi “tanrı krallığı”dır. Bu inanç, kendini formüle de etmez – yaşar, formüllere karşı korur kendini. Kuşkusuz, çevre, dil, muayyen bir faaliyet için lazım gelen talim ve terbiye gibi belirli bir kavram alanını, tesadüfler belirlemektedir. Hristiyanlığın ilk dönemlerde, elin-

164. *impérieux* (Fr.): 1. Buyurgan, buyurucu; 2. mec. Zorlayıcı, zorunlu, kaçınılmaz.
Kaynak: Tahsin Saraç, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, Adam Yayınları, 5. baskı, 1994 (Çev.n.)

de olanlar, yalnızca Yahudi–Semitik kavramlardı (– Akşamye-meği’ndeki yiyip içme de buna dahildir; Kilise tarafından, Yahudice olan her şey gibi, kötüye kullanılan kavramlar). Ancak, tüm bunlarda işaret dilinden, semantikten¹⁶⁵, metaforlu konuşma olanağından daha fazlasını görmeye çalışmalı. Hiçbir söz, sözcük olarak alınmadığında bu, anti–realistler için tam anlamıyla konuşabilmenin ön koşuludur. Hintliler aralarında Sankhyam’ın¹⁶⁶ kavramlarını kullanırlardı, Çinliler aralarında ise Lao–Tzu’ninkileri – hiçbir şey fark hissetmezdi. – Kişi, ifade-deki toleransa bakıp İsa’yı “özgür tin”¹⁶⁷ olarak tanımlayabilir – o, tüm sarsılmazları hiçe çevirirdi: sözcük öldürür,¹⁶⁸ sarsılmaz olan her şey öldürür. “Hayat” deneyimi kavramı, tek bildiği formda, her türden sözcüğün, düsturun, yasanın, inancın ve dogmanın karşısında yer alırdı. Habire içselden konuşurdu: İçsel için uygun bulduğu söz “hayat” ya da “hakikat” ya da “ışık”tı, – bunlar dışındaki her şey, tüm realite, tüm doğa, hatta dil bile yalnızca bir imge, bir mecaz olarak önem taşırdı. – Kişi, bu noktada yanılıp da Hristiyanca, yani ruhanî önyargıların baştan çıkarıcılığına kanarak, bu ayartı ne denli güçlü olursa olsun, yanlış anlamalara düşmemeli: böylesine par excellence¹⁶⁹ bir simgecilik, her türlü dinin, her türlü tapınma kanısının, her türlü tarihin, her türlü doğa biliminin, her türlü dünyevi deneyimin, her türlü bilginin, her türlü siyasetin, her türlü psikolojinin, her türlü kitabın, her türlü sanatın dışında durur – onun bunlar hakkında tüm “bildiği” düpedüz divaneliktir.¹⁷⁰ Kültürü bir şayia olarak dahi

165. H. L. Mencken, metinde geçen *Semiotik* sözcüğünü *Semantik* olarak görmek gerektiğini söyler. (Çev.n.)

166. *Sankaya*: Özdek ve bilinç ikircikliğine dayanan Hint öğretisi. H. L. Mencken’e göre: Hint felsefesindeki altı büyük sistemden biri. (Çev. n.)

167. H. L. Mencken’e göre: Nietzsche’nin onun felsefesini kabul eden kişilere verdiği isim. (Çev.n.)

168. H. L. Mencken’e göre: Yani kanunda ne diyorsa o — İsa’nın ilk vaazlarının baş hedefi. (Çev.n.)

169. *par excellence* (Lat.): Kendi türünün en iyisi; mükemmel. (Çev.n.)

170. H. L. Mencken’e göre: *Parsifal*’in “düpedüz divaneliği”ne [arı çılgınlık] (*reine Thorheit*) bir gönderme... (Çev.n.)

duymuş değildir; onunla boğuşması gerekmez – hatta onu değil-
lemez bile... Aynı şey, devlet için de tüm medeni nizam ve top-
lum için de çalışma için de savaş için de geçerlidir – “dünya”yı
değillemek [olumsuzlamak] için hiçbir zaman bir nedeni olma-
dı, ruhanî bir kavram olarak “dünya”yı kavramadı bile... Zaten
değillemek onun için imkânsız bir şeydi. – Benzer şekilde, diya-
lektikten de yoksundur; bir inancın, bir “hakikat”ın gerekçeler
sunularak kanıtlanabileceğine dair herhangi bir fikri yoktur (–
onun kanıtları içsel “ışıklar”, öznel haz duyguları ve kendi ken-
dini onamalardır, hepsi “güç kanıtları”dır –). Böyle bir öğreti da-
hi karşı çıkamaz, başka öğretilerin de var olduğunu ya da var
olabileceğini kavramakta güçlük çeker; karşıt bir yargılama bi-
çimini öngöremez bile... Nerede karşılaşırsa onunla, candan bir
acımayla, bu “körlük” için kederlenir, – zira “ışık”ı görmektedir
– lakin itiraz da etmez...

33.

Tüm “Evangelium” psikolojisinde suç ve ceza kavramı eksiktir; benzer şekilde ödül kavramı da. “Günah”, tanrı ile insan arasındaki her mesafe bağı, ortadan kaldırılmıştır – “müjde” dedikleri de işte budur. Kutsanmışlık, vadedilmemiştir, herhangi bir koşula bağlanmamıştır: o, yegâne gerçekliktir – gerisi emaredir hakkında konuşurken yararlanılan.

Böylesi bir vaziyetin neticesi, yeni bir pratiğe yansır, *İncil*’le ilgili pratiğe. Hristiyan’ı birbirinden ayıran şey, “inanç” değildir: Hristiyan, eylemde bulunur; davranış¹⁷¹ biçimindeki değişiklik sayesinde fark edilir. Kendisine kötülük yapana, ne yürekten ne de sözle direnir. Ayrım yapmaz ecnebilerle yerliler, Yahudilerle Yahudi olmayanlar arasında¹⁷² (“öteki” din kardeşi, kuşkusuz Yahudi’dir). Kimseye öfkelenmez, kimseyi hor görmez. Ne hâkimler heyetine başvurur ne de iddiada bulunur (“yemin de etmez.”)¹⁷³ Hiçbir durumda, sadakatsizliği kanıtlansa da-

171. Sanırım Handel’den hareketle bir alıp-verme, ticari bir alıp vermeyi de tahayyül etmeliyiz. Sonuçta bu da bir eylem, bir davranış... (Çev.n.)

172. “... eğer sizi sevenleri severseniz, ne karşılığınız olur? Vergi mültezimleri [ecnebi hâkimler olan Romalılar için vergi toplayan Yahudiler] de öyle yapmıyorlar mı? Ve yalnız kardeşlerinizi selamlarsanız, fazla ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyorlar mı? Bundan dolayı, semavi Babanız kâmil olduğu gibi, siz de kâmil olun.” Matta V: 46, 47, 48 (Çev.n.)

hi, karısını boşamaz.¹⁷⁴ – Hepsi özünde tek bir ilkeye dayanır; hepsi tek bir içgüdünün sonucudur. –

Kurtarıcının yaşamı, bu pratikten başka bir şey değildi, – ölümü dahi başka bir şey değildi... Tanrı'yla ilişkisinde herhangi bir formüle ya da ritüele ihtiyacı yoktu artık – bir kez olsun duaya bile. Tüm Yahudi kefarete ve uzlaşma¹⁷⁵ öğretisiyle hesabını kesmişti; bildiği, kendini “tanrısal”, “kutsanmış”, “İncil’e ait”; kendini daima “tanrının çocuğu” olarak hissetmesini temin eden yaşam pratiğiydi. “Kefaret”te değildir, “affedilmek için dua etmek”te değildir tanrıya giden yol: sadece İncil’le ilgili bir pratik, kişiyi tanrıya ulaştırır, zaten “tanrı” budur! – Evangelium’un sayesinde önemini kaybeden şey, “günah”, “günahların bağışlanması”, “inanç”, “inanç yoluyla kurtuluş” kavramlarındaki Yahudilik’ti – tüm Yahudi Kilise öğretisi, “müjde” ile yadsındı [değillendi].

Hristiyan’ın “göklerde”¹⁷⁶ olmadığını hissetmesi için var olan bir sürü nedene karşın, kendisini “göklerde” ve “ebedi” hissetmesi için nasıl yaşayacağını özendiren derin içgüdü: “kurtuluş”taki tek psikolojik gerçekliktir. – Yeni bir inanç değil, yeni bir yaşam tarzı...

173. “Fakat ben size derim, hiç and etmeyin; ne gök üzerine, çünkü o Tanrı’nın tahtıdır; ne yer üzerine, çünkü onun ayaklarının basamağıdır; ne de Yeruşalim üzerine, çünkü o, büyük Kralın şehridir.” Matta V: 34, 35, 36 (Çev.n.)

174. “Fakat ben size derim ki, zinadan başka sebeple karısını boşayan adam onu zaniye eder; ve kim boşanmış kadınla evlenirse, zina eder.” Matta V: 32 (Çev.n.)

175. Jom Kippur: Musevilerin dini bayramı. Musevi Takvimi’nin ilk ayı olan Tışri ayının 10. günü 26 saat boyunca tutulan büyük oruç. Lilith’in her yıl, yaratılış planının doğum günü olan “Rosch Haschana”da, kadınla erkeğin eşit olduğu ilk yaratılış planının gerçekleşmesi için Âdem ile Havva’nın gelmesini beklediğine inanılır. Musevi Yılbaşısı olan Rosch Haschana ile Jom Kippur arasındaki 10 gün boyunca bir vicdan muhasebesi yapılır. (Çev.n.)

176. Yabancı dillerin pek çoğunda, “gök”ün anlam alanı içinde muhakkak “cennet” de vardır. (Çev.n.)

34.

Bu büyük sembolistten anladığım bir şey varsa o da şudur: onun, yalnızca içsel realiteleri realite olarak, “hakikatler” olarak gördüğüdür – diğer doğal, zamansal, uzamsal ve tarihsel her şeyi, yalnızca emare, teşbih vesilesi olarak gördüğüdür. “İnsanoğlu” kavramı tarihe ait somut bir kişi değildir, herhangi bir tek, tek seferlik değil, “ebedi” bir olgusallıktır, zaman kavramından kurtulmuş psikolojik bir simgedir. Aynı şey, üstelik en yüksek manada bu tipik sembolistin tanrısı için de geçerlidir, “tanrının krallığı” için, “göklerin krallığı” için, “tanrının çocukları” için de. Kilisece hamlıklardan¹⁷⁷ daha Hıristiyanlık dışı bir şey mümkün değildir, kişi olarak tanrı, bir “tanrı krallığı”, hangisi gelirse ötesinde bir “gökler krallığı” ve teslis’in ikinci kişisi olarak “tanrının oğlu.” Tüm bunlar – mazur görün – davul tozu, minare gölgesidir – ah, hem de ne gölge!¹⁷⁸ Evangelium’un gölgesi; gülünç duruma düşen, dünya tarihi ölçüsünde bir kiniklik... Lakin yeterince açık, “baba” ve “oğul” ile ne kastedildiği – tabii herkes için değil, kabul: “oğul” sözcüğü, tüm şeylerin toplu ay-

177. cruditäten (Alm. *übelriechend*, ing. *crude ecclesiastical* [H. L. Mencken], *ecclesiastical crudities* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)

178. Passen wie die Faust aufs Auge (Göze yumruk kadar uygun): İki şey arasındaki zıtlığı anlatır bir deyimdir. (Çev.n.)

dınlanma duygusuna (uhrevi saadete) girişı ifade eder, “baba” sözcüğü de bu duygunun kendisini açıklar, ebedilik ve mükemmellik duygusunu – Kilise’nin, bu simgeciligi neye çevirdiğini hatırlatmaktan utanıyorum: O, Hıristiyan “inancının” eşığine bir Amphitryon¹⁷⁹ hikâyesi yerleştirmede mi? Ve “lekesiz gebe kalma”yla ilgili dogmayı da pazarlığa dâhil etmedi mi? – Ancak bunu yapmakla, gebe kalmayı kirletti –

“Göklerin krallığı” bir yürek durumudur – “öteki dünyada” ya da “ölümünden sonra” gelen bir şey değil. Evangelium’da doğal ölüme dair tüm kavram eksiktir: ölüm bir köprü değildir, bir geçiş değildir; yoktur çünkü, o, sadece bir simge olarak kullanışlı, tamamıyla değişik ve yalnızca sözde olan bir dünyaya aittir. “Ölüm saati” bir Hıristiyan kavramı değildir – “saat”, zaman, fiziksel yaşam ve onun bunalımları “müjde” hocası için bir varlık değeri taşımaz... “Tanrı krallığı” insanların bekleyeceği bir şey değildir: dünü yoktur, öbür günü de; “bin yılda” gelecek de değildir – o, bir yürek deneyimidir, her yeredir ve hiçbir yerde değildir...

179. Amphitryon, Tirnys Kralı Alkaios’un oğlu, Alkmene’nin kocasıdır... Yokluğundan istifade eden Zeus, onun kılığına girerek Alkmene’den Herakles’i peydahlar. Nietzsche burada, Hıristiyan tanrısı ile Meryem arasındaki ilişkiye gönderme yapıyor. (Çev.n.)

35.

Bu “müjdecî” yaşadığı gibi öldü, öğrettiği gibi – “insanlı-
ğı kurtarmak” için değil, insanlığa nasıl yaşanacağını göstermek
için. Kendi pratiğidir bu, insanlığa bıraktığı: yargıçları karşısın-
daki, gardiyanları karşısındaki, davacıları karşısındaki ve her
türlü gammazlama ve alay karşısındaki – çarmıhtaki tutumu. Di-
renç göstermez; haklarını savunmaz; en aşırı ceza karşısında bi-
le onu savuşturmak için çaba göstermez – dahası, bu onu kışkıır-
tır... Ve kendisine kötülük edenlerle birlikte şefaât diler, acı çe-
ker ve onları sever... Çarmıhtaki hayduda¹⁸⁰ söyledikleri, bütün
Evangelium’u kapsar. “Hakikaten kutsal bir insanmış bu, tanrı-
nın oğluymuş!”¹⁸¹ – der haydut. “Eğer bunu hissediyorsan” – di-
ye cevap verir kurtarıcı – “cennettesin demektir, tanrının çocu-
ğusun.” Kendini savunmamak, öfkelenmemek, kınamamak...
Aksine, kötüye bile boyun eğmek – onu sevmek....

180. Schächer... Kitab-ı Mukaddes’e göre, İsa ile çarmıha gerilen iki haydut... (Çev.n.)

181. W. Kaufmann’a göre: Nietzsche, İsa ile birlikte çarmıha gerilen iki hayduttan birinin
din değiştirmesini kastediyor. Bu alıntı yalnızca Luka’nın acı çekme öyküsünde an-
latılmaktadır (23: 39-43; Matta 27: 44; Mark 15, 31-32 ile karşılaştırınız.). Ancak Ni-
etzsche’nin haydudun ağzından söylediği sözler İsa’nın ölümünden sonra yüzbaşının
söylediği sözlerdir. Karşılaştırınız: Luka 23: 47; Matta. 27: 54; Mark 15: 39. Belki de
Nietzsche-Arşivi, Nietzsche tarafından iddia edilen “İncil’in bağlayıcılığı”nı görmek
istememiş olabilir. Bu bölümün yasaklanma nedeni bu olabilir; Bkz. Josef Hofmiller:
Nietzsche, “Süddeutsche Monatshefte” (“Southern-German Monthly Review”) Ka-
sım 1931, p. 94ff.— Commentary Source: KSA 14, 442. (Ed.n.)

– Sadece biz, biz özgürleşmiş tinler, on dokuz yüzyıldır yanlış anlaşılan şeylerin, anlaşılabilmesinin ön koşuluna sahibiz – bu içgüdü ve tutkuya dönüşmüş dürüstlüğe, “kutsal yalan”a, tüm diğer yalanlardan daha fazla savaş açan bu dürüstlüğe... İnsanlık, bizim sevgi dolu ve ihtiyatlı yansızlığımızdan, böylesi yabancı, böylesine narin şeylerin çözümünü tek başına olanaklı kılan tinsel yetişmeden tarif edilemez uzaklıktaydı: kişi, her an küstahça bir bencillikle, yalnız kendi yararlarını buldu işin içinde; Kilise’yi, Evangelium karşıtlığı üzerine kurdular...

Her kim bu evrensel oyunun ardında ironik tanrısallığın parmak izi var mı, yok mu diye bir emare arasa adına Hıristiyanlık denilen bu devasa soru işaretinde bulacağı emareler azımsanamaz. Evangelium’un kökeni, anlamı, adaleti açısından karşıtı bulunan, önünde diz çökmüş olmalı, şu insanlık – tam da “kilise” kavramında kutsallaştırılmış olmalı, “müjdecinin” altında ve arkasında bulduğu her şey – dünya tarihi ironisi hakkında bundan daha büyük bir örnek bulmak imkânsız olacaktır –

37.

– Çağımız, tarihsel anlama yetisiyle mağrur: nasıl oldu da bir anlamsızlığa inanır oldu? Hıristiyanlığın başlangıcında, şu hantal mucize yaratıcısı ve Kurtarıcı masalının teşkili hususunda, – ve tüm spiritüel ve simgesel olanın yalnızca bir sonraki gelişme olduğuna? Tam tersi: Hıristiyanlığın tarihi – çarmıhtaki ölümden başlamak gerek – bir kökensel simgeciliğin gitgide daha da beceriksizleşen bir yanlış anlaşılmasının tarihidir. Hıristiyanlığın daha geniş ve daha kaba kitleler, hatta onu doğuran ilkelere kavrama konusunda çok daha az becerikli olanlar arasında her ilerleyişinde, onu daha çok vulgarize etmek ve barbarlaştırmak ihtiyacı baş göstermiştir – o, Imperium Romanum'un¹⁸² tüm yeraltı kültlerinin öğretilerini ve ritüellerini, hastalıklı akıl yürütmenin tüm çeşitlerinin neden olduğu saçmalıkları emip içselleştirmiştir. Hıristiyanlığın yazgısı, onun yönlendirmesine gereksinim duyanlar ne kadar hastalıklı, düşmüş ve bayağı iseler, onlar kadar hastalıklı, düşmüş ve bayağı hale gelmek zorunda olmasında yatar. Sonunda da hastalıklı bir barbarlık, kendisini Kilise olarak örgütleyerek güce kavuştu – Kilise, ruhun tüm dü-rüstlüğüne, tüm yüceliğine, tinin tüm düzencesine, her açık söz-

182. Roma İmparatorluğu... (Çev.n.)

l  ve Őefkatli insanc llıĝa karşı ölümcül d Őmanlıĝın beden bulması. – Hıristiyan deĝerleri – soylu deĝerler:  nce biz, biz özgürleşmiş tinler, var olan en büyük deĝer karŐıtlıĝını yeniden kurduk! – –

38.

– Dindiremiyorum şu an çektiğim acıyı. Bazen en koyu melankoliden daha kara bir duygunun kapladığı olur beni – insan horgörüsü. Ve bununla neyi küçümsediğim, kimi küçümsemediğim hakkında kuşku bırakmamak için: o, bugünün insanıdır, kaderin cilvesi, çağdaşı olduğum insan. Bugünün insanı – boğuluyorum onun temiz olmayan nefesinden... Geçmiş karşısında, tüm kıymet bilenler misali, yüce gönüllüyümdür, kendini dizginleyebilecek denli hoşgörüyle dolu: adına “Hıristiyanlık”, “Hıristiyan inancı” ya da “Hıristiyan Kilisesi” deseniz de yürürüm ürkütücü bir ihtiyatla, tımarhaneye dönmüş binlerce yıllık dünyada – sakınırım ruh hastalıklarından dolayı insanlığı mesul tutmaktan. Lakin hissiyatım birden değişir, içim içime sığmaz taşar, yeni zamanlara, bizim zamanımıza adım atar atmaz. Bizim çağımız bilgilidir... Vaktiyle hastalıklı olarak bilinen, bugün uygunsuz bulunur, –uygunsuzdur bugün Hıristiyan olmak. Ve benim tiksintim burada başlar. – Çevreme bakıyorum: vaktiyle adına “hakikat” denilen şeyden, tek bir sözcük dahi kalmamış geriye; hakikat lafını ağzına almayagörsün bir rahip, tahammül dahi edemiyoruz. Dürüstlük iddiasındaki en mütevazı kişi dahi bugün bilmek zorundadır ki, bir teolog, bir rahip, bir papaz, sarf ettiği her cümleyle yalnızca yanıltmaz, bilakis yalan söyler – ar-

tık elinde değildir “masumca” ya da “cahilce” yalan söylemesi. Malumdur herkes gibi rahibin de artık “tanrı”, “günahkâr” ya da “Kurtarıcı”nın olmadığı – “özgür irade” ve “ahlaksal dünya düzeni”nin yalan olduğu: – tinin ciddi, derin kendini aşma isteği, müsaade etmez kimsenin bunu bilmezden gelmesine... Artık Kilise’nin tüm kavramları tanınmakta; nasıl rezil düzenbazlar oldukları, doğayı, doğa-değerlerini değersizleştirme amacı güttükleri; bizzat rahibin de ne olduğu belli – en tehlikeli parazit türü, hayatın sahici zehirli örümceği... Biliyoruz artık, vicdanımız biliyor –, rahibin ve Kilise’nin tüm bu uğursuz icatlarının değerinin ne olduğunu, hangi amaca hizmet ettiklerini, insanın tiksinti uyandıran bir görünüme kavuşmasına sebebiyet veren şu kendi kendini tahrip eden hale nasıl eriştiğini – “öte dünya”, “mahşer günü”, “ruhun ölümsüzlüğü” kavramları, bizzat “ruh”un kendi: bunların tümü, yalnızca rahibin efendi olması ve efendiliğini sürdürmesi için kullandığı işkence araçlarıdır, kıyıcılık dizgeleridir... Bunu herkes biliyor: ve buna rağmen her şey eskisi gibi duruyor. Başka durumlarda gelenekçi olmayan bir sınıf ve eylemlerinde Hıristiyan karşıtı olarak davranan devlet adamlarımız, hâlâ kendilerine Hıristiyan deyip Akşam yemeği ayinlerine giderken son dürüstlük duygusu, özsaygıya ne oldu?.. Genç bir prens, ordularının başında, halkın bencillik ve kibir bilirdisinin görkemli dile gelişi – ancak, hiçbir utanç duymaksızın, kendini Hıristiyan inancına bağlı sayıyor!.. Hıristiyanlık kimi yadsıyor? Neye “dünya” diyor? Asker olmak, yargıç olmak, vatansever olmak; kendini korumak; onurunu korumak, çıkarına olanı arzu etmek; gururlu olmak... Her ânın her pratiği, her içgüdü, kendisini bir eylemde gösteren her değerlendirme, Hıristiyan karşıtlığıdır bugün: modern insan, ne beter düzenbazlık ürünü bir hilkat garibesi olmalı ki tüm olup bitene rağmen, kendisine Hıristiyan demekten hâlâ utanç duymamakta! – – –

39.

– Geri gideceğim ve size Hıristiyanlığın asıl tarihini anlatacağım – “Hıristiyanlık” sözcüğü bile bir yanlış anlamadır – temelde, yalnızca bir Hıristiyan vardı ve o da çarmıhta öldü. “Evangelium” çarmıhta öldü. O an itibariyle, “Evangelium” denilen her şey, daha o anda, onun yaşamının karşıtıydı: “kötü haber”¹⁸³, bir Dysangelium.¹⁸⁴ Hıristiyan’ı diğerlerinden ayıran noktayı “inanç”ta, olasılık ki İsa tarafından kurtarılma inancında görmek, saçmalığa değin uzanan bir hatadır: salt Hıristiyan pratiği, çarmıhta ölenin yaşadığına benzer bir hayat, Hıristiyanca’dır... Bugün dahi böylesi bir hayat mümkündür, hatta bazıları için zorunludur: sahici, ilkel Hıristiyanlık tüm çağlarda olanaklı olacaktır... Bir inanç değil, bilakis bir eylem, her şeyden önce bir hiçbir şey eylememe, başka bir varolma durumu... Bilinç durumları, herhangi bir inanç, bir şeyi doğru kabul etmek örneğin –her psikolog bilir bunu–, böylesi şeylerin değeri içgüdüler karşısında tamamıyla önemsizdir ve ancak beşinci dereceden bir şey olarak görülebilir: daha kesin söylemek gerekirse tinsel nedensellik kavramı büsbütün yanlıştır. Hıristiyan olmayı,

183. schlimme Botschaft: Nietzsche “müjde”ye (*euangelion*) gönderme yapıyor. (Çev.n.)

184. H. L. Mencken’e göre: Metinde Nietzsche’nin yarattığı pek çok sözcükten biri. İncil’in Almancası Evangelium sözcüğünden türetilmiştir. (Çev.n.)

Hristiyanlık durumunu, bir şeyi doğru kabul etmeye, salt bilinç görüngüsüne indirgemek, Hristiyanlığı olumsuzlamadır. Aslında Hristiyan diye bir şey yoktur. “Hristiyan” – iki bin yıldır Hristiyan olarak geçen – psikolojik bir kendi kendini yanlış anlamadır sadece. Dikkatli bakıldığında tüm “inanç”ına rağmen, “Hristiyan”ın içinde yalnızca içgüdüler egemendir – hem de ne içgüdüler! – “inanç” tüm zamanlarda, örneğin Luther’de içgüdülerin arkasında kendi oyunlarını oynadıkları bir örtü, bir perde, bir sahte görünümünden başka bir şey olmadı –, bazı içgüdülerin baskınlığına istinaden basiretli bir körlük... “İnanç” –bunu zaten sahici Hristiyan basireti olarak adlandırmıştım daha önce,– insanlar daima “inanç”ları hakkında konuşur, daima içgüdülerine göre eyler... Hristiyan dünya tasarımı, gerçekliğe dokunan hiçbir şey yoktur: buna karşılık, her türlü gerçeklik karşısında duyulan içgüdüsel nefrette itici gücü, Hristiyanlığın temelindeki biricik itici gücü gördük. Bunun akıbeti ne oluyor? Burada bile, in psychologicis, hata kökten, yani öz-belirleyi, yani töz olduğudur. Buradan bir kavramı kaldırın ve yerine biricik bir gerçeklik koyun –tüm Hristiyanlık bir hiçliğe yuvarlanır!– Yüksekten bakıldığında tüm bu olguların en tuhafı, yalnızca hatalara bel bağlamış bir din değil, aynı zamanda yalnızca yaralayıcı hatalar, yaşam ve yürek zehirleyici yanılgılar yaratmak için yaratıcı, hatta yenilikçi olmasıdır –bu, tanrılar için görülmeye değer bir görüdür,– aynı zamanda filozof olan o tanrıların, örneğin ünlü Naksos¹⁸⁵ diyaloglarında karşılaştığım tanrıların. Tiksinmeleri onları (– ve bizi!) terk ettiğinde, bu Hristiyan gösterisine müteşekkir kalacaklar: yeryüzü denilen küçük sefil gezen, belki de yalnızca bu acayip gösteri sayesinde ilahi bir bakışı, ilahi bir takdiri hak ediyor.... Bundandır ki, Hristiyanları küçümsemeyelim: Hristiyan, masumluk kartesindeki yapmacıklığıyla maymunun çok üstündedir, – Hristiyan bakış açısına göre, iyi bilinen bir soy kuramı, salt bir zarafete dönüşebilir...

185. Yunanistan’a bağlı, Kiklat adalarının en büyüğü. Dionysos’un burada doğduğu ve Hermes tarafından Nysa dağına götürüldüğü rivayet edilir. (Çev.n.)

40.

– Evangelium’un yazgısı ölümle çizildi – “çarmıha” gerildi... Yalnızca ölüm, bu beklenmeyen rezilane ölüm, yalnızca çarmıh, genelde sırf canaille¹⁸⁶ için ayrılmış olan, – yalnızca mukaddes şeylerin huzurunda duyulan raşeye¹⁸⁷ mahsus bu paradoks, havarileri esas muammayla yüz yüze getirdi. “Bu kimdi? Bu neydi?” – Bu el ayak gevşeten ve derin bir aşağılama içeren duygu, bu vesvese, böylesi bir ölümün, davalarının çürütülmesi anlamına gelmesi şüphesi, dehşetengiz bir soru, “Neden tam da böyle?” – bu konum, kendini yeterince iyi kavradı. Burada her şey gerektiği gibi olmak zorundaydı, maksat [anlam], sağduyu [idrak kabiliyeti], çok yüce bir adalet [ussallık] taşımak zorundaydı; bir havarinin sevgisi tesadüf nedir bilmez. Ancak o vakit mübāyenet¹⁸⁸ artar: “Onu kim öldürdü? Onun doğal düşmanı kimdi?” – bu soru bir şimşek gibi çaktı. Yanıt: egemen Yahudilik, onun en üst sınıfı. Bu andan itibaren kişi, kendisini kurulu düzene karşı ayaklanıyor hisseder; İsa’yı da kurulu düzene başkaldırı olarak algılamaya başlar. O vakte değin tasavvurunda bu

186. **raşe**: Titreyiş, ürkme... (Çev.n.)

187. **canaille**: Ayaktakımı, aşağı tabaka. (Ed.n.)

188. Kluft (İng. *chasm* [H. L. Mencken], *cleft* [W. Kaufmann]) **mübāyenet**: 1. Ayrılık, başkalık; 2. Zıddiyet, tutmazlık, uyumsuzluk. (Ed.n.)

savaşçı, bu hayır-deyici, hayırı hayata geçiren hususiyet eksikti; dahası o, tam da bunun karşıtıydı. Açıkçası, bu küçük topluluk, en önemli noktayı doğru anlamamıştı; böylesi bir ölümün oluşturacağı ibret [mefkûre], her türlü ressentiment duygu karşısındaki özgürlük, üstünlük – ne kadar az anlaşıldığının çok açık emaresi! İsa, ölümüyle öğretisinin toplum önünde en güçlü sınavını, kanıtını vermekten başka bir şey arzulamamıştı. Halbuki havarileri, onun ölümünü bağışlamaktan çok uzaktılar, – öyle yapılırdı bu, Evangelium’a göre en yüce şey olurdu; yahut daha makbulü, kendilerini de mülayim ve aşka ermiş bir kalple, benzer bir ölüme hazırlayıp sunarlardı... Tam tersi, duyguların en Evangelium olanı, intikam, su yüzüne çıktı. Bu ölümle hadisenin nihayet bulması mümkün değildi: “mukabele”¹⁸⁹ ve “yargılama” gerekliydi (– halbuki “mukabele”den, “cezalandırma”dan, “yargılama”dan daha Evangelium dışı ne olabilirdi!) – Bir Mesih’in geleceğine dair yaygın beklenti bir kez daha nüksetti; tarihsel bir an göze kestirildi: “tanrının krallığı”, düşmanlarını yargılamak için gelecekti... Ne var ki hepsi bir yanlış anlamaydı: bir son eylem, bir vaat olarak “tanrı krallığı!” Aslında Evangelium, tam da bu “krallık”ın varoluşu, doyuma ulaşması, gerçekliği idi. Tam da böylesi bir ölüm, “tanrının krallığı”nın ta kendisiydi. Ancak şimdi, Usta’nın karakterine, Farisilere ve teologlara karşı tüm o hor-görü ve merâret-i kalp¹⁹⁰ taşındı – böylelikle o da Farisi ve teolog yapıldı! Diğer yandan büsbütün dengesizleşmiş bu ruhlar, vahşileşmiş saygılarıyla, İsa tarafından öğretilen tanrının evladı olma hususunda herkesin eşit haklara sahip olduğu Evangelium fikrine dayanamadılar: intikamları, kendilerini geri çekerek, İsa’yı yüceltmek ve onu kendilerinden ayırmak oldu: tıpkı vaktiyle Yahudilerin düşmanlarından intikam almak için tanrılarını kendilerinden ayırıp çok yukarılara yerleştirmeleri gibi. Tek bir tanrı ve tanrının biricik oğlu: ikisi de ressentiment ürünleri...

189. Vergeltung (İng. *recompense* [H. L. Mencken], *retribution* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)

190. **merâret**: Acılık, tatsızlık. Merâret-i kalp: kalbin acılığı... (Çev.n.)

41.

– Ve o ondan itibaren saçma bir soru nüksetti, “Nasıl olur da tanrı buna müsaade eder?” Buna, küçük topluluğun karışmış aklı, ürküntü verici bir saçmalıkla karşılık verdi: tanrı, oğlunu, günahların bağışlanması için kurban vermişti. Nasıl da sonu gelmişti bir çırpıda Evangelium’un! Günahkurbanlığı¹⁹¹, üstelik en iğrenç, en barbar biçimi: günahkârlardan ötürü masumun kurban edilmesi! Ne dehşet bir putperestlik! – İsa, “suç” kavramını bizzat ortadan kaldırmıştı, – tanrı ile insan arasında her türlü mübâ-yeneti yadsımış, tanrı ile insan arasındaki o birliğini “müjde” sahibi olarak yaşamıştı... Bir imtiyaza sahibi olarak değil! – O andan itibaren Kurtarıcı tipine ilaveler yapıldı: yargılama ve geri dönüş öğretisi, kurban edilerek ölme öğretisi, diriliş öğretisi; böylelikle “kutsanmışlık” kavramının tüm içeriği, Evangelium’daki bütün ve tek olan gerçeklik el çabukluğuyla ortadan kaldırıldı – ölümden sonraki durumunun yüzü suyu hürmetine!.. **Paulus**, bu telakki tarzını, bu telakki tarzının cebren ırza geçişini¹⁹² hahamvari arsızlığıyla, şu şekilde mantıklı kıldı: “eğer İsa ölüyken dirilmezse, o vakit inancımız boşunadır.” – Ve bir çırpı-

191. Schuldopfer (İng. *sacrifice for sin* [H. L. Mencken], *trespass sacrifice* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)

192. Unzucht (İng. *obscenity* [W. Kaufmann])... (Çev.n.)

da Evangelium, yerine getirilemeyecek vaatlerin en aşağılığı, edepsiz kişisel ölümsüzlük öğretisine dönüştü... Paulus'un biz-zat kendi bunu bir ödöl olarak öğretti!..

42.

Görülüyor artık çarmıhtaki ölümle neyin sona erdiği: yeni, tamamen kökensel Budistçe barış hareketi girişimi; yalnızca sözden ibaret değil, hakikaten yaşanan bir yeryüzü mutluluğu için bir çaba. Zira bu – daha önce üzerinde durduğum gibi – iki *décadence* din arasındaki temel farktır: Budizm vadetmez, bilakis yerine getirir; Hristiyanlık pek çok şey vadeder, lakin yerine getirmez. – “Müjde”yi en beter şey takip etti: Paulus’unki. Paulus’ta vücut bulanlar, “müjdecî”ninkilere karşıttır; nefretin, nefret vizyonunun, nefretin acımasız mantığının dehası. Bu *dysangelist*, nefret için neleri kurban etmedi ki! En başta da Kurtarıcı’nın kendisini: onu kendi çarmihına çiviledi. *Evangelium*’daki tüm yaşam, tüm örneklik, tüm öğreti, ölüm, anlam, adalet – bu düzenbaz, tüm bunları nefretiyle kendi çıkarlarına indirgedikten sonra geriye hiçbir şey kalmadı. Gerçeklik kalmadı; tarihsel hakikat kalmadı!.. Ve Yahudi’nin rahipçe içgüdüğü, bir kez daha tarihe karşı aynı devasa suçu işledi – Hristiyanlığın dününün ve evvelsi gününün üzerini kolayca çiziverdi; Hristiyanlığın başlangıcı üzerine kendisi bir tarih uydurdu. Dahası: İsrail tarihini de bir kez daha tahrif edip onun, kendi yapıp etmelerinin evveliyatı olarak görülmesini temin etti: tüm peygamberler, onun “Kurtarıcı”sından söz ediyorlardı... Kilise de bilaha-

re, insanlığın tarihini dahi tahrif ederek, onu Hıristiyanlığın ev-veliyatına dönüştürdü. Kurtarıcı tipi, öğretisi, pratiği, ölümü, ölümünün manası, ölümünden sonrası dahi – dokunulmadık hiçbir şey kalmadı, gerçekliğe uzaktan yakından benzeyen hiçbir şey kalmadı. Paulus, tüm varoluşunun ağırlık merkezini, basitçe bu varoluşun ardına yerleştirdi – “dirilen” İsa yalanına. Kurtarıcı’nın yaşamı hiçbir işine yaramazdı, – ona gereken çarmıhtaki ölümdü ve biraz daha fazlası... Stoacı aydınlanmanın bağrından çıkmış bir Paulus için, bir sanrıyı, Kurtarıcı’nın hâlâ yaşadığının kanıtına çevirirken dürüst olduğunu sanmak, hatta bu sanrıdan kendisinin de acı çektiğini anlatan hikâyeye inanmak, bir psikolog için sahici bir safdillik olurdu: Paulus amacına ulaşmayı arzuluyordu, demek ki araçlara da. – Kendisinin bizzat inanmadığına, öğretisini yaydığı ahmaklar inanacaklardı – onun gereksinimi güçtü [iktidardı]; rahip, Paulus ile bir kez daha güç istedi – kitleler ve düzensiz yığınlar üzerinde tiranlık kurmak için kavram, öğreti ve simgelere ihtiyacı vardı yalnızca. – Daha sonraları, Muhammed’in Hıristiyanlıktan ödünç alacağı tek şey neydi? Paulus’un buluşu; onun rahipçe tiranlığını kurmak ve yığınları örgütlemek için kullandığı araç, ölümsüzlük inancı – yani “mahşer günü” öğretisi...

43.

Yaşamın ağırlık noktası yaşamın içine değil de “öte”ye –hiçliğe– yerleştirildiğinde, ağırlık noktası toptan kaldırılmış demektir. Büyük ölümsüzlük yalanı, tüm ussallığı, tüm doğal içgüdüleri yıkar – ne varsa içgüdülerde yararlı, yaşam geliştirici, geleceği sağlamlaştırıcı, bundan böyle birer kuşku uyandırır. Hayatın hiçbir anlamı yok, diye yaşamak, hayatın anlamı olur artık... Nedir anlamı toplumsal tinin, neye yarar soyumuza ve atalarımıza şükran, bu birlikte çalışmak da neden, toplu refah için kaygılanma ve amaçlama?.. Bunlar yalnızca bir sürü “ayartma”, bir sürü “doğru yoldan” sapma. – “Tek bir şey gerekli...” Herkes, “ölümsüz ruh” olarak herkesle eşit seviyede olmalı; tüm varlıklar içinde, her bir şeyin “kurtuluşu” bengi önemlilikte hak iddia edebilmesi yalandan sofuların ve dörtte üç oranında divanelerin kendileri için doğa kanunlarının sürekli olarak ihlal edilebileceğini varsayabilmeli – her türlü bencilliğin, böylesine sonsuzluğa, saygısızlığa yüceltilmesine ne kadar horgörü gösterirsek göstereyim, yeterince hor görmemiz olanaksız. Ve yine de Hristiyanlık, zaferini tam da bu kişisel kendini beğenmişliğin sefil pohpohlanmasına borçludur – tam da böyle tüm yeteneksizleri, tatminsizleri, nasibi kıtları, tüm süprüntüleri ve insanlık artıklarını kendine çekti. “Ruhun kurtuluşu” – yani: “dünya be-

nim çevremde dönüyor.” “Herkes eşit hak“   ğretisinin zehri – bir Hristiyan düsturu olarak yayılmıştır; kötü içgüdülerin en gizli kuytuları ve ıssız dehlizlerinden çıkmasıyla Hristiyanlık, insanlar arasındaki her türlü saygı ve mesafe duygusuna yani uygarlığın gelişimindeki her adımda  n koşul olan şeye karşı ölümüne bir mücadele verdi – kitlelerin ressentiment’ını  eki -leye  eki leye ana silahına dönüştürdü; bize karşı, yeryüzünde-ki her türlü soysuzlu a, ne elili e, geniş y reklili e karşı, bizim yeryüzü saadetimize karşı... **Petrus** ve Paulus’a bah edilen “ l ms zl k”, kabul etmeli ki soylu insanlık için işlenen suçla- rın en b y    ve en al ak asıydı. – Ve Hristiyanlık’tan çıkıp politikaya dahi sızmış bu yazgıyı da küçümsemeyelim! Artık günümüzde hiç kimsenin cesareti yok, özel haklara sahip olmak için, egemenlik hakkı için, kendisi ve e itleri için derin saygı hissi için – bir mesafe tutkusu için ortaya çıkmaya... Siyasetimiz bu cesaret mahrumlu undan ötürü hasta haldedir! – Anlı ın aristokratik tutumu, ruhların eşitliği yalanıyla gömülmüştür ar- zın merkezine ve eğer “ o unlu un ayrıcalıkları”na olan inanç devrimler yapmışsa ve yapmaya devam edecekse, hiç kuşkusuz Hristiyanlık’tır ve her devrimi bir kan ve suç karnavalına d - n  t ren Hristiyan değerleridir! Hristiyanlık, sürünen tüm ya- ratıkların, yüce olan her şeye karşı ayaklanmasıdır: “d    nler”in Evangelium’u d    nle tirir...

44.

– Evangelium’lar [İnciller], daha ilkel topluluklarda bile karşı konulmaz yozlaşmanın tanıkları olarak paha biçilmez değerdedir. Paulus’un, bir hahamın kiniksel mantığı ile, daha sonraları sonuna kadar geliştirdiği, temelde Kurtarıcı’nın ölümüyle başlayan çürüme [düşüş] süreciydi yalnızca. – Bu Evangelium’ları kişi öyle kolay kolay okuyamaz; her sözcüğün ardında zorluklar pusu kurmuştur. İtiraf ediyorum – umarım bana karşı kullanılmaz – tam da bu nedenle, bir psikolog için birinci sınıf bir haz kaynaklarıdır, – her türlü naif [töy] yozlaşmanın karşıtı olarak, par excellence incelmışlikleri, sanatlaşmaları. Evangelium’lar, kendi başlarındadırlar. Ana hatlarıyla İncil, mukayese kabul etmez. Yahudiler arasındayız: olayın özünü hepten kaçırmamak için akılda tutulacak ilk şey. Kişisel “kutsallık” düşünüyü anımsatan bu olumlu dehanın başka hiçbir yerde dengi yoktur, ne kitaplarda, ne insanlarda; sözcüklerdeki ve tutumlardaki düzenbazlığın bir sanat derecesine bu yükselişi – bütün bunlar bir bireysel yeteneğin ya da doğanın istisnai durumunun bir sonucu değildir. Bunun için bir ırka ihtiyaç vardır. Hristiyanlık’ta görünen Yahudilik, yüzlerce yıl boyunca büyük bir ciddiyetle icra edilen kutsal yalanlar uydurma sanatının en ciddi Yahudi uğraşları ve Yahudi teknik becerilerinin nihayi mükemmelliğe ulaş-

masıdır. Hıristiyan yalancılığın şu ultime ratio'su¹⁹³, her şeyin ötesinde yine de Yahudi'dir – hatta üç kere Yahudi'dir... Yalnızca böylesi kavramları, simgeleri ve tutumları, tam da pratiğe uygun bir şekilde kullanılır hale getirmek için vurgulanmış bir istenç, diğer bütün düşünüş biçimlerini ve diğer bütün değer ve fayda çözümleme yöntemlerinin içgüdüsel yadsınması – bu yalnızca gelenek değil, bu kalıt: o, ancak bir kalıt olarak doğanın gücü ile bir yönlendirmede bulunabilir. Bütün insanlık, en iyi çağların en iyi anlıkları bile (biri dışında, belki insan dışı –) kandırılmalarına izin verdiler. Evangelium, bir masumiyet kitabıymış gibi okundu... Elbette yapılan numaranın ne kadar ustalıkla yapıldığına dair en ufak bir kanıt yok. – Tabii eğer bu şaşkınlık verici yobazları ve uydurma azizleri gerçekten görebilseydik bu görüş anlık bile olsa, bütün bu maskaralık sona ererdi, – ve tam da bu yüzden onların, sonunu getirdiğim kasıtlılıklarını görmeden, bir kelimelerini bile okuyamıyorum... Gözlerini şu kocaman kocaman açıp Cennet'e dikmelerine katlanamıyorum. – Neyse ki çoğunluk için kitaplar yalnızca güzel yazıdır. – Yanıltılmamıza izin vermeyelim: “yargılamayın” derler, ardından da yollarına çıkan kim olursa olsun onu cehenneme mahkûm ederler. Yargıçlığa tanrıyı oturturlar ama kendileri yargırlar; tanrıyı yüceltirken kendilerini yüceltirler, sahip olduklarını iddia ettikleri – dahası, üstte kalmak için zorunlu olarak gereksedikleri – erdemleri herkese göstermek isteyerek insanların erdem için mücadelesini, erdemin utkusu için insanların savaşa tutuşmasını büyüklük olarak varsayarlar. “Biz iyi için yaşarız, ölürüz ve kendimizi kurban ederiz” (– “gerçek”, “ışık”, “tanrı krallığı”): aslında, yaptıkları, yapmadan edemeyecekleridir. İkiyüzlüler gibi sinsi olmaya, köşelerde saklanmaya, gölgeler arasında sıvışmaya, ihtiyaçlarını bir ödev'e dönüştürmeye zorlandılar: alçakgönüllü yaşamlarını ödevle temellendirdiler ve bu alçakgönüllülük, dindarlıklarının bir kanıtı daha haline gelir yalnızca... Ah,

193. ultime ratio (T

son neden, nihai amaç... (Çev.n.)

düzenbazlığın şu alçakgönüllü, namuslu, yardımsever görünümü! “Bizim için tanıklığı erdemin kendisi yapar.” Evangelium ahlaki ayartıcı kitaplar olarak okunabilir: bu dar kafalı yığın, kendisini ahlaksallığa bağlar – ahlaksallığın faydalarını bilir! Ahlaksallık, insanlığı burnundan çekip götürmenin tüm düzenekleri arasında en iyi olanıdır! – Gerçek şu ki, seçilenin utanış kibirliliği, burada kendisini alçakgönüllülük olarak gizlemektedir: bu yolla yaptıkları, kendilerini daimi olarak “topluluk”, “iyi ve adalet” tarafına, “gerçeklik” tarafına yerleştirmeleridir – ve insanlığın geri kalanını da “dünyaya”, öteki tarafa... Yeryüzünün gelmiş geçmiş en yazgıcı büyüklük hastalığı biçimi budur: yobazların ve yalancıların küçük ucubeleri, “tanrı”, “gerçek”, “ışık”, “tin”, “sevgi”, “bilgelik” ve “yaşam” kavramlarındaki özel haklarda hak iddia etmeye başladılar; sanki bu şeyler kendilerinin eş anlamlılarıymış gibi, kendilerini “dünya”dan ayırmaya çalıştılar; her çeşit tımarhane için olgunlaşmış mini süper-Yahudiler, kendi düşünceleri ile uyuşsun diye değerleri ters yüz ettiler; sanki Hristiyan, geri kalan her şeyin anlamıymış, tuzu biberiymiş, ölçüsüymüş ve hatta son yargılayıcısıymış gibi... Bütün bu yıkım, yalnızca, dünyada, benzer bir büyüklük hastalığının zaten var olduğu gerçeğiyle olası olabilir, ırksal olarak buna bağlaşık bir şey, Yahudiler: Yahudiler ve Yahudi Hristiyanlar arasındaki uçurum açılmaya başlayınca, ikincilerin, Yahudi içgüdüsünün yarattığı kendini koruma işlemlerini kullanmaktan başka seçenekleri yoktu, hatta Yahudilerin onları yalnızca Yahudi olmayanlara karşı uygulamasına karşın, Yahudi Hristiyanlar onları Yahudilere karşı da kullandılar. Hristiyan, temelde “daha özgür” itirafın Yahudisi’dir. –

– Bu dar kafalı insanların kafalarındaki şeylerden birkaç örnek veriyorum – Efendilerinin ağzına yerleştirdiklerinden: “güzel ruhların” alaşımsız tekevvünü. –

“İnsanların sizi kabul etmedikleri, sizi dinlemedikleri bir yerden ayrılırken, onlara uyarı olsun diye ayağınızın altındaki tozu silkin! Doğrusu size derim ki, yargı gününde o şehirden ziyade Sodom ve Gomorrha için kolaylık olacaktır.” (Markos, VI, 11)¹⁹⁴ – Ne kadar İncilce!

“Kim bana iman eden bu küçüklerden birini günaha düşürse, boynuna kocaman bir değirmen taşı geçirilip denize atılması kendisi için daha iyi olur.” (Markos, IX, 42) – Ne kadar İncilce! –

“Eğer gözün seni günaha sokarsa, onu çıkarıp at. Tanrının egemenliğine tek gözle girmen, iki göz sahibi olarak cehenneme atılmadan iyidir; oradakileri kemiren kurtçuk ölmez, yakan ateş de sönmez.” (Markos, IX, 47)¹⁹⁵ – Kastedilen tam da göz değil.

194. Nietzsche alıntıyı Markos, VI. 11'den yaptığını belirtmiş, ancak ona VII. 2'yi de eklediği halde bunu dipnotla göstermemiş; doğru dipnot Matta, VII. 1, 2 olmalıdır. [W. Kaufmann]

195. Nietzsche, söz etmeksizin 48. dizeyi ekler. [H. L. Mencken] Bir önceki örnekte olduğu gibi bu da Matta. V. 46. 47 olmalıdır. [W. Kaufmann]

“Size doğrusunu söyleyeyim, burada bulunanlar arasında, tanrı egemenliğinin güçlü biçimde gerçekleştiğini görmenden ölümü tatmayacak olanlar var.” (Markos IX, 1) – İyi salladın, aslan...¹⁹⁶

“Ardımdan gelmek isteyen, kendini yadsısın, çarmihini yüklenip beni izlesin, Çünkü...” (Bir psikologun gözlemi: Hristiyan ahlakı, kendi çünkü’leri ile yanlışlanır: nedenleri kendisine karşıdır – onu Hristiyan yapan da budur.) (Markos, VIII, 34)

“Başkasını yargılamayın ki, siz de yargılanmayasınız. Başkasını nasıl yargıyorsanız, siz de aynı yoldan yargılanacaksınız.” (Matta, VII, 1)¹⁹⁷ – Nasıl bir adalet kavramı, bir “adil” yargı kavramı!..

“Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam verirken, fazladan ne yapmış olursunuz? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu?” (Matta, V, 46)¹⁹⁸ – Hristiyan sevgisinin ilkesi: sonuçta yaptıklarının karşılığını almada direnmek...

“Ama siz başkalarının suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz.” (Matta, VI, 15) – Adı geçen “Baba” pek uzlaşımçı.

“Ama siz önce tanrının egemenliğinin ve ondaki doğruluğun ardından gidin; o zaman size tüm bunlar da verilecektir.” (Matta, VI, 33) Bütün bu şeyler: adlandırırsak, yiyecek, giyecek, tüm yaşamsal gereksinimler. İncelikle söylenirse bir hata... Bundan hemen önce tanrı bir terzi olarak belirir, en azından bazı durumlarda.

“O gün sevinin, coşkuyla zıplayın! Çünkü gökteki ödülünüz büyüktür. Nitekim onların ataları da peygamberlere böyle

196. Shakespeare’in *Bir Yaz Gecesi Rüyası*’nda Demetrius’un Perde V, Sahne 1’de, “Güzel kükredi aslan” sözüne gönderme. Aslan elbette Hristiyanlıkta Aziz Mark için kullanılan semboldür. [H. L. Mencken]

197. Nietzsche ayrıca 2. dizinin bir kısmını da alıntılar. [H. L. Mencken]

198. Alıntı 47. dizeyi de içerir. [H. L. Mencken]

davrandılar.” (Luka, VI, 23) Küstah ayaktakımı! Kendisini daha şimdiden peygamberlerle karşılaştırıyor...

“Tanrının tapınağı olduğunuzu, tanrının ruhunun sizde yaşadığını bilmez misiniz? Eğer bir kimse tanrının tapınağını yıkarsa, tanrı da onu yıkacak. Çünkü tanrının tapınağı kutsaldır ve o tapınak sizsiniz.” (Paulus, I, Korintliler, III, 16)¹⁹⁹ – Böyle bir şeyi yeterince hor görmek mümkün değil...

“Kutsalların dünyayı yargılayacağını bilmez misiniz? Mademki dünyayı yargılayacaksınız, küçük davaları görmeye yeterli değil misiniz?” (Paulus, I, Korintliler, VI, 2) – Ne yazık ki yalnızca bir akıl hastasının sözleri değil...

Bu korkunç düzenbaz şöyle devam eder: “Melekleri yargılayacağımızı bilmez misin? Bu yaşama ait daha ne var?”

“Tanrı dünya bilgeliğinin saçma olduğunu göstermedi mi? Mademki dünya, tanrının bilgeliğine göre tanrıyı kendi bilgeliği ile tanımadı, tanrı, iman edenleri, saçma sayılan bildiriyle kurtarmaya razı oldu... Birçoğunuz insan ölçülerine göre bilge, güçlü ya da soylu kişiler değildiniz. Ama tanrı, bilgeleri utandırmak için de dünyanın güçsüz saydıklarını seçti. Tanrı, dünyanın önemli gördüklerini hiçe indirmek için, dünyanın önemsiz, soysuz ve değersiz gördüklerini seçti. Öyle ki, tanrının önünde hiçbir insan övünmesin.” (Paulus, I, Korintliler, 20, 21, 26, 27, 28, 29) – Bu pasajı, her şandala–ahlakının altında yatan birinci sınıf bir örneği anlamak için, önce *Ahlakın Soykütüğü Üstüne* adlı kitabımın birinci bölümü okunmalı: orada soylu bir ahlak ile resentment’ten ve aciz bir kiniklikten doğan karşıtlık ilk kez ortaya kondu. Paulus öç havarilerinin en büyüğüdür...

199. Paulus, I, Korintliler, III, 16, 17 olacak... [Walter Kaufmann]

46.

– O halde buradan nasıl bir sonuç çıkıyor? Şu: Yeni Ahit okunmadan önce eldiven takılsa iyi olur. Bunca pisliğin içinde, yapılması en uygun olan şey bu. Kişi, kendisine yoldaş olarak pek az “ilk Hıristiyan” seçecektir, tıpkı Polonyalı Yahudileri seçmeyeceği gibi: onlara karşı bir itiraz aramak gerekmez... İkisinin de hoş bir kokusu yok. – Yeni Ahit’i tek bir sevimli dokunuş için boşuna taradım; onda özgür, içten, açık yürekli ya da doğru dürüst hiçbir şey yok. Onda insanlık, daha ilk basamağa bile ulaşmamış – temizlik içgüdülerini eksik... Onda yalnızca kötü içgüdüler var ve bu kötü içgüdülerin yürekliliği bile yok. Tamamıyla korkaklık; tamamıyla gözlerini yummak, kendini kandırmak. Yeni Ahit’i okumuş bir kimse için artık diğer bütün kitaplar temiz gelir: örneğin Paulus I’i okuduktan hemen sonra alaycılarının en alımlısı ve en hafifmeşrebi **Petronius**’u keyifle okudum; onun için, **Domenico Boccaccio**’nun, Parma Düküne, **Ceasar Borgia** için yazdıkları söylenebilir: “è tutto festo” – ölümsüzce sağlıklı, ölümsüzce neşeli ve sağlam... Bu küçük yobazlar can alıcı bir hesap hatası yapıyorlar. Saldırıyorlar, oysa saldırıdıkları her şey bu sayede dikkat çekiyor. Bir “ilk Hıristiyan” tarafından saldırılan her kim olursa olsun, kesinlikle kirletilmiş olmaz... Tersine, bir “ilk Hıristiyan”ın muhalifi olmak bir onurdur. Yeni

Ahit, kötüye kullandığı, çarpıttığı şeylere hayran olunmadan okunamaz – küstah bir yelleyicinin “Vaaz verme budalalığıyla” elden çıkarmaya çalıştığı bu dünyanın bilgeliğinden söz etmiyorum bile... Hatta kâtipler ve Ferisiler bile böylesi bir muhaliften yarar sağlamışlardır: böylesine aşağılık bir şekilde nefret edildiklerine göre mutlaka bir şeylere değer olmalıydılar. İki yüzlülük – sanki “erken Hıristiyan”ların yapmaya yeterince yürekli oldukları bir suçlamaymış gibi! – Bütün bunlardan sonra, onlar ayrıcalıklılardı ve bu yeterliydi: şandala’nın nefretinin başka bir nedene gereksinimi yoktu. “İlk Hıristiyan” – ve korkarım, onu görece kadar yaşayacağım “son Hıristiyan” – derin içgüdüleriyle tüm ayrıcalıklara karşı bir ayaklanmadır – daima “eşit haklar” için yaşar ve savaşır... Doğrusunu söylemek gerekirse başka seçeneği de yoktur. Birisi, kendisinin “tanrının seçilmiş” olduğunu ileri sürdüğünde – ya da “tanrının tapınağı” veya “meleklerin efendisi” olduğunu – diğer bütün ölçütler dürüstlükte, akılda, erkeklikte ve gururda temellense de yürek güzelliğinde ve özgürlüğünde temellense de yalnızca “dünyevi”leşir – kendi başına kötü... Çıkarılacak ders: bir “ilk Hıristiyan”ın dudaklarının arasından çıkan her sözcük bir yalandır ve her eylemi içgüdüsel olarak yapmadır – bütün değerleri, bütün amaçları zararlıdır, oysa nefret ettiği her kimse, nefret ettiği her neyse, gerçekten değerlidir... Hıristiyan, özellikle Hıristiyan rahip, bir değerlilik ölçütüdür. Şunu da eklemeli miyim, tüm Yeni Ahit’te saygıdeğer tek bir kişi görünüyor: Romalı vali **Pilatus**.²⁰⁰ Bir Yahudi olayını ciddiye almak – bunu yapmaya ikna edemedi kendisini. Bir Yahudi fazla ya da eksik – ne fark ederdi?.. Karşısında “gerçek” sözcüğünün utanmazca hor kullanıldığı bir Romalının soylu hor görüşü, bir değere sahip olan tek bir ifadeyle Yeni Ahit’i zenginleştirdi – bu ifade aynı zamanda Yeni Ahit’in bir eleştirisi, hatta tümüyle ortadan kaldırılmasıdır: “Gerçek nedir?”

200. Pontius Pilatus. Romalı genel vali; Güney Filistin genel valiliğinde bulundu. (İ.S. 26-36) Özellikle Hz. İsa’nın yargılanmasını yönetmesiyle tanınır. [W. Kaufmann]

47.

– Bizi ayıran şey ne tarihte, ne doğada, ne de doğanın ardında tanrıyı buluyor oluşumuz değildir – ama tanrı olarak önünde ululanan şeyi “tanrısal” görmeyip onu acınası, saçma, zararlı görmemiz; yalnızca bir hata olarak değil, aynı zamanda yaşama karşı işlenen bir suç olarak görmemiz... Biz tanrının tanrı olduğunu yadsıyoruz... Eğer birisi bize bu Hıristiyan tanrısını gösterseydi, ona inanma eğilimimiz daha da azalırdı. – Formüle edersek: *deus, qualem Paulus creavit, dei negatio*²⁰¹ – Hıristiyanlık gibi bir dinin, gerçekliğe tek bir noktada bile değmeyen ve gerçeklik, hangi noktada olursa olsun dile geldiği anda parçalara ayrılan bir dinin, “bu dünyanın bilgeliğinin” yani bilimin ölümcül düşmanı olması kaçınılmazdır – ve o, düşünsel vicdanın tüm düşünsel düzencesini, tüm açıklığını ve sıkılığını ve anlının (zihninin) tüm soylu serinkanlılığını ve özgürlüğünü zehirlemeye, karalamaya ve gözden düşürmeye hizmet eden her şeye iyi adını verecektir. “İnanç” bir buyruk olarak bilimi veto eder – *in praxi*,²⁰² ne pahasına olursa olsun yalan söyler... Paulus bu yalanın – bu “inanç” için yalanın – gerekli olduğunu iyi biliyordu, daha sonraları kilise de Paulus’u anladı. – Paulus’un kendisi için

201. (Lat.) “Paulus’un yarattığı şekliyle Tanrı, Tanrı’nın inkârıdır.” (Çev.n.)

202. (Lat.) pratikte. (Çev.n.)

icat ettiği şu tanrı, “bu dünyanın bilgeliği”ni (özellikle de boş inançların iki büyük düşmanını, filolojiyi ve tıbbı) “saçmalığa indirgeyen” bir tanrı, aslında yalnızca Paulus’un öyle yapma konusundaki azimli kararlılığı idi: kendi isteğine tanrı adını vermek, tora²⁰³ – bu bütünüyle Yahudice’dir. Paulus “bu dünyanın bilgeliği”ni bertaraf etmek istiyordu: düşmanları İskenderiye okulunun iyi filologları ve hekimleriydi – savaşını onlara açar. Esasen, aynı zamanda Hristiyan karşıtı olmayan hiç kimse bir filolog ya da hekim olamaz. Bu şu demek, filolog olan kimse “kutsal kitaplar”ın ardını görür ve hekim olan kimse de tipik Hristiyan’ın fizyolojik yozlaşmasının ardını. Hekim “onmasız” der; filolog “düzenbazlık.”

203. Tora (İbr. thorah, yasa’dan) Musa yasasına ve içinde yer aldığı Pentateukhos’a Yahudiler tarafından verilen ad. (Çev.n.)

48.

– İncil’in başlangıcındaki ünlü hikâyeyi net bir şekilde anlayan oldu mu – tanrının bilimden ölümcül korkusunun hikâyesini?.. Onu kimse gerçekten anlamadı. Bu rahip kitabı par excellence, bilindiği üzere rahibin büyük içsel zorluğuyla başlar: o, yalnızca tek bir büyük tehlike ile karşı karşıyadır; bu yüzden, “tanrı” yalnızca tek bir büyük tehlike ile karşı karşıyadır. –

Tümüyle “tin”, tümüyle yüce rahip, tümüyle yetkin olan yaşlı tanrı, bahçesinde gezinmektedir: sıkkındır ve zaman öldürmeye çalışmaktadır. Can sıkıntısına karşı tanrılar bile boşuna mücadele eder.²⁰⁴ Ne yapsın? İnsanı yarattı – insan eğlencelidir... Ama sonra fark eder ki insanın da canı sıkılıyor. Tanrının acıması cennet gibi bütün yerleri kaplayan yalın acı için sınır tanımaz: bu yüzden hemen diğer hayvanları yaratır. Tanrının ilk hatası: insan için bu diğer hayvanlar eğlenceli değildi – o, onlar üzerinde egemenlik kurmaya çalıştı; kendisi bir “hayvan” olmak istemedi. – Bu yüzden tanrı kadını yarattı. Bu gerçekten de can sıkıntısına bir son verdi – ama başka bir şeye daha! Kadın, tanrının ikinci hatasıydı. – “Kadın temelde, bir yilandır, Havva”

204. Schiller’in “Aptallık karşında tanrıların bile uğraşları boşa çıkar” sözüne gönderme. [H. L. Mencken]

– bunu her rahip bilir; “dünyadaki her kötülük kadından gelir”
– bunu da bilir her rahip. Öyleyse o [kadın], bilimin de sorumlusudur... İnsan, bilgi ağacını tatmayı kadından öğrendi. – Ne oldu? Yaşlı tanrı ölümcül bir korkuya kapılıverdi. İnsanın kendisi, onun en büyük hatasıydı; kendisine bir rakip yaratmıştı; bilim, insanı tanrısallaştırır – insan bilimselleşince rahiplerin ve tanrıların işi biter! – Çıkarılacak ders: bilim kendi başına yasaklanandır – tek başına yasaklıdır. Bilim günahların başıdır, tüm günahların tohumudur, günahın kökenidir. Ahlakın olup olabileceği yalnızca budur. – “Bilmeyeceksin” – bundan sonrası kendiliğinden gelir. – Tanrının ölümcül korkusu, yine de onu açık-göz olmaktan alıkoymadı. Kişi kendisini bilimden nasıl koruyabilir? Uzun bir süre ana sorun buydu. Yanıt: İnsanı cennetten kovmak! Mutluluk, boş zaman, düşünceleri geliştirir – Ve bütün düşünceler kötü düşüncelerdir! – İnsan düşünmemeli. – Ve böylece rahip, acıyı, ölümü, çocuk doğurmanın ölümcül tehlikelerini, sefaletin tüm çeşitlerini, yaşlılığı, düşkünlüğü, hepsinden öte de hastalığı icat eder – bunlar bilime savaş açmanın düzeneklerinden başka hiçbir şey değiller! İnsanın dertleri, düşünmesine izin vermez... Bununla beraber – ne kötüdür ki! – büyük ve etkileyici bilgi binası, gökleri kaplayarak, tanrıları gölgeleyerek kule gibi yükselmeye başlar – ne yapmalı? – Yaşlı tanrı savaşı icat eder; halkları ayırır; insanları birbirine yok ettirir (– rahipler hep savaşa ihtiyaç duymuşlardır...). Savaş – diğer şeylerin yanında, büyük bir bilim aksatıcısıdır! – İnanılmaz! Bilgi, rahiplerden kurtuluş, savaşa rağmen ilerliyor. – Ve böylece yaşlı tanrı son kararına ulaşır: “İnsan bilimselleşti – başka çare yok: o, batırılmalı!”

49.

– Anlaşıldım mı?.. İncil’in başında, rahip psikolojisinin tamamı var. – Rahip tek bir büyük tehlike bilir: bu bilimdir – neden ve sonucun sağlam kavrayışı. Ama bilim genelde elverişli koşullarda en iyi durumuna ulaşabilir ancak – kişinin “bilmek” için zamanı olmalı, dolup taşan bir anlığı (zihni) olmalı... “O halde insan mutsuzlaştırılmalı,” – bu, rahibin her çağdaki mantığı oldu. – Bu mantıkla dünyaya ilk getirilen şeyin ne olduğunu görmek kolay: – “günah.” Suç ve ceza kavramı, “dünyanın ahlak düzeni”, bilime karşı icat edildi – insanın rahiplerden kurtuluşuna karşı... Kişi dışına değil, kendi içine bakmalıdır. Öğrenmek için insan, şeylere akıllıca ve dikkatle bakmamalı; hatta hiç bakmamalı; yalnızca acı çekmeli... Ve öylesine acı çekmeli ki, hep rahibe gereksinim duymalı. – Kaldırın hekimleri! Gereken şey bir Kurtarıcı’dır. – Suç ve ceza kavramı, “acıma”, “kurtuluş”, “bağışlama” öğretilerini içererek – boydan boya ve psikolojik gerçeklikle kesinlikle ilintisi olmayan yalanlar – insanın nedensellik duyusunu yok etmek için icat edildiler: bunlar neden-sonuç kavramına bir saldırıdır! – Ve yumruklu, bıçaklı, nefret ve sevgideki dürüstlikle yapılan bir saldırı değil! Tersine, en korkak, en kurnaz, en alçak içgüdülerden esinlenen birinin saldırısı! Rahibin saldırısı! Asalağın saldırısı! Soluk benizli yeraltı

s l klerinin kan emiciliği!.. Bir eylemin doğal sonuçları artık “doğal” olmaktan çıkıp boş inançların d  şsel yaratımlarıyla – “Tanrı” ile, “tinler” ile, “ruhlar” ile –  retilmi  sayılıp yalnızca “ahlaki” sonuçlar, ödüller, cezalar, öğütler, dersler olarak görüldüğünde, bilginin  n koşulu yıkılmış olur – işte o zaman, insanlığa karşı en büyük suç işlenmiş olur. – Bir daha tekrarlayayım, günah,  u: insanın kendine saygısızlığının par excellence biçimi, bilimi, kültürü ve insanın her yükselişini ve soylula masını olanaksız kılmak için icat edildi; rahip günahın icadıyla egemen olur.

50.

– Burada, özellikle de “inanana”nın kullanması için, bir “inanma”, bir “inanana” psikolojisini vermeden edemem. Bugün hâlâ “inanma”nın nasıl namussuzluk – ya da bir *décadence*’ın, bir kırık yaşama istencinin simgesi – olduğunu bilmeyenler varsa yarın bunu yeterince iyi bir şekilde öğrenecekler. Benim sesim, ağır işitenlere bile ulaşır. – Yanlış duymadıysam Hristiyanlar arasında “güçle kanıtlama” denilen bir doğruluk ölçütü yaygın görünüyor. “İnanç kutşar: öyleyse doğrudur.” – Tam burada kutsanmışlığın kanıtlanamadığı, yalnızca vadedildiği itirazı yapılabilir: “inanç”a bağlı bir durumdur – kişi kutsanacaktır çünkü inanmaktadır... Ama, rahibin inanana vadettiği, gerçekte var olan hiçbir kontrolün ulaşamayacağı “Öte”, bu nasıl kanıtlanabilir? – Varsayılan “güçle kanıtlama”, temelde inancın vadedtiği sonuçların ortaya çıkmazlık etmeyecekleri inancından daha fazla bir şey değildir. Formüle edersek: “İnancın kutsadığına inanıyorum – öyleyse doğrudur.” – Ama bu, gidebileceğimiz son noktadır. Bu “öyleyse”, bir doğruluk ölçütü olarak absurdum’un²⁰⁵ ta kendisi olurdu. – Fakat itiraf edelim ki inancın meydana getirdiği kutsanmışlık eğer kanıtlanabilseydi (– yalnız-

205. (Lat.) saçma. (Çev.n.)

ca ümit edilmemiş ve yalnızca bir rahibin kuşkulu dudaklarından çıkan bir vaat olmasaydı): o zaman bile, kutsanmışlık – teknik terimiyle memnuniyet, – doğruluğun bir kanıtı olabilir miydi? Bunun doğru olma olasılığı öylesine azdır ki, “Doğru nedir?” sorusuna memnuniyet duygularının söz sahibi olması neredeyse doğruluğa karşı bir kanıttır ya da en azından bütün durumlarda, “doğruluk” konusunda oldukça büyük kuşkular uyardırmaya yeterlidir. “Memnuniyet”in sağladığı kanıt, memnuniyetin “bir kanıttır” – daha fazlası değil; neden dünyadaki doğru yargılamaların, yanlış olanlardan daha fazla memnuniyet verdiği varsayılın ve önceden kurulmuş uyuma uygun olarak, yetişmelerinde hoş duyguları da yüklenmeleri gereksin? – Bütün düzenli ve derin anlıkların (zihinlerin) deneyimi, tersini öğretir. Her adımda doğruluk için savaşılmalı, yaşamda sevgimizin ve güvenimizin bağlı olduğu kalplerimiz için sevgili olan neredeyse başka her şey buna feda edilmeliydi. Bu iş için ruhun büyük olması gerekir: doğruluğa hizmet, bütün hizmetlerin en zorudur. – O halde, düşünsel şeylerdeki dürüstlüğün anlamı nedir? Anlamı şudur; kişi kendi yüreğine karşı sert olmalıdır, “güzel düşünceleri” hor görmelidir. Kişi, her Evet ve Hayır’ı bir vicdan sorunu yapar! – İnanç kutsar: dolayısıyla yalan söyler...

51.

İnancın belirli koşullarda kutsanmışlık için yararlı olabileceği fakat bu kutsanmışlığın, düşüncenin kendisini doğru yapacak hiçbir anlamı olmayan bir durağan düşünüşten çıktığı gerçeği ve inancın, aslında dağları yerinden oynatamayacağı, fakat önceden dağ olmayan bir yere dağ dikebileceği gerçeği: bütün bunlar tımarhanede bir yürüyüşle yeterince açık hale gelir. Elbette bir rahip için değil: onu yalana özendiren içgüdülerine göre hastalık, hastalık değildir ve tımarhane de tımarhane değildir. Hristiyanlık hastalığı, Yunan tininin sağlığın aşırılığına duyduğu gereksinim kadar gerekli bulur – kilisenin tüm kurtuluş dizgesinin asıl gizli amacı insanları hasta yapmaktır. Ve kilisenin kendisi – varılacak ülkü olarak bir Katolik tımarhane değil mi? – Bir tımarhane olarak tüm yeryüzü? – kilisenin istediği tür dindar adam, tipik bir *décadent*'tir, bir halka bir dinsel bunalımın egemen olduğu anlar, her zaman, sinir hastalıkları salgınlarıyla bilinir; dindar insanın “iç dünyası”na öyle benzer ki, onları birbirinden ayırmak zordur; anlığın “en yüce” durumu olarak, Hristiyanlığın en değerli şey olarak insanlığın önünde tuttuğu şey aslında saralılıktır – kilise yalnızca delileri ya da büyük sahte-kârları in majorem dei honorem²⁰⁶ aziz ilan etmiştir... Bir kere-sinde kendime, tüm Hristiyan kefareti ve kurtuluş training²⁰⁷ sis-

temini, (şimdilerde en iyi İngiltere’de çalışılabilir) onun için hazırlanmış bir toprakta yani tamamıyla sağlıklı bir toprakta, bir folie circulaire²⁰⁸ üretme yöntemi olarak tarif etme izni vermiştim. Herkes bir Hristiyan olamaz: kişi Hristiyanlığa “döndürülemez” – kişi öncelikle onun için yeterince hasta olmalıdır... Biz ötekiler, sağlık için ve hor görme için aynı biçimde yürekliliği olanlar, – bedeninin yanlış anlaşılmasını öğretti yapan bir dini pekâlâ küçümseyebiliriz! Kendisini ruhla ilgili boş inançlardan kurtarmayı geri çeviren! Sağlıkla, sanki o bir düşmanmış, kötülükmüş, şeytana uymamış gibi savaşıyor! Kendisini, ölü haline gelmiş bir bedende, “yetkin bir ruh” taşımanın olanaklı olduğuna ikna eden ve buna ulaşmak için, kendisi için yeni bir “yetkinlik” kavramı icat etmek zorundaydı, benzi atık, hastalıklı, budalaca kendisinden geçmiş bir varoluş durumu, sözüm ona “kutsallık” – kutsallığın kendisi sadece bir dizi yoksullaştırılma, zayıflaştırılma ve onmasız bir beden düzensizleştirilmesi dizisidir!.. Bir Avrupa hareketi olarak Hristiyan hareketi, başından itibaren, tüm dışlanmışların ve geri çevrilmişlerin (–şimdi, Hristiyanlığın kanatları altında güç kazanmayı isteyenler) genel bir başkaldırısından fazlası değildi. – Bu, bir ırkın çürümesinin ifadesi değildir, tersine, dört bir yandan toparlanmış ve birbirini arayan décadence tiplerinin kitle halindeki oluşumdur. Hristiyanlığı olanaklı kılan, düşünüldüğü gibi, antikitenin, soylu antikitenin çürümesi değildir; kişi, bugün de bu teoriyi sürdüren şu bilgili ahmaklığa çok keskin bir meydan okumada bulunamıyor. Tüm Imperium içindeki hasta ve kokuşmuş şandala sınıfları Hristiyanlaştırılırken karşıt tip, soyluluk gelişmesindeki en sağlıklı ve olgunlaşmış durumuna ulaşıyordu. Çoğunluk efendi oluverdi, Hristiyan içgüdülerinin demokratikliği istila etti... Hristiyanlık “ulusal” değildi, ırk üzerinde temellenmemişti – hitap ettiği kitle, yaşamın, kalıtından esirgediği tüm insanlardı, bağla-

206. (Lat.) “Ulu tanrının onuru adına.” (Çev.n.)

207. *Training* sözcüğü orijinal metinde İngilizce’dir. (İng.): alıştırma, antrenman. (Çev.n.)

208. (Fr.) delilik kısır döngüsü. (Çev.n.)

şıkları her yerdeydi. Hıristiyanlığın özünün derinliklerinde hastalıklının rancune'u²⁰⁹ vardır – sağlıklıya karşı, sağlığa karşı bir içgüdü. Güzel olan her şey – yetenek, gurur, yüreklilik ve hepsinin ötesinde güzellik, onların gözlerini ve kulaklarını acıtır. Paulus'un paha biçilmez deyişini size yeniden hatırlatırım: “Ve tanrı, dünyanın güçsüz şeylerini, dünyanın budalaca şeylerini, dünyanın adi şeylerini ve küçümsenen şeylerini seçti.”²¹⁰ Formül buydu: in hoc signo²¹¹ zafere ulaştı *décadence*. – Çarmıhtaki tanrı – insan her zaman bu simgenin korkunç içsel anlamını kaçırmak zorunda mı? – Acı çeken her şey, çarmıha gerilen her şey tanrısalıdır... Hepimiz çarmıha gerildik, dolayısıyla biz tanrısalız... Yalnızca biz tanrısalız... Hıristiyanlık öyle bir utkuydu ki soylu bir anlık tarzı onunla yok oluverdi – Hıristiyanlık, bugüne dek insanlığın başına gelen en büyük talihsizliktir.

209. (Fr.) Delilik kısır döngüsü. (Çev.n.)

210. I. Korintliler i, 27, 28. [H. L. Mencken]

211. (Lat.) bu işaretle (papazların ayin sırasında ellerindeki haçı kaldırarak söyledikleri söz) [W. Kaufmann]

Hıristiyanlık tüm sağlam düşünselliğin de karşısında yer alır, – Hıristiyan ussallığı olarak kullanılabilecek tek ussallık, hastalıklı ussallıktır; o, her türlü ahmaklığın yanında yer alır; düşünselliğe, sağlıklı düşünselliğin superbia'sına²¹² lanet okur. Hastalıklılık Hıristiyanlık'ta bulunduğundan beri, tipik Hıristiyan “inanç” durumu da bir hastalık biçimi olmak zorundadır ve bilgiye giden tüm düz, doğru dürüst ve bilimsel patikalar, kilise tarafından yasak yollar olarak kırılmalıydı. Kuşku, zaten en başından beri bir gûnahtır... Rahipteki psikolojik temizlikten bütünüyle yoksunluk – onu şöyle bir süzmek, bunu açığa çıkarıyor – *décadence*'tan sonuçlanan bir görüngüdür, – kişi, içgüdülerin yapmalıklarını, yalnızca yalan söylemiş olmak için yalan söylemekten zevk almanın ve düz bakmak ve düz yürümek için kapasitesizliğin, bu *décadence* belirtilerinin isterik kadınlarda ve raşitik²¹³ çocuklarda ne kadar düzenli olarak işlediğini gözlemleyebilir. “İnanç” doğru olanı bilmekten kaçınma isteğidir. Pi-etist,²¹⁴ çift cinsiyetli rahip bir düzenbazdır, çünkü hastadır: iç-

212. (Lat.) gurur; mağrur mizaç.

213. Raşitik. Raşitizm türünden bir hastalık: Raşitizm, çocuklarda kalsiyum, fosfor eksikliğinden ya da dengesizliğinden ileri gelen, biçim bozukluğuna neden olan kemik hastalığı.

güdüsü, doğruluğun haklarının hiçbir noktada göz önünde tutulmamasını ister. “Hastalandıran her şey iyidir, çokluktan, bolluktan, güçten gelen her şey kötüdür:” inanan böyle düşünür. Yalan söyleme dürtüsü – her önceden belirlenmiş teoloğu buradan tannırım ben. – Teoloğun bir diğer karakteristiği de filolojiye karşı yeteneksizliğidir. Burada filolojiden kastettiğim, genel bir kavrayışla iyi okuma sanatıdır – onları anlamaya çalışırken bunu, çok ilginç gerçekleri yanlış yorumlamadan ve dikkati, sabrı ve inceliği yitirmeden yapabilme sığası. Yorumda ephexis²¹⁵ olarak filoloji: söz konusu ister kitaplar, ister gazete haberleri, ister kader, isterse de hava olsun – “ruhun kurtuluşu”nun lafını bile etmiyorum... İster Berlin’de olsun, ister Roma’da bir teoloğun, bir “kutsal kitap parçasını” ya da bir deneyimi, ulusal ordunun bir utkusunu örneğin, Davud’un ilahilerinin yüce ışığı altında yorumlayış şekli, bunu yapmaya her zaman öylesine cüretlidir ki bir filoloğu öfkeden kudurtmaya yeter de artar bile. Peki, ama ya pietistler ve Subia’lı!!!²¹⁶ diğer inekler, “tanrının parmağını”, kendi zavallı sıradanlıklarını dönüştürmek için kullandıklarında ve varolanı bir “incelik” tansıdığı, bir “takdiri ilahi”, bir “kurtuluş deneyimi” ile örtbas ettiklerinde bu filolog ne yapsın? İncelik bir yana, en küçük düşünsel egzersiz bile, bu yorumculara baştan ayağa çocuksuluğun ve tanrısal el becerisinin böylesi kötüye kullanılışının değersizliğini gösterirdi. Bununla beraber bağnazlığımız azalsaydı eğer, her soluk aldığımızda bizi anında iyileştiren ya da aniden sağanak bir yağmur başladığında bizi ara-

214. Lutherci Alman kilisesinde 17. yüzyıl sonunda resmi kilisenin dogmacı tutumuna karşı bir tepki olarak doğan ve dindarlığın yenilenmesi amacını güden Protestan dini akımına mensup softa.

215. Yani kuşkuculuk. Eski Yunanlılar kuşkuculuğa efektisizm de diyorlardı. [H. L. Mencken] Yunanca sözlükte “özür”, “bahane”, “vesile”; “yapılan bir hareketin ardındaki gerçek nedeni gizlemek için ileri sürülen neden” olarak da geçer. [W. Kaufmann]

216. Tübingen Üniversitesi’ne ve ünlü “Biblical criticism” yani Hristiyanlık eleştirisi ekolüne gönderme. Bu okulun önderi F. C. Baur’dur ve ondan en çok etkilenenlerden biri, Nietzsche’nin tiksinişindeki gözdesi ve kendisi de bir Subian!!! olan David F. Strauss idi. 10. ve 28. bölümlere bir daha bakın. [H. L. Mencken]

bamıza götüren bir tanrıyla karşılaştaydık o, bize öylesine saçma bir tanrı olarak görünürdü ki var olsaydı bile, ortadan kaldırılması gerekirdi. Bir uşak, bir mektup taşıyıcısı, bir takvim düzenleyicisi olan tanrı – temelde, yalnızca en aptal rastlantılar için bir isim... “Eğitimli Almanya”nın her üç kişisinden birinin hâlâ inandığı “takdiri ilahi”, daha kuvvetlisinin düşünülmesinin imkânsız olduğu kadar kuvvetli bir tanrı karşıtı uslamlamadır. Ve ne olursa olsun, Almanlara karşı bir uslamlama!..

53.

– İnanç kurbanlarının, bir nedenin gerçekliğini destekledikleri öylesine az görülen bir şeydir ki hiçbir inanç kurbanının, gerçeklikle bir işi olduğuna inanmıyorum, içimden bunu yadsımak geliyor. Bir inanç kurbanının, doğru sandığı şeyleri dünyanın kafasına fırlatmasında çok düşük bir düşünsel dürüstlük ve “gerçek”lik sorununa, aynı düşüklükte bir kayıtsızlık görünür ki, onun yanılmış olduğunu kanıtlamak bile gerekmez. Gerçeklik bazılarının düşünebileceği ve bazılarının da düşünemeyeceği bir şey değildir: gerçeklik hakkında çok çok, yalnızca köylüler ya da Luther gibi köylü havarileri böyle düşünebilir. Şundan emin olunabilir ki, kişinin düşünsel vicdan düzeyi ne kadar büyükse bu konuda onun alçak gönüllülüğü ve sağgörüsü de o kadar büyük olacaktır. Beş şey bilmek ve daha fazlasını bilmeyi incelikte geri çevirmek... “Gerçeklik” sözcüğünün her peygamber, her mezhepçi, her özgür düşünür, her sosyalist, her kilise adamı tarafından kavrandığı biçimi, en küçük gerçekliği bile keşfetmek için gereken düşünsel düzencenin ve oto-kontrolün, daha başlangıç aşamasına bile gelemediğinin yalın bir kanıtıdır.

– İnanç kurbanlarının ölümleri, geçerken söylenebilir, tarihin kara yazısı olmuştur: onlar yanlış yola sürüklendiler... Bütün aptalların, kadınların ve ayaktakımının vardıkları sonuç, bir neden

ki biri onun uğruna ölüme gidiyor (ilk Hıristiyanlık'taki gibi, ölüm arayışı salgınlarını çıkaranlardan söz etmiyorum bile) o nedende bir şey olmalı – bu sonuç, tüm araştırmacı ve sorgulayıcı tin üzerinde anlatılamaz derecede bir ayak bağı oldu. İnanç kurbanları, gerçekliğe zarar verdi... Bugün bile üzgünün kaba gerçekliği, mezhepçiliğin en boş biçimine saygıdeğer bir isim vermeye yetiyor. – Ama niçin? Bir şeyin değeri, birisinin onun için yaşamını gözden çıkarması ile değişir mi? – Saygınlardan bir hata, yalnızca çekicilik, alımlılık kazanmış bir hatadır: yalanlarınız için, size inanç kurbanları yaratma şansı vereceğimiz aklınıza yatıyor mu teolog baylar? – Bir nedenselliği ortadan kaldırmanın en iyi yolu, onun ayağını saygıyla kaydırmaktır – bu, teologları ortadan kaldırmanın da en iyi yoludur... Bu tam da tüm kıyıcılarının dünya–tarihsel aptallıklarıydı: karşı oldukları konuya saygınlık görünümü verdiler – onu, inanç kurbanı olmanın çekiciliğinin bir armağanı yaptılar... Kadınlar hâlâ bir hatanın önünde diz çöküyorlar, çünkü onlara, birisinin bu yüzden çarmıhta öldüğü söylenmiş. Yani şimdi çarmıh bir kanıtlama mı? – Bütün bu olup biten hakkında söylenmesi gerekenleri bir kişi, yalnızca tek bir kişi söyledi – Zerdüşt.

Kandan işaretler yazarlardı yürüdükleri yola ve delilikleri onlara gerçeğin kanla tanıtlanabileceğini öğretirdi.

Oysa kan, gerçeğin en kötü tanığıdır; kan, en duru öğretiyi ağılar, onu kuruntuya ve yürek kinine çevirir.

Diyelim ki biri, öğretisi uğruna ateşten geçti, – neyi gösterir bu! Doğrusu, kendi öğretisi kendi yangınından çıksa yeğdir!”²¹⁷

217. Alıntılar *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, 2. Bölüm, “Rahipler Hakkında”dan yapılmıştır. [H. L. Mencken]

54.

Kandırılmanıza izin vermeyin: büyük akıllar kuşkucudur. Zerdüşt bir kuşkucuydu. Kuvvet ve düşünsel güçten, bir düşünsel güç bolluğundan kaynaklanan özgürlük, kendilerini kuşkuculuk olarak ortaya koyar. Kanılarla dolup taşmış insanlar, neyin değer taşıdığına ve neyin değerden yoksun olduğuna karar vermek söz konusu olduğunda önem taşımazlar. Kanılar hapishanedir. Yeterince uzakları göremezler, altlarında ne olduğunu göremezler: oysa, kişinin değer ve değersizlik üzerine, ne amaçla olursa olsun, konuşabilmesi için, beş yüz kanıyı kendi altında görebilmesi gerekir – ve ardında... Büyük şeylere ulaşmayı arzulayan ve onlar için araç isteyen bir anlık, zorunlu olarak kuşkucudur. Her türlü kanıdan özgürlük, güçlülüğe ve bağımsız bir bakış açısına aittir... Bir şüphecinin varoluşunun temelinde ve gücünde olan ve kendisinden hem daha aydınlanmış hem de daha baskıcı olan şu büyük tutku, tüm düşünselliğini kendi hizmetine alır; bu onu kısıcılaştırır; onu kutsal olmayan anlamları belirli amaçlar için kullanma yolunda yüreklendirir; belirli koşullar altında kanılar edinmesine bile izin vermezlik etmez. Bir araç olarak kanı: kişi birçok şeye bir kanı aracılığıyla ulaşabilir. Büyük bir tutku, kanıları kullanılır hale getirir ve kullanır; onlara boyun eğmez – kendisini hükümran bilir. – Öte yandan, Carl-

yizm'in²¹⁸ koşulsuz Evet ya da Hayır'ının inanma gereksinimi, sözcüğü kullanmama izin verilirse, bir güçsüzlük gereksinimidir. İnanç insanı, her türden "inanan", zorunlu olarak bağımlı bir insandır – öyle bir insan ki ne kendisini bir amaç olarak koyabilir ne de kendisinden hareketle bir amaç bulabilir. "İnanan" kendisine ait değildir; o, yalnızca bir son için bir araç olabilir; kullanılması gerekir; birinin onu kullanmasına gereksinim duyar. İçgüdü, geri planda kalma etiğine en yüce saygınlığı verir; her şey onu benimsemeye yönlendirmiştir: sağgörüsü, deneyimi, ki-birliliği. Her çeşit inanç, kendi içinde, geri planda kalmanın ve kendine yabancılaşmanın bir delilidir... Kişi, büyük çoğunluk için, onları sıkı sıkıya sarmadan frenlemenin ve uzanımı kontrol etmek ya da daha yüce bir anlatımla, zayıf istençli insanın ve özellikle de kadının huzurunu sağlamak için tek ve yalnız koşul olan köleliğin ne kadar gerekli olduğunu dikkate aldığına, kanıyı da "inancı" da anlar. Kanıları olan insan için, kanılar onun belkemiğidir. Çoğu şeyi görmezlikten gelmek, hiçbir konuda yansız olmamak, su katılmamış bir grup adamı olmak, tüm değerleri tam anlamıyla ve şaşmaz bir biçimde kestirmek – bunlar, böylesi bir insanın varlığı için gerekli koşullardır. Oysa, onlar, aynı durumda, gerçeği söyleyen adamın – gerçeğin karşıtlarıdır... İnanan, neyin "gerçek" olup olmadığını, kendi vicdanının uyulması gereken buyruklarına göre, cevaplandırmakta özgür değildir: bu noktadaki dürüstlük onun ani çöküşüne yarardı. Bakış açısının patolojik sınırlanmaları, kanılar insanını bir fanatiğe çevirir – Savonarola, Luther, **Rousseau**, **Robespierre**, **Saint-Simon** – bu tipler güçlünün, özgürleştirilmiş tinin karşısında dururlar. Fakat bu hasta anlıkların, bu saralı anlıkların gösterişli tutumları büyük kitleler üzerinde etkilidir – fanatikler pitorresktirler ve insanlık da poz seyretmeyi, nedenler dinlemeye yeğler...

218. Thomas Carlyle, (1795–1881) İskoç düşünür. Bazen Nietzsche'ci de sayılan yazar, "kahraman" ve "üstinsan" düşüncelerini Nietzsche'nin onaylamadığı bir romantiklikle yorumladı. [W. Kaufmann]

55.

– Kanının, “inanç” psikolojisinde bir adım ötesi... Kanıların, gerçeklik için, yalanlardan daha büyük düşmanlar olup olmadığı sorusunu ilk tartışmaya açtığımдан bu yana çok zaman geçti (*İnsanca, Pek İnsanca, I*, aforizma 483).²¹⁹ Bu kez sorunu tamamen ortaya koymayı istiyorum: bir yalan ve bir kanı arasında herhangi bir fark var mı? – Bütün dünya olduğuna inanıyor; ama bütün dünya nelere inanmıyor ki! – Her kanının bir geçmişi, ilkel biçimleri, kesinleşmemiş ve hatalı dönemleri vardır: ancak uzun bir süreyi kanı olmadan, ardından daha uzun bir süreyi de sorunlu bir kanı olarak geçirdikten sonra bir kanı haline gelir. Kanının bu embriyonik biçimlerinin birinde düzenbazlık olsaydı ne olurdu? – Bazen tüm gereken, kişilerde bir değişimdir: babada bir yalan olan, oğulda bir kanı haline gelir. – Ona, kişinin gördüğünü yadsıması için yalan adını veriyorum: yalanın tanık önünde ya da tanıksız ağza alınmış olması bir sonuç getirmez. Yalanın en yaygın biçimi, kişinin kendini kandırmasıdır: başkalarının aldatılması göreceli olarak daha ender bir durumdur. – şimdi bu, gördüğünü görmeme isteği; bu, onu olduğu

219. “Gerçeğin düşmanları” başlıklı özdeyiş, “Gerçeğin düşmanları yalanlar değil inançlardır” anlamındadır. [H. L. Mencken] Walter Kaufmann, bunu şu şekilde aktarmıştır: “Kanılar, gerçeklik için, yalanlardan daha tehlikeli düşmanlardır.”

gibi görmeme isteği, neredeyse, ne tip olursa olsun, bir gruba dahil olmanın ilk koşuludur: grup insanı, kaçınılmaz olarak bir yalancı haline gelir. Örneğin Alman tarihçileri, Roma'nın buyurganlıkla (despotluk) eş anlamlı olduğu ve dünyaya özgürlük tinini Cermen halkların getirdiği kanısındadırlar: bu kanı ile bir yalan arasındaki fark ne? Alman tarihçilerini de içine alan tüm bu yandaşların, ağızlarında içgüdüsel olarak ahlaksal sözler yuvarlamaları şaşılacak bir şey mi – ahlakın neredeyse varlığını, her çeşit grup insanının ona her an gereksinim duyması gerçeğine borçlu olması? – “Bu bizim kanımız: bütün dünyaya ilan ediyoruz; onun için yaşar, onun için ölürüz – kanıları olan herkese saygı!” – Aslında benzer düşünceleri Semit karşıtlarının ağızlarından da duymuştum. Tersine, baylar! Bir Semit karşıtı, elbette ilkesel yalan söylediği için daha saygın bir hale gelmez... Böylesi şeylerde daha büyük bir beceri olan ve bir kanı düşüncesini yalanlayan itirazı yani bir amaca hizmet ettiği için ilkeselliğin bir şeyi haline gelen bir yanılgıyı iyi anlayan şu rahipler burada, Yahudilerden “tanrı”, “tanrı istenci” ve “tanrının vahyi” kavramlarını yaratma kurnazlığını ödünç aldılar. Kant da kesin emri ile aynı yoldaydı: bu onun kılıgısal usu idi.²²⁰ Gerçek ve gerçek olmayan hakkında insanın içinden çıkabilecek gibi olmadığı sorunlar vardır; bütün ana sorular, değerlerin bütün ana sorunları, insan usunun ötesindedir... Usun sınırlarını bilmek – tek gerçek felsefe budur. Tanrı insana neden vahiy gönderdi? Tanrı gereksiz olan bir şey yapar mı? İnsan, kendisi için neyin iyi, neyin kötü olduğunu kendi başına bulamazdı, dolayısıyla tanrı, kendi istencini ona öğretti. Alınacak ders: rahip yalan söylemez – rahibin tartıştığı tür şeylere “gerçek” mi “gerçek değil” mi sorularıyla hiçbir şey yapılamaz; böyle şeyler hakkında yalan söylemek olanaksızdır. Burada yalan söylemek için neyin gerçek olduğunu bilmek gerekirdi. Ama, bu insanın bilebileceğinden

220. Elbette Kant'ın *Kritik der praktischen Vernunft* (Pratik Usun Eleştirisi)'ne bir gönderme. [H. L. Mencken]

daha fazlasıdır; bu nedenle, rahip sadece tanrının sözcüsüdür. – Böylesi bir rahipçe akıl yürütme hiç de yalnızca Yahudice ve Hıristiyanca değildir; yalan söyleme hakkı ve “vahiy”in kurnaz kaytarıcılığı genel rahip tipine aittir – *décadence* rahiplerine olduğu kadar putperest zamanların rahibine de (– putperestler yaşama evet diyenler ve “tanrı” sözcüğünü bütün şeylerdeki büyük Evet olarak ifade edenlerdir). – “Yasa”, “tanrı istenci”, “kutsal kitap” ve “vahiy” – bütün bunlar yalnızca, rahibin güce ulaşmasının ve o gücü korumasının koşullarını sağlayan sözcüklerdir, – bu kavramlar tüm rahipçe örgütlenmelerin ve bütün rahipçe ya da rahipçe–felsefi iktidar düzenlerinin temelinde bulunur. “Kutsal yalan” – **Konfüçyus**’de, Manu’nun Kodu’nda,²²¹ Muhammet’te ve Hıristiyan kilisesinde ortak benzerliktir – Platon’da da eksik değildir. “Gerçeklik buradadır:” bu sözlerin duyulduğu yerde bir şey olduğu yoktur, rahip yalan söylüyordur...

221. Manu’nun Yasalar Kitabı olarak da bilinir; Sanskrit dilinde yazılmıştır; dini kuralların yer aldığı en önemli Hindu hukuk kitabıdır ve İ.S: 1 yüzyılda derlenmiştir. Manu Yasaları, diplomasi ve uluslararası hukuk açısından en ilginç belgelerden biridir ve tanrısal (ilahi) kökenlidir. (Çev.n.)

– Son çözümlemede olay şuna gelir: yalan söylemenin sonu nedir? Gerçek şu ki, Hıristiyanlık'ta “kutsal” sonların görünmez olması, onun kullandığı araçlara itirazımı doğurur. Yalnızca kötü sonlar görünür: yaşamın zehirlenmesi, yalanlanması, yadsınması, bedenin küçümsenmesi, insanın günah kavramıyla alçalması ve özsel kirlenmesi – bu nedenle yöntemi de kötüdür. – Manu'nun Kodu'nu okuduğumda tam tersi bir duyguya kapılıyorum, karşılaştırılmaz ölçüde daha düşünsel ve üstün bir çalışma, onun adını İncil'le birlikte anmak, usa karşı bir günah olurdu. Nedenini görmek kolay: bu kitabın arkasında, kendisinde, gerçek bir felsefe var. Yahudi hahamlığının karmaşıklığının kötü kokuları ve boş inançları değil, – en zor beğenen psikoloğa bile üzerinde düşünecek bir şey sağlıyor. Ve unutulmaması gereken en önemli şey; o, her çeşit İncil'den köklü bir şekilde ayrılıyor: onun aracılığıyla soylu sınıf, filozoflar ve savaşçılar, ellerini ayaktakımının üstünde tutarlar; her yerde soylu değerler, bir yetkinlik duygusu, bir yaşam onaylaması ve utkulu bir refah ve yaşama karşı iyi dilekle dolu olma duygusu – tüm kitabın üzerinde güneş parlar. – Hıristiyanlığın, sığ bayağılığını açığa vurduğu tüm şeyler, örneğin çocuk doğurma, kadınlar ve evlilik, burada ciddiyetle, saygıyla ve sevgi ve güvenle ele alınıyor.

Böylesi aşağılık şeyler içeren bir kitap nasıl çocukların ve kadınların eline verilebilir: “Fuhuştan uzak durmak için, bırakın her adamın kendi karısı olsun ve her kadının da kendi kocası; (...)yanmaktansa evlenmek daha iyidir?”²²² Ve kökeni Hıristiyanlaştırıldığı, yani immaculata conceptio doktriniyle kirletildiği müddetçe insanın bir Hıristiyan olması olanaklı mı?.. Manu’nun Kodu’nda olduğu kadar, kadınlar için böylesine ince ve zarif şeyler söyleyen başka bir kitap bilmiyorum; bu yaşlı kır sakallıların ve azizlerin kadınlara olan bu incelikleri, belki de aşılması olanaksız bir biçimdedir. “Bir kadının ağzı” diyor bir yerinde, “bir bakirenin göğüsleri, bir çocuğun duası ve kurbanın dumanı her zaman tertemizdir.” Bir başka yerde: “güneş ışığından, bir ineğin gölgesinden, havadan, sudan, ateşten ve bir bakirenin nefesinden daha temiz hiçbir şey yoktur.” Son olarak, başka bir yerde – belki bu kutsal bir yalandır da – : “bedenin göbek deliğinin üzerindeki tüm delikler temizdir ve altındakilerin tümü pistir. Yalnızca bakirelerin tüm bedeni temizdir.”

222. I. Korintliler vii, 2, 9. [H. L. Mencken]

Kişi, Hristiyan araçların kutsal dışılığını, Hristiyanlığın ulaşmak istediği son ile Manu'nun Kodu'nun ulaşmak istediği sonu yan yana getirirse in flagranti²²³ yakalayır, – bu aşırı derecedeki amaç karşıtlığını güçlü bir ışık altında tutunca. Hristiyanlığın eleştirisi, Hristiyanlığı aşağılamak gerekliliğinden yakasını sıyıramaz. – Manu'nun Kodu gibi bir yasalar kitabı, tüm diğer iyi yasa–kitapları ile aynı kökene sahiptir: uzun yüzyılların deneyimine, kurnazlığına ve deneysel ahlakına tipik bir örnektir; şeylere bir son getirir; artık yaratmaz. Bu tür bir kodlamanın ön koşulu, yavaşça ve acı çekerek ulaşılan gerçekliğin yetkesini sağlayan araçların, onu kanıtlamak için kullanılan araçlardan esaslı bir şekilde farklı olduğu gerçeğini kabul etmektir. Bir yasa kitabı, asla bir yasanın faydalarını, temellerini, casuistical antecedents'lerini sayıp dökmez: çünkü öyle yapsaydı, itaat etmenin ön koşulu olan “–malısın” emir tonunu kaybederdi. Sorun tam da burada yatıyor. – Bir halkın evrimindeki belirli bir noktada, o halkın en gelişmiş kavrayışlı yani geriye ve ileriye en iyi görebilen sınıfı, tümünün nasıl yaşayacağına – ya da yaşayabileceğine – deneyimlerin karar vermesinin sona erdiğini duyurur. Artık amacı, deney ve zorlu deneyim günlerinden olabildiğince

223. Ahlak öğütleri içeren Eski Hint (Budist) *Yasalar* kitabı. (Çev.n.)

zengin ve tam bir hasat elde etmektir. Sonuçta, her şeyden önce kaçınılması gereken şey, denemenin sürdürülmesi – değerlerin belirsizliği durumunun akışkanlığı ve ad infinitum²²⁴ sınanması, seçilmesi ve eleştirilmesidir. Buna karşı çifte bir duvar örülür: bir yandan yasaların ardında yatan nedenlerin insan kökenli olmadığını göstermeyi üstlenen vahiy, ki uzun ilerleme süreçleri boyunca aranmış ve birçok hatalardan sonra bulunmuş olmayıp tanrısal bir atadan, tamamlanmış, yetkin, tarihsiz, bir armağan, bir tansık olarak inmiştir...; öbür yandan anıtsızlık zamanından beri değişmeden oluşan yasanın üstlendiği gelenek ve onu sorgulamanın atalara karşı saygısızlık ve işlenmiş bir suç olması. Yasanın yetkesi böylece şu teze oturtulur: Onu veren tanrı olmuş ve atalar da onu yaşamışlardır. – Böylesi bir işlemin yüksek tetikle-yicisi, bilincin dikkatini başka bir yöne çekmek için ortaya konan tasarısında yatar, adım adım, doğru yaşama kanılarıyla ilişkisinden (yani doğrulukları deneyimle, tamamıyla ve dikkatlice tartılıp kanıtlanmışlardan) çıkarılmış, böylece bu içgüdü, yetkin bir otomatikliğe – her türlü efendilik için, yaşam sanatının her türlü yetkinleşmesi için gerekli olan başlıca şeye – ulaşmıştır. Manu'nun yolu gibi bir yasa kitabını ortaya çıkarmak, bir halkı, geleceğin efendiliği, ulaşılabilir yetkinliği olasılığına yönlendirmektir – o, onların yaşam sanatının en tepelerine ulaşmaya can atmalarına izin verir. Bu amaç için şey, bilinçsizleştirilmelidir: her kutsal yalanın hedefi budur. – Kast düzeni, bu en yüce, bu en egemen yasa, yalnızca birinci sınıf bir doğal yasanın, bir doğal düzenin onaylanmasıdır, onun üzerinde ne öznel karar, ne “modem düşünce” herhangi bir varlık gösterebilir. Her sağlıklı toplumda, farklılıklara çekilen fakat karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen ve her biri, kendine özgü sağlık koşulları, kendine özgü çalışma alanı, kendine özgü uzmanlaşmışlığı ve yetkinlik duygusu olan üç fizyolojik tip vardır. Bir sınıfa düşünsel ağırlıklı olanları, bir başkasına kassal kuvvet ve yaradılıştaki olanları ve bir

224. I Korintliler, vii. 2, 9 (Çev.n.)

üçüncüsüne de ne ilki, ne de diğeri gibi olup olmadığı seçilemeyen ve yalnızca ortalama bir hal gösterenleri yerleştiren Manu değil, doğadır – son bahsedilen sınıf, büyük çoğunluğu ve ilk ikisi de seçilmişleri temsil eder. Üstün kast – ben onlara en azlar diyorum –, en yetkinler olarak azların ayrıcalıklarına sahiptir: mutluluk için, güzellik için, yeryüzünde iyi olan her şey için durur. Yalnızca insanların en düşünsel olanlarının güzelliğe, güzele hakkı vardır; iyilik, yalnızca onlarda zayıflık olmaktan kaçabilir. *Pulchrum est paucorum hominum.*²²⁵ İyilik bir ayrıcalıktır. Onlar için inceliksiz tavırlardan ya da kötümser bir bakıştan ya da çirkinliği gören bir gözden – ya da şeylerin genel görünüşüne karşı içerlemeden daha yakışksız bir şey olamaz. İçerleme, şandala'nın ayrıcalığıdır; kötümserlik de öyle. “Dünya yetkindir” – diye özendirir düşünsel olanların içgüdüğü, yaşama evet diyenlerin içgüdüğü. “Yetkin olmayan, bizden aşağı her ne varsa, uzaklık, uzaklığın dokunaklılığı, hatta şandala'nın kendisi bile bu yetkinliğin parçalarıdır.” En düşünsel olanlar, en kuvvetlilerin olduğu gibi, kendi mutluluklarını, başkalarının yalnızca yıkım bulacakları yerde bulurlar: labirentte, kendilerine ve başkalarına sert olmakta, çabalamada; onların hazları, kendi kendilerine efendilik yapmalarındadır; onlarda bağnazlık ikinci doğa, bir gereksinim, bir içgüdüdür. Zor bir görev, onların gözünde bir ayrıcalıktır; başkalarını ezecek ağır yükümlülüklerle oynamak da boş bir zaman eğlencesi... Bilgi – bağnazlığın bir biçimi. – Onlar insanların en saygıdeğer türüdür: fakat bu, onları en neşeli ve en dost canlısı olmaktan alıkoymaz. Egemendirler ama istedikleri için değil, öyle oldukları için; ikinci kast olma özgürlükleri yoktur. – İkinci kast: yasa bekçileri, güvenlik ve düzen koruyucuları, pek soylu savaşçılar, hepsinden öte, en yüce savaşçı, yargıç ve yasa koruyucusu olarak kral, bu guruba aittir. İkinci sıradakiler, düşünsellerin yönetici kolunu oluştururlar, sıra bakımından onlardan sonra gelenler, egemenlik işinin tüm kabalığını,

225. Çok az insan soyludur. [H. L. Mencken]

onlardan alırlar – onların izleyicileri, sağ kolları, en iyi müritleri. – Tekrar ediyorum, tüm bu olup bitende öznel olan, “yapma” olan hiçbir şey yoktur; bunun karşıtı olan ne varsa yapmadır – onunla doğa küçük düşürülür... Kast düzeni, düzey düzeni, yaşamın yüce yasasının kendisini yalın bir şekilde formüle eder; üç tipin ayrılması, toplumun devinimi ve daha yüksek ve en yüksek tiplerin evrimi için gereklidir – hak eşitsizliği, sonuçta hakların varoluşu gereğidir. Ortaların ayrıcalıklarını küçümsemeyelim. Kişi yükseklere tırmandıkça, yaşam her zaman daha zor bir hale gelir – soğuk artar, sorumluluk artar. Yüksek uygarlık bir pira-mittir: yalnızca geniş bir tabanda durabilir; ilk ön koşulu kuvvetli ve sağlamca birleştirilmiş ortalıktır. El sanatları, ticaret, tarım, bilim, sanatın büyük bölümü, özetle her türlü mesleki etkinlikler, yalnızca orta yetenekle ve arzu ile bağdaşabilir; böylesi meslekler olağan dışı insanlar için yersiz olurdu; ortaların içgüdüleri aristokrasiye, anarşiye olduğu kadar karşıt bir yerde durur. Kişinin toplum için yararlı olması gerçeği, bir dişli olması, bir işlev, bir doğal eğilimin delili olması; onları zeki makineler yapan toplum değil, yalnızca çoğunluğun elinden gelen mutluluk türüdür. Orta için, ortalık bir mutluluk biçimidir; tek bir şeyde uzmanlaşmak için doğal bir içgüdü vardır. Derin bir düşünsel için ortalığın kendisinde itiraz edilebilecek bir şey görmek tamamen değersiz olacaktır. O aslında, olağan dışının ortaya çıkışının ilk ön koşuludur: yüksek düzeyde bir uygarlık için zorunlu bir koşul. Olağan dışı kişi, orta olana ince bir şekilde, kendisine ya da eşitlerine olduğu gibi davrandığında, bunu yalnızca yürek inceliği olarak yapmaz – bu onun yalnızca ödevidir... Bugünün ayakta-kımları arasında en yürekten nefret ettiğim hangisi? İşçilerin içgüdülerinin, keyfinin, bayağı varlığıyla memnuniyet duygusunun altını oyan sosyalist ayaktakımı, şandala müritleri – onu kiskanç yapan ve ona öç almayı öğreten... Yanlışlık asla eşitsiz haklarda yatmaz; “eşit” haklar önermesinde yatar... Kötü nedir? Bunu çoktan yanıtlamıştım: zayıflıktan, kiskançlıktan, kinden kaynaklanan her şey. – Anarşist ve Hristiyan aynı soydan gelir.

Aslında kişinin ne amaç için yalan söylediği büyük bir ayırım yaratır: kişinin bununla koruyacak mı, yıkacak mı oluşu. Hıristiyan ve anarşist arasında harika bir benzerlik var: amaçları, içgüdülerini yalnızca yok etmeye yöneliktir. Bunu tanıtlamak için yalnızca tarihe bakmak yeterli: ürküntü verici bir açıklıkla duruyor orada. Biraz önce amacı, yaşamı “bengi” bir toplumsal örgütlenmeye dönüştürecek koşulları sağlamak olan, dinsel bir yaşama şifresini tartıştık, – Hıristiyanlığın kendisine biçtiği görev, böylesi bir örgütlenmenin sonunu getirmektir, çünkü onun altında yaşam filizleniyordur. Usun uzun deney ve belirsizlik çağları boyunca ürettiği yararlar, en uzaktaki faydalara uygulanabilecek ve olabildiğince geniş, zengin ve tam bir deyingi (hasat) elde etme çabası gösterilecekti; burada tersine, deyingi daha gecedend zehirlenir... Aere perennis²²⁶ ayakta duran imperium Romanum, zor koşullar altında başarıya ulaşan bu en göz alıcı örgütlenme biçimi, kendinden önce ve sonra ortaya çıkan her şeyin, onunla karşılaştırıldığında yamalı, beceriksiz, dikkatsiz oluverdiği biçim – şu kutsal anarşistler, “dünya”yı, yani imperium Romanum’u yok etmeyi bir “dindarlık” meselesi haline getirdiler, öy-

226. (Lat.) Zamana göğüs geren. (Çev.n.)

lesine bir yok ediş ki sonunda taş üstünde taş kalmayınca dek – ve hatta Cermenler ve diğer böylesi hödükler onun efendileri olana dek... Hıristiyan ve anarşist: ikisi de *décadent*, ikisi de bölücü, zehirleyici, yozlaştırıcı, kan emici olmayan her türlü eylemden aciz; ikisi de ayakta duran, büyük ve dayanıklı ve yaşama bir gelecek vadeden her şeye ölümüne nefret duyan bir içgüdüye sahip... Hıristiyanlık *imperium Romanum*'un vampiriydi, – Romalıların engin başarılarını bir gecede yok etti: zamanını bekleyen dev bir kültürün ortamını. Bu gerçek hâlâ anlaşılammış olabilir mi? Bildiğimiz *imperium Romanum* ve daha iyi bilmemizi sağlayan Roma eyaletlerinin tarihi, – bu büyük yoldaki, tüm sanat yapıtlarının en hayranlık uyandıranı, yalnızca başlangıçtı ve devamı olan yapı binlerce yıldır kendini kanıtlamak zorunda değildi. Bugüne dek, benzer derecede hiçbir şey *sub specie aeterni* hayata geçirilmemiş, hatta hayal bile edilememiştir! – Bu örgütlenme kötü imparatorlara direnecek kadar güçlüydü: kişisel rastlantılar böylesi şeylere hiçbir etkide bulunamazlar – gerçekten büyük olan tüm yapı stillerinin ilk ilkesi. Fakat tüm yozlaşma biçimlerinin en yozlaşmışına karşı ayakta duracak kadar güçlü değildi – Hıristiyanlara karşı... Gecenin, pusun ve ikiyüzlülüğün örttüğü bu sinsi kurtçuklar her bireye sürünerek yaklaşp onun gerçek şeylere olan tüm ciddi ilgisini, gerçeklik için tüm içgüdüsunü emdi, yuttu – bu ödle, kadınsı ve şeker tatlısı çete, tüm “ruhlar”ı yavaş yavaş, adım adım, bu görkemli yapıya, onu tüm övgüye değer şeylere sırtını çevirterek, nedenselliğini Roma’da bulan kendi nedenselliğine, erkeksi ve soylu doğalarına, kendi önemli amaçlarına, kendi onurlarına yabancılaştırdı. İkiyüzlülüğün sinsiliği, manastır gizliliği, masumların kurban edilmesi, kan içmenin *unio mystica*’sı²²⁷ gibi cehennem kadar karanlık kavramlar, hepsinin ötesinde, yavaşça karıştırılan öç ateşi, şandala’nın öcü – bütün bu tür şeyler Roma’ya egemen oldu: Epikür’ün daha ilkeli ile savaştığı tür ile aynı tür olan bir

227. (Lat.) (tanrı ile) gizemli birliğe varmak. (Çev.n.)

din. Kişi, Epikür'ün neye savaş açtığını bilmek için **Lucretius'u**²²⁸ okumalı – putperestliğe değil, “Hristiyanlık” a yani suç, ceza ve ölümsüzlük kavramlarıyla yozlaştırılan ruhlara. – O, yeraltı kültleriyle, henüz ortaya çıkmamış tüm Hristiyanlık’la savaştı – ölümsüzlüğü yadsımak, gerçek bir kurtuluş biçimiydi. – Epikür kazanmıştı ve Roma’daki her saygıdeğer zeka, Epikür-cüydü – Paulus gelene dek... Paulus, Roma’nın, “dünya”nın, ete kemiğe bürünmüş ve deha verilmiş şandala öç alıcısı – Yahudi, bengi Yahudi²²⁹ par excellence... Gördüğü, Yahudilik’ten uzak duran küçük Hristiyan mezhepleri yardımıyla, bir “dünya yangınının” nasıl tutuşturulabileceği; “çarmıhtaki tanrı” simgesiyle, imparatorluktaki tüm gizli isyancıları, anarşik entrikacıların tüm meyvelerini nasıl birleştirerek tek bir dev güce dönüştürebileceğiydi. “Kurtuluş Yahudilerin’dir.” Hristiyanlık, yeraltı kültürünün tüm çeşitlerini, örneğin Osiris’i,²³⁰ Büyük Ana’yı, Mithras’ı²³¹ aşmanın ve onları birbiriyle toplamanın formülüdür: Paulus’un dehası kendisini, bunları görmesi gerçekliğiyle gösterdi. Bu konuda içgüdüğü öylesine kendisinden emindi ki gerçekliğe pervasız zorbalıkla, her çeşit şandala dininden ödünç aldığı çekici düşünceleri kendi yaratıları olarak “Kurtarıcı”nın ağzına koydu, üstelik yalnızca ağzına koymakla da kalmadı – onu, yalnızca bir Mithras rahibinin anlayabileceği bir hale soktu... Şam’da açığa vurduğu buydu: “dünya”yı değersizleştirmek için ölümsüzlük inancına gereksinimi olduğu, “cehennem” kavramının Roma’ya egemen olacağı gerçeğini kavradı – bir “öte” sanısının, yaşamın ölümü olduğunu. Nihilist ve Hristiyan: bunlar Almanca’da uyaklı²³² ve yaptıkları da uyaktan fazlası.

228. Titus Lucretius Carus, (M. Ö. 94–55) Latin şairi; “De Rerum Natura” adlı şiirinde evrenin değişmez yasalarla yönetildiğini, doğa üstüyle ilgili konulara yer olmadığını anlatır. (Çev.n.)

229. “bengi Yahudi” aynı zamanda Gezgin Yahudi’nin Alman formudur. [R. J. Hollingdale]

230. (Mısır efsanesi) Osiris ölümler tanrısı ve Isis’in kocası; bazen güneş ile bir tutulur.

231. (Pers mitolojisi) Güneşle bir tutulan ışık tanrısı. (Çev.n.)

232. Almanca’da, Nihilist und Christ, uyaklıdır [R. J. Hollingdale]

59.

Antik dünyanın tüm emekleri boşa gitti: Böylesi büyük bir iğrençliğin bende uyandırdığı duyguları anlatmak için söyleyecek sözcük bulamıyorum. – Ve o emeklerin yalnızca hazırlayıcı olduğunu, sarsılmaz öz-bilinçle binlerce yıl devam edecek bir çalışmanın yalnızca temelleri olduğu gerçeğini düşünmek, antikitenin tüm anlamını yok ediyor!.. Ne için vardı Yunanlılar? Ne için vardı Romalılar? – Bilgili bir ekin için tüm ön koşullar, tüm bilimsel yöntemler onlarda hazırды; büyük ve karşılaştırma götürmeyen yararlı okuma sanatı onlarda yetkindi – kültür geleneğinin, bilimlerin birliğinin bu ilk gereksinmesi; doğa bilimleri, matematik ve mekanikle beraber doğru yoldaydı – tüm duyuların sonuncusu ve en değerlisi olan olgu duyusunun kendi okulları ve yüzyıllardır süregelen gelenekleri vardı! Tüm bunlar doğru olarak anlaşılıyor mu? İşe başlamak için her öz hazırды; – ve çok sık söylenmez, en özsel olan şey yöntemlerdir ve aynı zamanda geliştirmesi en zor olan ve alışkanlık ve tembellik tarafından en uzun boylu karşı çıkılan. Bugün, kendimiz için anlatılamaz bir öz-disiplinle yeniden kazandığımız ne varsa – kimi kötü içgüdüler, kimi Hristiyan içgüdüler hâlâ bedenlerimizde pusuda olduğu için – yani gerçeklik için duyarlı bir göz, dikkatli bir el, en küçük şeylerde sabır ve ciddiyet, bilginin bütün dü-

rüstlüğü – tüm bu şeyler orada hazırды ve iki bin yıldır orada! Dahası, aynı zamanda inceltilmiş ve yetkin bir nezaket ve beğeni! Yalnız beyin alıştırması olarak değil! Hödükçe tavırlarıyla “Alman” ekini olarak değil! Fakat beden olarak, davranış olarak, içgüdü olarak – kısacası gerçeklik olarak... Hepsi boşa gitti! Bir gecede yalnızca bir anı oluverdi! – Yunanlılar! Romalılar! İçgüdüsel soyluluğa, beğeniye, yöntemsel araştırmaya, örgütlenme ve yönetme için dehaya, insanın geleceğine inanca ve güvenlik istencine, imperium Romanum’a ve tüm duyulara açıklığa, salt sanatın ötesindeki yüce biçeme, artık gerçeklik, hakikat, yaşam olana dahil olan her şeye dev bir evet. – Tümü bir gecede sulara gömüldü, ama doğal bir çırpınıyla değil! Cermenler ve başka ağır toynaklıların ayakları altında ölümüne ezilmiş olarak da değil! O utanılacak duruma, kurnaz, gizli, görünmez, kansız vampirlerce düşürüldü! Yenilmiş değil, – yalnızca kanı emilmiş!.. Gizlenmiş kinlilik, bayağı kıskançlık efendi oluverdi! Sefil, yaradılıştan hasta, kötü duygularca huzursuz olan her şey, ruhun tüm getto dünyası, birdenbire en tepede! – Kişinin en tepeye nasıl pis heriflerin geldiğini kavraması, koklaması için, Hristiyan kışkırtıcılarının herhangi birini okuması yeter, örneğin Aziz Augustine’i.²³³ Hristiyan hareketinin liderlerinde en ufak bir anlayış yoksunluğunu varsaymak bir hata olacaktır: – ah, aksine bu kilise babaları zekiydiler, kutsallık derecesinde zekiydiler! Onların yoksun oldukları tamamen farklı bir şeydi. Doğa saygıdeğer, dürüst, temiz içgüdülerden onlara bir parça bile bağışlamayı savsaklamış – belki de unutmuş – ... Aramızda kalsın, onlar erkek bile değiller... İslamiyet Hristiyanlığı küçümsüyorsa, bin kez haklı: İslamiyet en azından erkeklerle ilgili olduğunu varsayar...

233. (354–430) Kuzey Afrika’da Hippo rahibi idi. “Civitas Dei” adlı yapıtında Hristiyanlığı savundu. 28 Ağustos’larda anılır. (Çev.n.)

60.

Hıristiyanlık, bizi antik medeniyetin tüm deyrigisinden yoksun bıraktığı gibi, bizi daha sonra da Muhammed'in uygarlığının bütün deyrigisinden yoksun bıraktı. İspanya'daki Mağribilerin, bize Roma ve Yunan ekinlerinden daha yakın olan ve duyularımıza ve beğenilerimize daha çok hitap eden yetkin kültürü ayaklar altında ezildi. (– Ne tip ayaklar altında olduğunu söylemem –) Neden? Çünkü kökeni için soylu ve erkekçe içgüdülere teşekkür etmeliydi – çünkü yaşama, hatta Mağrib yaşamının nadide ve inceltilmiş 'lükslüklerine evét demişti!.. Haçlılar daha sonraları, önceden önünde toz toprak içinde yerlere yüz sürmeleri daha uygun olacak bir şeyle savaştılar – bizim şu 19. yüzyılımızın bile, yanında zavallı ve pek “bunak” kaldığı bir uygarlıkla. – İstedikleri elbette yağmaydı: Doğu zengindi... Gelin önyargılarımızı bir kenara bırakalım! Haçlılar korsanlığın yüceltilmiş bir biçiminden başka bir şey değildi! Temelde bir Viking soyluluğu olan Alman soyluluğu, burada tam ortamını buldu: kilisenin pek iyi bildiği tek şey Alman soyluluğunun nasıl kazanacağıydı... Alman soylusu, her zaman kilisenin “İsviçreli koruyucusu”, her zaman kilisenin her kötü içgüdüsünün uşağı – ama işin parası iyi... Kilisenin, yeryüzündeki soylu olan her şeye ölümüne savaşını, tam da Alman kılıçlarının, Alman kanının ve yi-

ğitliğinin mümkün kıldığı gerçeğini düşünün! Bu noktada akıllara birçok acı soru geliyor. Alman soyluluğu, yüksek uygarlıklar tarihinin dışında durur: nedeni apaçık... Hıristiyanlık, alkol – yozlaşmanın iki dev aracı... Doğal durumda, İslamiyet ve Hıristiyanlık arasında, bir Arap’la bir Yahudi’nin arasında olandan daha fazla bir seçim yapılamaz. Karar zaten verilmiştir; burada kimse özgürce seçim yapamaz. Bir adam ya şandala’dır ya değildir... “Roma ile gırtlak gırtlığa savaş! İslamiyet’le barış ve dostluk!” Alman imparatorları arasındaki büyük özgür tin, şu dahi II. Frederich’in duygusuydu bu, onun eylemiydi. Ne? Adam gibi duyumsamak için bir Alman’ın önce bir dahi, bir özgür tinli mi olması gerek? Bir Alman’ın nasıl olup da Hıristiyan-cı duyumsadığını bile çözemiyorum...

61.

Burada, Almanlar için yüz kez daha acı verici bir anıyı anımsamak gerekli görünüyor. Almanlar Avrupa'yı, elde edebileceği uygarlığın son büyük deyirgisinden etti – Rönesans'tan. Sonunda anlaşıldı mı, anlaşılması isteniyor mu, Rönesans neydi? Hristiyan değerlerinin ters yüz edilmesi, – karşıt değerlerin, daha soylu değerlerin bir utku kazanması için olanaklı olan tüm araçlarla, tüm içgüdülerle ve tüm deha kaynaklarıyla yapılan bir girişim... Geçmişin tek büyük savaşı buydu; Rönesans'inkinden daha eleştirel bir soru olmadı – bu benim de sorum – ; düşmanın merkezine yöneltilen daha temel, daha dolaysız, daha şiddetli bir saldırı biçimi hiç olmadı! Eleştirel noktada, Hristiyanlığın başkentine saldırmak ve daha soylu değerleri tahta geçirmek – yani onları, orada oturanların içgüdülerine, en temel gereksinimlerine ve arzularına sokmak... Önümde tamamıyla semavi bir büyüleyicilik ve etkileyici bir manzara olanağı görüyorum: – bana öyle geliyor ki o, tam ve ince bir güzelliğin tüm titreşimleri ile parıldıyor ve içinde öylesine tanrısal, öylesine cehennemvari tanrısal bir sanat taşıyor ki kişi, böylesi başka bir olanak için binlerce yıl boşuna aranıp durabilir; anlam bakımından öylesine zengin ve aynı zamanda öylesine görkemli bir şekilde paradokslarla dolu bir manzara görüyorum ki, Olympos'taki tüm tanrılarla

ra ölümsüz bir kahkaha attırabilir – papa olarak Sezar Borgia!..²³⁴ Anlaşıldım mı?.. Öyleyse bu, bugün için yalnız benim can attığım bir utku olurdu – bununla Hristiyanlık silinip süpürülebilirdi! – Ne oldu? Bir Alman keşiş Luther, Roma’ya geldi. Bu keşiş, içindeki başarısız rahibin tüm kinci içgüdüleriyle, Roma’da, Rönesans’a karşı bir ayaklanma çıkardı... Açgözlülüğün yerine, derin şükranla, tansık sahneye çıktı: kendi başkentinde Hristiyanlığın utkusu – bunun yerine, bu görünümle onun nefreti kamçlandı. Dindar bir adam yalnız kendisini düşünür. – Luther’in gördüğü, yalnızca papalığın yozlaştığıydı, oysa tam tersi meydana geliyordu: eski çürümüşlük, peccatum originale, Hristiyanlığın kendisi değildi artık papanın tahtında oturan! Yerde yaşam vardı! Yaşamın zaferi vardı! Tüm yüce, güzel ve korkusuz şeylere dev bir evet vardı!.. Ve Luther, kiliseyi yeniden yapılandırdı: ona saldırdı... Rönesans – anlamsız bir olay, dev bir boşunalık! – Ah şu Almanlar, bize nelere mal oldular! Boşunalık – bu hep Almanların işi oldu. – Reformasyon; **Leibniz**, Kant ve sözüm ona Alman felsefesi; “özgürlük” savaşı; imparatorluk – her zaman, var olmuş bir şey için, geri alınamaz bir şey için boşuna bir yedeklik... Bu Almanlar, itiraf edeyim ki benim düşmanlarımdır: Onların kavramlarda ve değerlerdeki tüm bulanıklıklarını, her dürüst evet ve hayır öncesindeki korkaklıklarını hor görüyorum. Yaklaşık bin yıldır, ellerini attıkları her şeyi arapsaçına döndürdüler ve birbirine kattılar; Avrupa’yı hastalandıran tüm yarımliklar, tüm bölük pörçüklükler onların vicdanlarıdır, – ayrıca varolan en temizlikten yoksun ve en onmasız ve yıkılmaz Hristiyanlık türü de onların vicdanlarıdır – Protestanlık... Eğer insanlık, Hristiyanlık’tan bir daha yakasını hiç kurtaramayacak olursa bunun sorumlusu Almanlar olacaktır...

234. (1475–1507) Rodrigo’nun (Papa VI. Alexander) birçok evlilik dışı çocuğundan biri; kıyıcılığı ve işlediği suçlarla ünlü olmasına rağmen yetenekli bir askeri ve İtalya’nın birliğine ilk inananlardandı. Az kalsın Papa oluyordu. (Çev.n.)

62.

Bununla bir kanıya varıyor ve yargımı bildiriyorum. Hıristiyanlığı mahkûm ediyorum; Hıristiyan kilisesine, bir savcının ağzından çıkmış suçlamaların en korkuncunu yöneltiyorum. O bana göre, düşlenebilecek yozlaşmaların tümünden daha büyüktür; olabilecek yozlaşmaların en kötüsüdür, yozlaşmada dibe vurmaya çabalar. Hıristiyan kilisesi, bu çürümüşlüğüyle dokunmadık hiçbir şey bırakmadı; her değeri değersizliğe, her gerçekliği bir yalana ve her dürüstlüğü bir ruh alçaklığına çevirdi. Yüreği olan varsa bana onun “insancıl” kutsamasından söz etsin! En derin gereksinimleri, acıyı ortadan kaldırmaya yönelik her türlü çabaya karşı olan taraftadır; o, acıyla yaşar; kendisini ölümsüz kılmak için acı yaratır... Örneğin günah kurtçuğu: bu sıkıntıyla insanlığı ilk zenginleştiren kiliseydi! – “Ruhların tanrı önünde eşitliği” – bu düzenbazlık, bu kulp, tüm aşağı anlıklıkların rancune’ları için – bu patlayıcı kavram, devrimde biten son, modern fikir ve tüm toplum düzeninin devrilme kanısı – bu, Hıristiyan dinamitidir... Gerçekten Hıristiyanlığın “insancıl” kutsaması! Húmanitas’tan²³⁵ bir öz-çelişki, bir kendini kirletme sanatı, ne pahasına olursa olsun bir yalan söyleme istenci, tüm iyi ve dürüst içgüdüler için bir tiksinti, bir horgörü çıkarmak!

235. (Lat.): İnsanlık; hümanizmin temelindeki anlamında. (Çev.n.)

Bence Hıristiyanlığın bütün “insancıllığı” bunlardır! – Kansız ve “kutsal” ülküleriyle, tüm kanı, tüm sevgiyi, her yaşam umudunu emen, kilisenin biricik etkinliği olarak asalaklık; tüm gerçeği yadsıma isteği olarak, öte dünya; şimdiye dek duyulmuş en yeraltı komplonun mide bulandıran simgesi olarak haç; sağlığa, güzelliğe, yetenekliliğe, zekaya, ruh inceliğine karşı – yaşamın kendisine karşı...

Hıristiyanlığa karşı olan bu suçlamayı tüm duvarlara, duvar bulunan her yere yazacağım – körlerin bile görebileceği harflerim vardır benim... Ben Hıristiyanlığa, hiçbir aracın yeterince zehirleyici, ya da gizli, yeraltı ve küçük olmadığı tek büyük lanet, tek büyük doğuştan yoz, tek büyük öç içgüdüğü diyorum, – ona, insan ırkının tek ölümsüz lekesi diyorum...

Ve insanlık zamanı, dies nefatus’tan,²³⁶ bu kara yazının başına gelmesinden başlayarak hesaplıyor – Hıristiyanlığın ilk gününden! – Neden son gününden başlamasın? – Bugünden? Tüm değerlerin ters yüz edilmesi!..

236. (Lat.) Lanetli gün. (Çev.n.)

I. Giriş

Nietzsche, *Deccal* adlı kitabında yalnızca Hristiyanlık inancını ve uygulamalarını değil, modern batı toplumunun ondan miras aldığı etik-ahlaki değerler sistemini de suçlar ve kötüler. Bu kitap, *İyinin ve Kötünün Ötesinde* ve *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*'de bulunabilecek Hristiyanlıkla ilgili bazı düşüncelerinin, özellikle de mevcut ahlakın gerçek, soylu ahlakın çevrilmiş biçimi olduğu düşüncesinin geliştirilmiş hali olarak da düşünülebilir. Bu nedenle *Deccal*'de ortaya konan düşünceleri anlamada ve onların değerini tam olarak kavramada önceki çalışmalarındaki temel fikirleri anlamak çok yardımcı olacaktır. Bu fikirlerin en önemlisi, Hristiyanlığın acıma ve acımayla ilişkili duyguları en yüce erdem sayarak insanları nihilist ve güçsüz kıldığı düşüncesidir. Nietzsche *Deccal*'de, *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*'de olduğu gibi, Roma işgali altında yaşayan Yahudilere kadar giderek bu değerlerin kökenine iner, ancak bu kez onları *tanrı* kavramlarını tersine çevirerek ele alır. Yahudilerin tanrısının bir zamanlar gururlu, güçlü bir halkın soylu erdemlerini kendisinde barındırdığını, ancak Roma İmparatorluğu'nun boyunduruğu altına girdikten sonra tanrılarının ezilen, küskün bir halkın

“erdemlerini” (daha çok duygularını) barındırmaya başladığını ve başlangıçtaki halinden tamamen farklı bir şeye dönüştüğünü öne sürer.

Nietzsche, birkaç paragrafı Budizm’in Hristiyanlık’tan ayrılan yönlerine adadıktan sonra kitabın ilerleyen sayfalarında, İsa’nın portresini, “Budist” bir yaşam sürmüş gibi çizer ve Paulus’u, tarihsel doğruları çarpıtarak “Nazaretli” İsa’yı “Mesih” [Kurtarıcı] İsa’ya çevirdiği için şiddetle eleştirir. Ayrıca Nietzsche, çürümüş olduğunu düşündüğü Hristiyan etik ve metafizik ilkelerinin, felsefemize, *tanrı* varsayımından çıkarıldığında bile, filozofların farkında olmadan bu ilkeleri savunmaya çalışacakları kadar çok sızdığını savunur. Bu yazının amacı, Nietzsche’nin Hristiyanlığa karşı savunduğu bu önemli yaklaşımlardan bazılarını, onlardan kalıcı bir önemi olabilecek unsurları alabilmek için, açıklamak ve değerlendirmektir. *Deccal* büyük oranda aforizmalardan oluşan bir çalışma olduğundan bu yazıda Nietzsche’nin bu fikirlerini tutarlı bir sisteme oturtmaya çalışmayacağımızı da belirtmeliyiz. Kanımca böyle bir girişim Nietzsche’ye haksızlık etmek olur. Bunun yerine bu fikirler çalışmada yer aldıkları şekilde —tek tek ve birbirleriyle bağlantıları pek kurulmadan— sunulacak ve incelenecektir.

II. Acıma

Nietzsche söze, insanların yaşamlarını sürdürmelerini sağlayan ve insana güç veren temel içgüdüleri yadsıdığı ve kötülediği için Hristiyanlığı eleştirmekle başlar. Hristiyanlık bunların yerine Nietzsche’nin hayatı olumsuzlayan ya da nihilist olarak gördüğü değerleri korur ve savunur. Bunlardan en önemlisi acımadır.

Nietzsche Bölüm 7’de şöyle der:

Hristiyanlığa *acımanın* dini denir. – Acıma, yaşam duygusunun enerjisini arttıran güçlendirici²³⁷ tutkuların kar-

şısında durur: depressif bir etkiye sahiptir. Kişi, acıyı paylaştığında güç kaybeder. Hayatın acı çekme aracılığıyla uğradığı güç kaybı, acımayla birlikte artar ve çeşitlenir. Acı, acıma yoluyla bulaşıcı hale gelir; bazı durumlarda, nedenin büyüklüğüyle tamamen orantısız bir kayıp, yaşamın ve yaşam enerjisinin büsbütün yitirilmesi-ne yol açabilir

Nietzsche'ye göre acıma, acıma duyduğumuz kişilerle birlikte acı çekmemize imkân verdiği için, acı çekmenin çoğaltılmasından başka bir şey değildir. Acıma bizi üzer, gücümüzü ve güç istencimizi tüketir. Almanca'da *Mitleid* - acıma sözcüğünün "birlikte acı çekmek" (*leid* = acı, acı çekmek + *mit* = birlikte) anlamına gelmesi ilginçtir. Nietzsche'ye göre, birine acımak o kişiyle birlikte acı çekmek anlamına gelir. Ayrıca bu, doğanın yok etmeyi seçtiklerinin ya da bir başka deyişle Nietzsche'nin "başarısızlar" dediklerinin korunmasını destekler. Nietzsche, başarısızların korunmasının, hayatın zayıf ve yozlaşmış bireylerle dolmasına ve genel olarak bozuk bir hayat tablosu çizilmesine neden olduğunu savunur. Dolayısıyla Nietzsche'ye göre, acımanın iki etkisi vardır: Acıma, hem çekilen acıyı çoğaltır hem de bize bu acıyı çektirenlerin, acımamızın nesnesi olan kişilerin korunmasına yol açar. Son olarak Nietzsche'ye göre acıma, hayatı daha bedbaht ve kötü gösterdiği için nihilizmin uygulamaya konusudur. Bu nedenle de değillemeye daha uygundur. Nietzsche, acıma kavramını daha fazla geliştirmemiştir. Kavram bu haliyle biraz tartışmalıdır. Acıma kavramı merhamet ve anlayışı da mı içerir? Almanca'da merhamet sözcüğü için de *Mitleid* kullanılır, dolayısıyla Nietzsche'nin bu sözcüğü her iki anlamda da kullanmış olması olasıdır. Ancak Almanca'da anlayış sözcüğünün karşılığı *Mitgefühl*'dür. Bunun da anlamı "birlikte hissetmek"tir. Belki de Nietzsche, acımayı merhamet ve anlayışla karıştırmaktadır. Acıma sözcüğünün, hiçbir işe yara-

mayan bir birlikte acı çekme, bir başka deyişle, yardım edilemeyecek kişiler için boşa enerji harcama olması nedeniyle daha olumsuz bir çağrışımı bulunmaktadır. Anlayış ve merhamet ise kişinin çektiği acıyı anlamaya (“birlikte hissetmek”) ve o kişiye yardım edebilecek bir konumda olmaya daha yakındır. Ancak anlayış (*Mitgefühl*) sözcüğünü başka çalışmalarında benzer anlamlarda kullandığı düşünülürse sanıyorum Nietzsche bu sözcükleri tüm bu anlamlarda (belki de yanlış yerde) kullanmıştır.

III. Tanrı Türleri

Nietzsche’ye göre, Hıristiyanlık’taki *tanrı* kavramı bugüne kadar tasavvur edilen en yozlaşmış ve en çelişkili tanrı türlerinden biridir. Nietzsche, 18. Bölüm’de şöyle der:

Hıristiyan tanrı kavramı – hasta tanrısı olarak tanrı, örümcek olarak tanrı, tin olarak tanrı – yeryüzünde ulaşılabilecek en yoz tanrı kavramlarından biridir; muhtemelen tanrı tipinin batış sürecinde ulaştığı en dip noktadır. tanrı, yaşamın aydınlanması ve sonsuza değin onanması olacağına, yaşamın muhalefetine dönüştürüldü! Tanrıda, yaşama, doğaya ve yaşam istencine karşı bir düşmanlık! Tanrı, “bu taraf”la [yeryüzü] ilgili bütün kara çalmanın, “ötedünya” [ahret] hakkındaki her yalanın formülü! Tanrıda hiçbir tanrılaştırılması, hiçlik istencinin kutsallaştırılması!..

Nietzsche, İsrail’in tanrısının yani *Eski Ahit*’in tanrısının, o zamanlar son derece gururlu ve güçlü olan Yahudi halkının tanrısı olduğunu göstermek ister. Nietzsche’ye göre Yahudilerin tanrısı, —yalnızca onlara— ait bir tanrı olması nedeniyle, Hıristiyanlık’taki *tanrı* kavramından çok daha sağlıklıdır. Bu tanrı, gururlu bir halkın sahip olduğu güç ve özgüven için şükranlarını sunabileceği bir varlık olarak düşünülmüştü ve Yahudilerin kendinden menkul erdemlerinin bir göstergesiydi. Eski Yahudiler iyinin de kötünün de tanrılarından geldiğine

inanır. Bu bağlamda tanrıları, hem yapıcı hem de yıkıcı oluşuyla doğaya benzer. Filistin'in Romalılar tarafından işgal edilmesiyle Yahudiler özgürlüklerini, güçlerini ve gururlarını kaybettiler. Tanrılarının da içine düştükleri zor durumu yansıtır biçimde değişmesi gerekiyordu. Yahudilerin tanrısı, bir zamanlar olduğu gibi gururlu, güçlü bir halkın soylu erdemlerini kendinde toplamak yerine, ezilen, küskün, güçsüz bir topluluğun duygularını kendinde barındıran bir tanrıya dönüştü. Her ne pahasına olursa olsun -bedeli soylu değerlerinin tersine çevrilmesi bile olsa- kendisini korumaya çalışan bir halkın tanrısına dönüştü. Yahudiler içinde bulundukları koşulların zorunluluklarından erdem yaratarak tanrılarını zayıfların, yoksulların, ezilenlerin tanrısına dönüştürdüler. Düşmanlarından bir şekilde, onlar için mümkün olan tek şekilde —psikolojik olarak— intikam alma isteği Yahudileri, tanrılarını *herkesin* tanrısı mertebesine yüceltmeye yöneltti. Yani tanrıları herkesin hesap vermesi gereken tek, gerçek tanrıya dönüştü. Ayrıca düşmanlarının ve onların ezenlerin tanrısı kötüleşirken —şeytana dönüşürken— onların tanrısı tüm iyilikleri kendinde barındıran, kötülük yapamaz bir tanrıya dönüştü. Nietzsche'ye göre bu son derece sağlıklı bir tanrı türüydü.

Böyle bir tanrı ezilen her tür topluluğa çekici gelebilir. Ancak güçlü, gururlu halkların pagan tanrılarının aksine bu tür bir tanrı Nietzsche'nin de belirttiği gibi, ne kadar büyük bir taraftar kitlesi toplarsa toplansın, yaratıldığı durumda (hastaların ve güçsüzlerin tanrısı olarak) kalır. Ve büyük bir taraftar kitlesi toplar, çünkü gettolardan, gecekondu-lardan ve hastanelerden gelenler çoğunluğu oluşturur. (Eski Filistin'de orta sınıf yoktu; yalnızca hükmeden seçkinler ve hükmedilen yığınlar vardı.) “Herkes”in tanrısı, gelecekteki iyi yaşamlarını, öteki dünyada “kurtuluşu” düşünerek mevcut yaşantılarını inkâr etmelerine izin verdiğinden güçsüz konumda ve sefalet içinde yaşayanlara çekici gelir. Bu nedenle, bu tanrı, eski Yahudilerin evet-diyen [onaylayan], hayatı olumlayan, doğayla uyumlu sağlıklı tanrısının ak-

sine, yaşamı inkâr eden, “bu” yaşamı inkârı temsil eden bir tanrı türüne dönüşür. Bu nedenle bu tanrı türü nihilisttir, dünyayı ve içindeki her şeyi günah ve yoz bulur; inkâr ve reddeder. Doğa, beden ve içgüdü böylece gittikçe değerini yitirir ve sonunda doğa çöplük olarak görülür, bedenin istekleri yok sayılır ve içgüdüler kötü “baştan çıkarıcılar” olarak adlandırılır. *Tanrı* kavramı Nietzsche’nin sözüyle “bozulmaya” devam eder ve sonunda geriye “saf tin”, bir başka deyişle tamamen tinsel ve cisimsiz bir tanrı kavramı kalır ve bu *ideal* bir varoluş biçimi olarak görülür. Nietzsche, bu saf tin düşüncesini saf “hiçlik” olarak görür; bu absürt ve doğaya aykırı bir varsayımdır. Ona göre bu düşüncenin temsil ettiği şey nihilizmden başka bir şey değildir.

Nietzsche’nin bu iddialarına karşı çıkmak güçtür, çünkü Nietzsche burada iddialarını bir argüman biçiminde sunmaz. Bu paragraflarda yazanları daha iyi anlayabilmek için *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*’yi okumuş olmak gerekir. *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*’de, *Deccal*’deki bu iddialarla yakından ilişkili meseleler uzun uzadıya tartışılır. Bu argüman, köle sınıfının (Yahudiler) soylular sınıfından (Romalılar) nefret ve kinle nasıl intikam aldıklarını, ayıplama yoluyla onlara köle sınıfının ahlakını nasıl kabul ettirdiklerini anlatır. Bu, Nietzsche’nin en önemli iddialarından biridir ve *Deccal*’i anlamak için elzemdir. Nietzsche, *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*’de bu iddiayı, “iyi” ve “kötü”, “iyilik” ve “kötülük” sözcüklerinin kökenlerini anlatarak savunur. “Ah-laki” ve “etik” sözcükleri etimolojik olarak “amiyane” ve “sıradan” anlamına gelir. Nietzsche’ye göre “iyi” sözcüğünün etimolojik kökeni bu sözcüğün bir zamanlar “ayrıcalıklı”, “aristokrat”, “yüce bir ruhu olan” vb. anlamlarına geldiğini ortaya koyar. “Kötü” sözcüğüse “sıradan”, “aşağı” ve “avam” anlamlarına geliyordu. Almanca “kötü” anlamına gelen *schlecht* sözcüğü bile “düz” ya da “basit” anlamına gelen *schlicht* sözcüğüyle akrabadır. Dahası, *schlechthin* ve *schlechtweg* sözcüklerinin sözlük anlamı “basit bir şekilde” ve “düpedüz”dür. Bu, Nietzsche’nin soylular sınıfı ya da egemen sınıf olarak adlandırdığı,

klasik dönemdeki aristokrat üst sınıfların diliydi. “Kötü” sözcüğü, egemen sınıfın *hiçbir ahlaki ya da etik çağrışımı olmaksızın*, yalnızca Nietzsche’nin köle sınıfı dediği sıradan halktan söz ederken ya da kendilerini onlardan ayırmak için kullandığı bir sözcüktü. Egemen sınıf, açıkça üstün olan sosyal konumları nedeniyle kendilerine “iyi” diyordu ya da bir başka deyişle, “iyi” sözcüğü onların özellikleri için kullanılıyordu: sert, gururlu, cesur ve soylu. Alt tabaka ya da köle sınıfı ise kendi ahlaki dilini geliştirmişti: “iyinin” ve “kötünün” dili. Köle sınıfının egemen sınıfa öfke ve nefretini ortaya koyma şansı yoktu. Bir başka deyişle, fiziksel ve siyasal güçsüzlüklerine bağlı olarak öfkeleri iktidarsızdı. Nietzsche bu öfkeye *hınç* der. Köle sınıfının egemen sınıftan intikam almasının tek yolu egemen sınıfın değerlerini tamamen değiştirmekten daha azına razı olmamaktı. “Papazlara yaraşır” bir yaşam süren Yahudiler, Nietzsche’ye göre, onun “kölelerin ahlaki alanda ayaklanması” dediği, kendi sosyal durumlarını *iyi*, düşmanlarının sosyal durumunu—iktidarsız öfke ve intikamlarının nesnesini—*kötü* kılmak için “aristokrat değer dengesini (iyi=güçlü=güzel=mutlu=tanrının sevgili kulu)” tersine çeviren şeyi başlatanlardı.²³⁸ Köle sınıfı bunu, yalnızca “iyi” ve “kötü”yü insanın yaşamdaki siyasal konumuyla ilgili terimler haline getirmekle değil, aynı zamanda kişinin ruhen ve insan olarak derinliğini gösteren terimler haline getirmekle başardı.

Böylece başlangıçta ahlaktan bağımsız olarak insanın sosyal konumunu göstermek amacıyla kullanılan “iyi” ve “kötü”, “iyi”nin amiyane, sıradan, yoksul, alışıldık, “kötü”nünse lanetli, alışılmadık, acımasız, tanrısız, uğursuz, kutsanmamış anlamlarına geldiği “iyilik” ve “kötülük” kavramlarına dönüştürüldü. Neticede, egemen sınıf, son iki bin yıl boyunca köle sınıfı ve onun “iyilik” ve “kötülük” kavramları tarafından “zehirlenmiş”, ayıplanarak kendi soylu değerlerini bırakmaya zorlanmıştır. Böylece köle sınıfının ahlaki değerleri yani “amiyane”, “sı-

238. Bkz. *Ahlakın Soykütüğü Üstüne. Ecce Homo*.

radan”, “alışıldık” olan, bugünün hâkim ahlaki değerleri olmuştur. Yukarıdaki argümandan, Nietzsche’nin, boyunduruk altında yaşayan Yahudilerin bir zamanlar evet-diyen tanrılarını hayır-diyen [reddeden], kindar ve nefret dolu bir tanrıya dönüştürdükleri iddiasını anlamak daha kolaydır. Bu argüman pek çok yönden doğru görünse de insanların daima başkaları üstünde güç ve egemenlik kurmaya çalıştığı, bir başka deyişle, insanların daima - Nietzsche’nin sözüyle- “güç istençlerini” kullandıkları varsayımına dayanmaktadır. Böylece Nietzsche, Yahudilerin iyi ve kötü kavramlarını kullanarak, ayıplama yoluyla onlara zulüm edenlerin güçlerini ellerinden almanın kurnazca bir yolunu bulduklarını düşünür. Bu değerlendirme aşağıda yazanlar için de geçerlidir.

IV. İsa Budist mi?

20-23. bölümlerde de görüldüğü gibi, Nietzsche eleştirilerinde Budizm’le Hristiyanlığı birbirine karıştırmamak konusunda dikkatli davranır. Her ne kadar her iki dinin de nihilist ve yozlaşmış olduğuna inansa da Budizm’i çok daha sağlıklı ve gerçekçi bir yaklaşım olarak görür. Daima *günahlardan* uzak durmaya çalışan Hristiyan’ın aksine, Budist’in ana hedefi acı çekmeyi azaltmaktır. Nietzsche’ye göre Budizm, Hristiyanlığın düştüğü tuzağa düşmez, çünkü bünyesinde ahlaki ön koşullar bulundurmaz. Bunları aldatmaca kabul ederek çok uzun zaman önce terk etmiştir. Dolayısıyla Budist, ahlak dersi verme ve başkalarını yargılama işiyle uğraşmaz. Bir Budist acı çekmeyi pasif, zorlayıcı olmayan bir yaşam tarzıyla azaltır. Biri ona karşı ne yaparsa yapsın öfke ya da kin gütmez. Ne kendisi ne de başkaları için üzülmür. Duyularını coşturacak şeylerden uzak durmak için önlemler alır, Hristiyan’sa çilekeş bir hayat sürerek ve tanrısıyla dua aracılığıyla duygusal olarak yüklü bir ilişki kurarak bunun tam tersini yapar. Budist acı çekmekten uzak durarak istikrarlı, huzurlu, dingin ve ılımlı bir yaşam tarzı ve mizaç sür-

dürmeyi hedefler. Budist'in peşinden koştuğu bu amacı *gerçekleştirilmesi*, Hristiyan'ınsa günahı arınmayı başaramaması ve dolayısıyla daima “kurtarılmayı” ve “affedilmeyi” isteme halinde olması, tanrının o çok arzuladığı “inayetine” hiçbir zaman ulaşamaması çok önemli bir noktadır. Dolayısıyla Budist bu dünyada bir nevi huzur ve dinginliğe kavuşmayı başarabilir.

Bu düşünce doğrudan Nietzsche'nin İsa'nın yaşamıyla ilgili düşüncesiyle bağlantılı olduğundan büyük önem taşır. Nietzsche'nin çizdiği portrede İsa gerçek bir müjdecidir yani suçluluk, ceza ve ödül kavramlarına katılmaz. İnançla değil, eylemlerle uğraşır ve bu eylemler Nietzsche'nin Budizm'e benzettiği bir yaşam biçimini getirir. Müjdeciler öfkelenmez, kimseyi yargılamaz düşmanlarına karşı nefret ya da kin duymaz. Günah ve pişmanlık düşüncelerini tamamen reddeder ve bu müjdeciler yaşam biçiminin kendi başına kutsal olduğuna inanır. Bu yaşam biçimi tanrıyla insan arasındaki mesafeyi öylesine kapatır ki, Nietzsche'ye göre o tanrıdır. Dolayısıyla dua, inanç ve kurtuluşu gülünç bulur; “cennetin krallığının” huzurlu, yargısız, tasasız, suçluluk duygusu ve öfkeden uzak bir yaşam sürerek dünyada yaşanabilecek bir ruh hali olduğuna inanır. Nietzsche, İsa'nın böyle bir yaşam sürdüğünü ve “getirdiği müjdenin” de bu yaşam biçimi olduğunu savunur. 35. bölümde şöyle der:

Bu “müjdeciler” yaşadığı gibi öldü, öğrettiği gibi – “insanlığı kurtarmak” için değil, insanlığa nasıl yaşanacağını göstermek için. Kendi pratiğidir bu, insanlığa bıraktığı: yargıçları karşısındaki, gardiyanları karşısındaki, davacıları karşısındaki ve her türlü gammazlama ve alay karşısındaki – çarşıdaki tutumu. Direnç göstermez; haklarını savunmaz; en aşırı ceza karşısında bile onu savunmak için çaba göstermez – dahası, bu onu kıskırtır... Ve kendisine kötülük edenlerle birlikte şefaat diler, acı çeker ve onları sever... Çarşıdaki hayduda söyledikleri bütün Evangelium'u kapsar. “Hakikaten kutsal bir insanmış bu, tanrının oğluymuş!” – der haydut. “Eğer bu-

nu hissediyorsan” – diye cevap verir kurtarıcı – “cennet-tesin demektir, tanrının çocuğusun.” Kendini savunmak, öfkelenmemek, kınamamak... Aksine, kötüye bile boyun eğmek – onu sevmek...

Bu tür bir İsa anlayışı kilisenin bize öğrettiklerine tamamen yabancıdır. Bu yanlış kavramın yaratılışı ve yayılışı konusunda Nietzsche, Paulus’u ve İsa’nın en yakın müritlerini suçlar. İsa’nın öldürülmesinden sonra, Nietzsche’ye göre müritleri bu ani kaybın şokundan kurtulamamışlardır. İntikam arzusuyla dolan müritler onu kimin, neden öldürdüğünü öğrenmek istemiş, Yahudilik düzeninin hakimlerinin onu, öğretisi düzenlerine uymadığı için öldürdüğüne karar vermişlerdir. Ölümünün boşa gitmesini istemediklerinden, kendileri gibi onu da Yahudi statükosuna karşı koyan bir asi olarak gördüler. Böylece müritleri onu tamamen yanlış anladılar, der Nietzsche. Yapılacak gerçek “müjdecî” şey, onun öldürülmesini affetmek veya yargılamadan ya da intikam alma gereksinimi duymadan benzer şekilde ölmek olabilirdi, der. Ancak İsa’nın müritleri, onu kaybetmenin öfkesiyle Yahudilik düzeninin hâkimlerinden intikam almak istediler. Onlar da intikamlarını, Yahudiler’in Romalı zalimlerden intikam alışlarına benzer bir biçimde aldılar. İsa’nın Yahudiler’in kutsal metinlerinde sözü edilen Mesih olduğunu düşünüyorlardı ve böylece onu kutsallaştırarak yüceltiler—(onun da mecazi anlamda kendisine “tanrının oğlu” demesinden yola çıkarak) onun tanrının oğlu olduğunu söylediler. Tanrının, İsa’nın ölmesine nasıl izin verebileceği sorusuyla karşılaştıklarında, *onları* günahlarından kurtarmak - İsa suçluluk duymayı reddetmesine rağmen, suçluların günahları için suçsuzun kurban edilmesi- için onun kendi oğlunu gönderdiği düşüncesini ortaya attılar. Sonra da tıpkı Yahudiler’in Romalıları yargılamak için tanrılarını evrenselleştirmesi gibi, İsa figürünü ve yanlış anladıkları “tanrının krallığı” öğretisini Yahudilik düzenindeki düşmanlarını yargılamak için kullandılar:

Diğer yandan, büsbütün dengesizleşmiş bu ruhlar, vah-şileşmiş saygılarıyla, İsa tarafından öğretilen tanrının evladı olma hususunda herkesin eşit haklara sahip olduğu Evangelium fikrine dayanamadılar: intikamları, kendilerini geri çekerek, İsa'yı yüceltmek ve onu kendilerinden ayırmak oldu: tıpkı vaktiyle Yahudilerin düşmanlarından intikam almak için tanrılarını kendilerinden ayırıp çok yukarılara yerleştirmeleri gibi. Tek bir tanrı ve tanrının biricik oğlu: ikisi de ressentiment ürünleri...

Paulus figürü, Nietzsche'ye göre İsa'nın öğretilerinin yanlış anlaşılmasını daha da körüklemiştir. Hatta bu ifade hafif bile kalır. Paulus “papazlık” içgüdüleriyle, çarmıha gerilen ve yüceltilen İsa figüründe, Nietzsche'nin sözüyle, “sürüler” oluşturarak güç elde etmenin yolunu görmüştür. İsa'nın dirilişi ve bakire Meryem'den doğumu öğretilerini ve ödül olarak kişisel ölümsüzlük fikrini ekleyerek, İsa'nın hayatını ve Hristiyanlığı kendi amaçları doğrultusunda tamamen baştan yazmıştır. Nietzsche, Paulus'un çabalarını ruhban sınıfının nefretine ve kindarlığına verir ve Paulus'tan “dysangelist”, bir başka deyişle “kara haber veren” olarak söz eder. Paulus'tan sonra İsa'nın hayatı tamamen yabancı ve gerçekte olduğunun zıttı bir şeye dönüştürülmüştür. Nietzsche'nin bu teorisi de yine insanların özünde bir güç istenciyle güdülendikleri varsayımına dayanır. Nietzsche'nin anlatımında İsa'yla ilgili tarihi kanıtlar pek yoktur; Nietzsche'nin anlattıkları daha çok tarih sahnesinde rol alanların psikolojik profillerine dayanır. Ancak bu psikolojik çözümleme en azından akla uygun bir senaryo sunar—hiç değilse İsa'nın dirilişi ve bakire Meryem'den doğumu düşüncelerinden daha akla uygundur. Ancak sanırım Nietzsche, İsa'daki Budist unsurlar konusunu fazla ileriye götürmüştür. Hiçbir kanıt göstermeden İsa'nın yaşam biçimi ve felsefi görüşleri üzerine fazla ayrıntılı bir anlatı sunar. İsa'nın Romalıların ve Yahudiler'in düzenine baş kaldıran önemli bir isyancı olması son derece mümkündür. Daha fazla tarihi belge gerekiyor görünse de Nietzsche'nin anlattıkları onlar-

sız da yeterince zorlayıcıdır. Yazdıklarının asıl büyük önemi, Nietzsche'nin, onun ve Hristiyan olmayan herkesin gözünde gerçekleşmiş olması çok daha muhtemel olanı bize gösterme cesaretine ve dürüstlüğüne sahip olmasında yatar.

V. Son Olarak: İlahiyatçı Kanı

Nietzsche bu yozlaşmış Hristiyan değerlerin toplumsal alışkanlıklarımızın ve varsayımlarımızın ne kadar derinlere yerleştiği konusunda endişelidir. Özellikle bunların felsefenin içine, en çok da Alman felsefesine sızmış olmasına hayıflanır. Nietzsche, 8. bölümden 12. bölüme kadar savunduğu gibi, modern felsefenin damarlarında “ilahiyatçı kanı” olduğuna inanır:

Kimi karşıtımız olarak gördüğümüzü söylemek gerek – teologlar ve damarlarında teolog kanı [ilahiyatçı kanı] taşıyan herkes – tüm felsefemiz...

Nietzsche Hristiyanlığın, nihilist bir biçimde bedeni reddedip saf tini savunarak felsefeyi zehirlediğini ileri sürer. Dünyadaki her şeyi düşünceye indirgemesi, bunun sonucunda fiziksel dünyanın gerçekte var olmadığını söylemesi nedeniyle idealist filozofları papazlara benzetir. Georg Hegel gibi filozoflar tam da böyle bir şey yapmıştır; Nietzsche hem idealist eğilimleri hem de ahlak anlayışı nedeniyle —her ikisi de bu ilahiyatçı içgüdüsüne dayanır— özellikle Alman felsefesini eleştirir. Nietzsche, felsefedeki bozulma için Almanya'nın ağır Protestan geleneğini suçlar ve özellikle Kant'ı bu yozlaşmayı sürdüren son “büyük” filozof olduğu için eleştirir. Kant fiziksel dünyanın (numenon dünyası) duyularla doğrudan kavranamayacağını söyler, bu bağlamda tam anlamıyla bir idealist değil, daha çok bir fenomenalisttir. Bununla kastedilen şey, yalnızca bize fikirler olarak görünen fenomenleri algılayabileceğimiz ve fiziksel (numenal) dünyanın asla doğrudan gözlemleyemeyeceğimiz bir şey olduğudur. Kant'ın sistemi fiziksel dünyanın var olduğunu

inkâr etmez, ancak Kant, onun bizim bildiğimiz şekilde var olmadığını söyler ve bu da Nietzsche'nin onu eleştirmesi için yeterlidir. Ancak insan Nietzsche'nin, Kant'ın damarlarında neden ilahiyatçı kanı dolaştığını düşündüğünü anlayabiliyor: Kant'ın fiziksel dünyayı yalnızca bir fenomen—hayalet gerçeklik—olarak görmesinden. Nietzsche ayrıca Kant'ı, *Koşulsuz Buyruk* kavramıyla tanrıyı işin içinden çıkarıp ahlak için —Hıristiyan ahlakı— *a priori* bir gerekçeyi sürdürmenin yolunu bulduğu için de eleştirir. Nietzsche bu sistemi, insanları otomata çevirdiği düşüncesiyle reddeder. Bir erdemin, evrensel olarak izlenmesi gereken soyut bir “ödev” değil, bir halkın kendi icadı olması gerektiğini savunur. Eğer bir halk kendi erdemlerinin peşinden gitmez ve kendi ödevlerini yapmazsa, o halk yok olacaktır der. Nietzsche'nin burada anlatmaya çalıştığı şey öyle görünüyor ki, insanların yalnızca gelişmek ve kendilerini korumak için ihtiyaç duydukları şeyleri yaptıkları ve daha önce de açıklandığı üzere, Yahudilerin Roma işgali altında yaptıkları gibi, farklı insanların farklı koşullara uyum sağlamak zorunda kalabilecekleridir. Durumlarına uygun olarak erdemleri ve ödevleri de değişmek zorunda kalmıştır. Nietzsche'nin, “Kant'ın kategorik [koşulsuz] buyruğu, hayati tehlike hissi yaratmaz!” derken kastettiği şey budur. Nietzsche ardından Kant'ın deontolojizmini de reddeder:

Kant'ın kategorik [koşulsuz] buyruğu, hayati tehlike hissi yaratmaz!.. Ancak teolog içgüdüsi onu koruma altına aldı! - Hayatta kalma içgüdüsiyle yapılan bir eylem, yapılmasıyla edinilen hazdan ötürü, yerinde [haklı] bir eylem olduğunu kanıtlar: Hıristiyan—dogmatik bağır-saklı şu nihilistin hazdan anladığı ise itirazdı... İçsel bir mecburiyet, derin bir kişisel seçim olmaksızın, haz olmaksızın çalışmak, düşünmek, hissetmek? “Ödev” otomati olarak? Bundan daha hızlı kırıp geçiren başka ne olabilir? İşte tam da budur *décadence*'ın reçetesi, hatta budalalığın... Kant budala oldu. – Ve o, Goethe'nin çağ-daşıydı! Bu uğursuz örümcek, Alman filozofu olarak kabul edildi – hâlâ da ediliyor!..

Nietzsche'ye göre Kant, ahlak sistemiyle doğaya da karşı çıkar. Bu aslında, Hristiyanlığın tanrısının “Yapacaksın”ının laik, *a priori* felsefe kılığına bürünmüş halidir ya da Nietzsche'nin dediği gibi bir ilahiyatçı içgüdüsünden doğmuştur. Nietzsche'nin bu düşünceye nereden vardığını her felsefe öğrencisi görebilir ve Nietzsche pek çok açıdan haklıdır da. Ancak felsefedeki tüm nihilist unsurların kökeni Hristiyanlığa dayanmaz. Batı felsefesinin, Platon'dan aldığı çok temel bazı unsurlar vardır. Nietzsche'nin de farkında olduğu gibi, Platon da fiziksel dünyayı reddeder. Platon fiziksel dünyayı, günahkâr bulduğu için değil, onun gerçekliğin gölgesi olduğunu düşündüğü için reddeder. Platon, şu anda içinde yaşadığımız fiziksel duyular dünyasında bulunan tüm nesnelerin ve kavramların paradigmaları olduğu Formlar²³⁹ dünyasını tercih eder. Platon'un bu öteki dünyayı tercih etmesinin nedeni, fiziksel dünyanın durmadan değiştiğini düşünmesidir. Sürekli olarak değişen bir şeyi kavrayamayacağımız için, fiziksel dünyadaki hiçbir şeyin gerçek bilgisi olamaz der. Öyleyse Platon'a göre bilgi ancak bu öteki dünyada, değişmeyen Formlar'ın düşünülmesiyle mümkün olabilir. Bu nedenle, Batı post-Sokratik felsefesi fiziksel dünyanın reddiyle başlamıştır ve bu ret aynı zamanda Batı felsefesinde, Nietzsche'nin sık sık yakındığı, nihilizmin temel değilse bile büyük ölçüde kaynağıdır.

Travis J. Dennison

239. Formlar teorisi, Platon'un en üst düzey gerçekliğin evrensel formlar ya da ideallerden oluştuğunu ileri sürdüğü teoridir. (Çev.n.)

Deccal, inanç ve aklı yüksek bir düzlemde uzlaştırmaya çalışmadan, Hristiyanlığa yöneltilen çok sert bir eleştiridir. Zira bu din, bir kültür yıkıcıdır, insani içgüdüleri taşıyan her türlü uygarlığa düşmandır, zayıf ve hasta olanlar içindir... Hayali nedenler ve hayali kavramlarla beslenen din, yalan üstüne kurulu olduğundan, bilgiye düşmandır, kişiye ne huzur ne de mutluluk bahşeder.

Nietzsche'ye göre "ilk ve son Hristiyan çarmıhta ölmüş"tür. Ondan sonrası ise köle ahlakını savunan, hayatı yadsıyan bir öğretiler ve ucu "çilecilik"e kadar uzanmaktadır. Dolayısıyla da Batı kültürünün çöküşüne zemin hazırlamakta, hatta insanı hiçleştirilmektedir. Lakin yine de sıkıntılı bir durum vardır: İnsanlar eşit değildir ve sıradan yahut "ortalama" insanın işlevi, üstinsanın var olabileceği koşulları yaratmaktır. Gel gör ki Nietzsche, aslında Hristiyanlık dahil, tüm diğer inançlardan önce, inançların demokratik süreçlerle bir devlet felsefesi seviyesine çıkarılmasına karşıdır; en çok korktuğu şey, alttan gelen entelektüel hastalıklar yüzünden üstün azınlığın bozulması ve sakatlanmasıdır.

DÜŞÜNCENİN YAPI TAŞLARI dizisi, inanılmaz derecede renkli ve zorlayıcı bir belagatle sürüyor: *Deccal - Hristiyanlığa Lanet*. Kültür eleştirmeni H. L. Mencken'in Önsöz'ü ve Travis J. Dennison'ın Sönsöz'üyle de tamamlanıyor.

978-605-9087-44-5



9 786059 087445

SÜLEYMAN YAYINLARI 514

Kitapçının varlığına 1

www.suleymani.com

12

